

คำกล่าวรายงาน และแนะนำองค์ปาฐก โดยประธานคณะกรรมการสรรหาฯ

กมล กมลตระกูล

กราบเรียน ญาติวีรชนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 วีรชนผู้เสียสละ และ
ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

นับเป็นโอกาสอันดีที่เราได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่แห่งนี้อีกครั้งในปีนี้ ผมมี
ความรู้สึกยินดีอย่างยิ่งที่สถานที่ซึ่งพวกเรามีส่วนร่วมในการเรียกร้องผลักดันให้ก่อสร้าง
ขึ้นมานานถึง 28 ปี กว่าจะสำเร็จเป็นจริง จนได้กลายเป็นศูนย์รวมของการจัดกิจกรรม
ที่หลากหลายต่อเนื่องมาครบรอบ 1 ปีในวันนี้ นอกจากนั้น วันนี้ยังถือเป็นวันที่มี
ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากมูลนิธิ 14 ตุลา ในฐานะผู้บริหารจัดการอนุสรณ์สถาน
14 ตุลา ได้ริเริ่มกิจกรรมทางวิชาการที่เชื่อมโยงกับอุดมคติ และจิตวิญญาณของ
เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ไปสู่วิสัยทัศน์ในการวิเคราะห์
ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบันและอนาคตในยุคทุนการเงินครอบ
โลก หรือ ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ และการชี้ทางออกต่อสังคมไทยเป็นครั้งแรก เพื่อเป็น
ประเพณีสืบต่อไป นั่นคือ โครงการปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2545

โดยปกติ ในช่วงเช้าของวันที่ 14 ตุลาคมของทุกปี ก่อนที่เราจะผลักดันการก่อสร้างอนุสรณ์สถานจนประสบผลสำเร็จ สถานที่บริเวณนี้จะเป็นจุดหมายของผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยจากหลากหลายวงการมาร่วมพิธีวางพื้หรือและกล่าวรำลึกไว้อาลัยวีรชนผู้เสียสละชีวิต แล้วจึงแยกย้ายไปร่วมกิจกรรมซึ่งจัดตามสถาบันการศึกษาต่างๆ

แต่ปีนี้ พวกเรากำลังร่วมกันสร้างประวัติศาสตร์อีกหน้าหนึ่งของภาคประชาชน ด้วยการจัดงานทางวิชาการที่ทรงคุณค่า มีความหมาย และเป็นการสืบสานเจตนารมณ์วีรกรรมจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อย่างเป็นทางการและมีผลต่อเนื่องไปสู่คนรุ่นหลัง

กระบวนการเตรียมงานปาลูกกา 14 ตุลา เริ่มมาตั้งแต่เดือนเมษายนปีนี้ โดยมีบุคคลจากองค์กรต่างๆ ประกอบกันขึ้นเป็นคณะกรรมการสรรหาองค์ปาฐก เพื่อดำเนินการวางหลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ ตลอดจนคัดเลือก ทาบทามบุคคลที่สมควรได้รับการเสนอชื่อเป็นองค์ปาฐกประจำปี

คณะกรรมการสรรหาองค์ปาฐกมีความเห็นร่วมกันว่าองค์ปาฐกประจำปี จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาททางสังคมการเมืองและทางความคิด มีความกล้าหาญทางจริยธรรม สามารถแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการในการวิเคราะห์ชี้ปัญหาที่เร่งด่วนสำคัญที่คอขาดบาดตายของสังคมและประเทศชาติที่ถูกกละเลยมองข้ามจากภาครัฐและนักการเมือง ซึ่งคนไทยทั้งชาติจะต้องใส่ใจและระดมพลังผลักดันให้มีการแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงนโยบาย องค์ปาฐกจะต้องมีความคิดและเสนอข้อชี้แนะ ทางออกหรือแนวทางแก้ไขในระดับนโยบายหรือโครงสร้างได้

จากหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ดังกล่าว เมื่อเข้าสู่กระบวนการทาบทามแล้ว ผลปรากฏว่า องค์ปาฐกสำหรับงานปาลูกกา 14 ตุลา ครั้งที่ 1 ประจำปี 2545 ได้แก่ **รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ชัย อัตถากร** อาจารย์ประจำคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อาจารย์วิวัฒน์ชัยเคยดำรงตำแหน่งคณบดีคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ เคยเป็นรองอธิการบดีฝ่ายวางแผน มีประสบการณ์และผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์มีมากกว่า 100 เรื่อง อาทิ

การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทย : แนวทางพัฒนาการเศรษฐกิจ เป็นบท

วิจารณ์จุดอ่อนของกระบวนทัศน์และวิธีวิทยา “เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก” และ “การพัฒนาตามแนวทางทุนนิยม”

งานวิจัยปี 2525 เรื่อง **Thailand's Development Policies and the External Debt Problem 1961-1979** ได้ชี้ว่าไทยอาจเผชิญกับ “วิกฤตินี้่ล้นต่างประเทศ” ซึ่งก็ได้เกิดขึ้นจริงในเวลาต่อมา และรัฐบาลไทยถึงกับต้องลดค่าเงินบาทในปี 2527

บทวิเคราะห์ เรื่อง **NICs As a Development Model and Thailand After the Year 2000 : Economic Miracle or Debttacle** ซึ่งตั้งคำถามและพยากรณ์ไว้ตั้งแต่ปี 2531 ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทยที่ทำมาและทำอยู่ ละเลยความเข้มแข็งในรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและภูมิปัญญา อีกทั้งเดินตามและขึ้นต่อแนวคิดต่างชาติในกระบวนกรพัฒนาประเทศอย่างขาดการจำแนกและประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย จนต้องพึ่งพาเงินกู้ต่างประเทศค่อนข้างสูง อาจนำไปสู่ “วิกฤตการณ์การพัฒนา” และ “วิกฤตินี้่ล้นต่างประเทศ” ครั้งที่สองอีกได้ ซึ่งก็ปรากฏขึ้นจริงในปี 2540

ผลงานส่วนใหญ่ของอาจารย์วิวัฒน์ชัย จะมีเนื้อหาวิพากษ์ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ เนื่องจากเป็นผู้สนใจวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา จึงมีบทความทางวิชาการเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ ปรากฏต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่องมานานกว่า 20 ปี

งานวิจัยที่เด่นๆ เรื่องอื่นๆ เช่น **ปัญหาการเช่าของชาวนาไทย** เมื่อปี 2518 **บทบาทการลงทุนความช่วยเหลือ และหนี้สินระหว่างประเทศ** ในปี 2528 และ **สิ่งแวดล้อมกับการเกษตรเชิงพาณิชย์** เมื่อปี 2539 ตลอดจนงานเขียนทางวิชาการ เรื่อง **การพัฒนาแบบนิกร์ หนทางสู่ไทหรือทาส, ผลกระทบของความช่วยเหลือต่างประเทศต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชน และ ผ่าแผน 9 สร้างบ้านไม่ตรงแบบ : วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับกับแนวทางประชาชน** หรือบทความเรื่อง **แปลงหนี้เปิดป่า : เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจแห่งชาติ?** และ **บ่อนอก หินกรูด ท่อก๊าซ : กรอบคิดที่ขัดแย้งกันสองแนวทาง** ล้วนเป็นผลงานที่เพิ่มมิติทางความคิดในการหาแนวทางเลือกในการพัฒนาประเทศของสังคมไทย และ

เป็นผู้เสนอให้ประเทศไทยเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยใหม่เป็น “การพัฒนาที่ยั่งยืน พึ่งตนเอง”

ถึงแม้จะเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ถูกอบรมมาให้วางตัวเป็นกลางทางวิชาการ แต่ความเป็น “นักคิด” บนพื้นฐานแห่งเหตุและผลทางวิชาการซึ่งมีมานานแล้ว ทำให้เขาไม่อาจสมทานความเชื่อที่ว่า ในกระบวนการศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์สาขาอื่นๆ จะเกิดความเป็นกลางได้อย่างแท้จริงเหมือนกระบวนการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะวิทยาศาสตร์สังคมกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้น มีความแตกต่างกันในหลายประเด็น หลัก “ความเป็นกลางทางวิชาการ” ในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ยังคงเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอย่างหาข้อสรุปไม่ได้ในชุมชนวิชาการ ทั้งๆ ที่ไม่ใช่เรื่องยากเกินความเป็นนักวิชาการจะเข้าใจ

สำหรับ รศ.ดร.วิวัฒน์ชัย นั้น เขาเห็นว่า “วิชาการ” ควรมียุติเยนอยู่ที่การให้ความสำคัญแก่ “คน” “สิทธิมนุษยชน” “การลดช่องว่างของรายได้ และของเมืองกับชนบท” “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” และ “สันติภาพ” เป็นข้อควรพิจารณาที่สำคัญเบื้องต้นในการทำงานทางวิชาการ

อาจารย์วิวัฒน์ชัย มิได้ชื่นชอบให้ใครเรียกท่านว่าเป็น “นักเศรษฐศาสตร์การเมือง” หากยินดีที่จะเรียกตนเองว่าเป็น “นักเศรษฐศาสตร์แนวสังคมแบบบูรณาการ” ท่านได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแบบยั่งยืน” มาอย่างจริงจังต่อเนื่อง และนำสิ่งนี้มาเป็นกรอบวิเคราะห์ในการศึกษาเศรษฐกิจในระดับชาวบ้าน ชุมชน ประเทศ และระบบโลก ท่านเคยทำวิจัยภาคสนามหลากหลายหมู่บ้านทั่วทุกภาคในสังคมไทย มีโอกาสร่วมกินร่วมอยู่ลุ่มผัสรับรู้วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไร่ ชาวนา ชนเผ่า และชาวพื้นราบในชุมชนโดยตรง ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ อาจารย์วิวัฒน์ชัยถือเป็น “โรงเรียนชีวิต” ที่มีความหมายและทรงคุณค่าในการพัฒนาความรู้ ความคิด และภูมิปัญญาของท่าน

ด้วยความเป็นนักวิจัยปัญหาทางเศรษฐศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับความรู้สาขาวิชาอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการศึกษาวิจัย ท่านจึงเรียนรู้ว่า การค้นหาความจริงอย่างเจาะลึกในเรื่องราวเกี่ยวกับ “โครงสร้างสังคม-เศรษฐกิจ-อำนาจ” และการพัฒนาประเทศไทยนั้น ลำพังความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ล้วนๆ เพียงอย่างเดียวไม่เพียง

พอดีการค้นหาคำตอบที่สะท้อนความเป็นจริงทางสังคมอย่างลุ่มลึก แต่ต้องอาศัย “กรอบทางความคิดใหม่ๆ” ด้วยวิธีการศึกษาอันหลากหลาย ต้องยอมรับการเรียนรู้ และการเข้าใจซึ่งแตกต่างจากที่เคยคุ้นชินในหลายเรื่องราว จากประชาชนหลากหลายกลุ่ม หลายพวกที่มาจากหลากหลายชุมชน ที่สำคัญต้องเปิดใจให้กว้างเพื่อเรียนรู้โลกที่เปลี่ยนแปลงไปไม่หยุดนิ่ง เพิ่มพูนโลกทัศน์ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยเป็น “นักเรียนน้อย” ที่แสวงหาปัญญาตลอดชีวิต

ที่กระผมกล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นเพียงบางส่วนของตัวของตัวตอนที่แท้ของอาจารย์ วิวัฒน์ชัย อรรถการ ผู้ซึ่งอุทิศตัวในการทำงานวิชาการเพื่อสังคมมานานเกือบ 30 ปีอย่าง เรียบๆ และฝังตัว กระผมมิได้มุ่งหวังยกย่องเชิดชูปัจเจกบุคคลจนเกินเลยเหนือจริง แต่หวังเพียงให้ท่านผู้มีเกียรติทุกท่านได้รู้จัก และเรียนรู้จากบุคคลซึ่งให้เกียรติมาเป็น องค์ปาฐกในวันนี้เพิ่มมากขึ้น

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ชัย อรรถการ ขึ้นกล่าวปาฐกถาในหัวข้อ **“ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติ กับเศรษฐกิจการเมือง ภาคประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์”** ได้ ณ บัดนี้

บทกล่าวนำ ปาฐกถา โดย องค์ปาฐก

วิวัฒน์ชัย อัครถาวร

กราบเรียน ท่านอาจารย์คุณหมอเสมอ พริ้งพวงแก้ว
ท่านอาจารย์ระพี สาคริก
ประธานมูลนิธิ 14 ตุลา ประธานคณะกรรมการสรรหาฯ
ญาติวีรชน 14 ตุลาคม
พี่น้องวีรชนผู้เสียสละ และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

นับเป็นเกียรติอย่างยิ่งครั้งหนึ่งในชีวิตของความเป็นนักวิชาการของกระผมที่ได้
รับเชิญเป็นองค์ปาฐกในงานปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2545 ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรก
เพื่อรำลึกและสืบสานเจตนารมณ์วีรชน 14 ตุลา 2516 ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา
บนถนนอินเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ประชาชนผู้รักแผ่นดิน รักเสรีภาพและ
ประชาธิปไตย รักความเป็นธรรม และความเป็นไท ทุกหมู่เหล่า ได้ร่วมแรงร่วมใจ
ร่วมจิตวิญญาณ สรางประวัติศาสตร์การเมืองไทย ครั้งแล้วครั้งเล่า หน้าแล้วหน้าเล่า
เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง

แม้เหตุการณ์ 14 ตุลา จะเป็นเหตุการณ์ที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาที่จะ
จดจำไว้เป็นบทเรียนของคนกลุ่มไหน หรือไม่มีการบอกเล่าถ่ายทอดให้เป็นที่รู้จักใน

ความรับรู้ของคนรุ่นใหม่ก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่า เหตุการณ์ครั้งนั้นมีผลกระทบอย่างสำคัญยิ่งต่อทุกชีวิตในสังคมไทย จนกระทั่งกลายเป็นวันนี้ เหตุการณ์ 14 ตุลา จึงเป็นเหตุการณ์บนถนนแห่งความจริงในการแสวงหา และแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยอันจารึกไว้ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยแห่งยุคสมัยที่ไม่มีผู้ใดสามารถลบเลือนได้ และจะยังเป็นเช่นนั้นตลอดไป

วันนี้ กระผมขอมอบปาฐกถา เรื่อง “ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์” ไว้เป็นเพื่อนร่วมทางแก่บรรดานักเดินทางบนถนนแห่งการสืบสานเจตนารมณ์ของวีรชน 14 ตุลา ทั้งหลาย ได้เป็นหัวข้อพูดคุยแลกเปลี่ยนทรรศนะกันให้คลายความเหน็ดเหนื่อย

ส่วนกระผมเองยอมรับว่าเหนื่อย เมื่อคณะกรรมการสรรหาองค์ปาฐกกำหนดให้เขียนบทความเชิงวิชาการยาวกว่า 50 หน้า เพื่อนำมาพูดภายใน 1 ชั่วโมง มันช่างรวดเร็วยิ่งกว่าวิ่งแข่งขันในโอลิมปิกเสียอีก กระผมเข้าใจว่าการปาฐกถาส่วนใหญ่แล้วคงไม่ต้องเขียนบทความทางวิชาการในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามก็กระผมรับเขียนด้วยความเต็มใจ เพื่อจะได้นำไปสู่การแลกเปลี่ยนถกเถียงและช่วยกันหาทางออกของชาติร่วมกันมากขึ้น ประการสำคัญถ้ากระผมพูดไม่รู้เรื่อง ไม่ครอบคลุมประเด็น ท่านทั้งหลายจะได้มีอะไรติดไม้ติดมือกลับบ้านไปอ่านต่อที่บ้าน เอาเป็นว่าวันนี้มาไม่เสียเที่ยวนะครับ

การแสดงปาฐกถา เรื่อง “ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์” ในวันนี้ กระผมจะเสนอ 6 เรื่อง ซึ่งปรากฏในบทความของกระผม

- ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ในระบบโลกที่ไม่เท่าเทียม
- ระบบคิดเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม
- จักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมกับการผูกยึดครองทางจิตวิญญาณ
- โลกาภิวัตน์ใหม่
- “สูตรนายกทักษิณ” กับอนาคตสังคมไทย: “เสรีนิยมใหม่” บวก “ทุนนิยมชั้นนำโดยรัฐ” ลู “รัฐบวรราช” หรือไม่? และ
- ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อชีวิตและสังคม

ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติ กับเศรษฐกิจการเมือง ภาคประชาชน ในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์ *

วิวัฒน์ชัย อັตถการ

1. ความนำ

เนื่องจากบทความเรื่องนี้มุ่งชี้ว่า การสยบยอมหรือสมยอมของรัฐไทย รวมทั้งโครงสร้างระบบสังคม-เศรษฐกิจไทยที่อ่อนแอ ทำให้ไม่อาจต้านทานการรุกของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ได้มากนัก จึงจำเป็นต้องอภิปรายระบบคิดเสรีนิยมใหม่ อำนาจทางวัฒนธรรมและกระบวนการข้ามชาติในกระแสโลกาภิวัตน์ใหม่ ถึงเนื้อหา แบบแผน

---

* หากการแสดงปาฐกถาและบทความเรื่องนี้พอมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ทางวิชาการบ้างแม้เพียงน้อยนิด ผู้เขียนใคร่ขออุทิศแด่ วีรชน 14 ตุลา และวีรชนผู้รักแผ่นดินไทย รักประชาธิปไตย และความเป็นธรรมทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องใดๆ ที่มี ผู้เขียนขออ้อมรับไว้ด้วยความเคารพ

ขอขอบคุณมูลนิธิ 14 ตุลา และคณะกรรมการสรรหาองค์ปาฐกที่ได้คัดเลือกผู้เขียนเป็นองค์ปาฐกในงาน “**ปาฐกถา 14 ตุลา**” ประจำปี 2545 นับเป็นเกียรติอย่างยิ่งครั้งหนึ่งในชีวิตของความเป็นนักวิชาการ

ขอขอบคุณคุณวิวัฒน์ชัย วินิจจะกุล และเจ้าหน้าที่มูลนิธิ 14 ตุลา ที่กรุณาช่วยจัดทำหนังสือเล่มนี้เพื่อเผยแพร่ คุณไพลิน จิตตรี ที่ช่วยพิมพ์ต้นฉบับอย่างเร่งด่วนทันเวลา ดร.อรพินทร์ อັตถการ ในทุกเรื่องของการทำต้นฉบับ ทั้งที่เธออยู่ในยามสูญเสียบิดาไป

การขับเคลื่อนโลก ผลต่อวิถีคิด วิถีชีวิตคนไทย และทิศทางนโยบายรัฐบาล พร้อมทั้งคาดการณ์ความน่าจะเป็นในอนาคตของประเทศไทยและรูปลักษณะทุนนิยมไทยตามแนวทางนายกรัฐมนตรีนาย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ชุมชนผู้ยากไร้จะมีความมั่นคงหรือไม่ยังเป็นเรื่องไม่แน่นอน แต่การเมืองภาคประชาชนจึงต้องพัฒนาให้เติบโตใหญ่ เนื่องจากวิกฤติของประเทศเป็นวิกฤติการณ์ทางการพัฒนา ผู้เขียนจึงใคร่เสนอ **“ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อชีวิตและสังคม”** ตาม **“ตัวแบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อชีวิต”** ในฐานะกรอบความคิดแห่งการปฏิรูปโครงสร้างระบบแบบทั่วด้าน สำหรับการแลกเปลี่ยนความเห็นการพลิกฟื้นปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทยตาม **“แนวทางประชาชน”** ร่วมกันต่อไป

2. ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ในระบบโลกที่ไม่เท่าเทียม

“โลกาภิวัตน์” ในสายตานักเศรษฐศาสตร์หรือนักบริหารธุรกิจ มักถูกนิยามอย่างแคบๆ ว่าเป็นเพียงกิจกรรมการค้าการลงทุน การพัฒนาเครือข่ายธุรกิจข้ามชาติในโลกไร้พรมแดนเพื่อสร้างมูลค่า แต่สำหรับนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยามอง **“โลกาภิวัตน์”** กว้างไกลกว่าว่าครอบคลุมหลายมิติ เป็นกระบวนการซับซ้อนเกี่ยวพันกันในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และ อื่นๆ โลกาภิวัตน์นั้นก่อให้เกิดสังคมสมัยใหม่พร้อมกับปัญหาการเมืองของโลก บรรษัทข้ามชาติมีอำนาจและอิทธิพลต่อกระบวนการผลิต การถ่ายทอด และการแพร่กระจาย **“วัฒนธรรมทุนนิยมโลก”** ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมิใช่จำกัดผิวเผินง่ายๆ แค່ห้องถิ่น หากแต่ขยายอย่างไร้พรมแดนข้ามเวลาและข้ามพื้นที่โลก ดังนั้น วัฒนธรรมใหม่ๆ ในสังคมอันสืบเนื่องมาจากระบบและกระบวนการโลกาภิวัตน์จึงไม่จำเป็นต้องเชื่อมต่อกับรัฐชาติระดับท้องถิ่นอีกต่อไปแล้ว แต่จะเชื่อมต่อกับหรือขึ้นต่อกับกฎเกณฑ์ กติกา และการเมืองในระดับสากลของกลุ่มมหาอำนาจโลก¹

ด้วยเหตุนี้การศึกษาทำความเข้าใจกับคำว่า **“โลกาภิวัตน์”** อย่างสะท้อนความเป็นจริงจึงไม่อาจแยกจากพัฒนาการของทุนนิยมโลกเมื่อพัฒนามาถึงขั้นตอนที่ต้องส่งออกทุน สินค้า บริการ² ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของ **“ทุน”** นั้น ย่อมเติบโตด้วย **“กำไร”** อัตรากำไรจะลดต่ำลงไม่ได้ การผลิตเพื่อขายแค่ตลาดภายในประเทศไม่เป็นการเพียงพอเสียแล้ว ทั้งยังอาจเป็นขีดจำกัดต่อกระบวนการสะสมทุนอีกด้วย เมื่อผลิต

เหลือส่วนล้นเกิน จึงต้องหาทางระบายออกสู่ประเทศต่างๆ ในนาม “ตลาดเสรี” เพื่อให้โลกทั้งโลกเป็นแหล่งรองรับกลายเป็นตลาดกว้างไกลใหญ่โตมหาศาลหรือตลาดโลกที่สามารถดึงเอาทรัพยากรโลกทุกชนิดมาใช้ให้เต็มที่ (ไม่ว่าจะเป็น แรงงาน วัตถุดิบ แร่ธาตุ น้ำมัน ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ความรู้ ทักษะ การจัดการ เทคโนโลยี ฯลฯ) เพื่อให้ระบบทุนนิยมโลกก้าวต่อไปได้โดยไม่สะดุดหรือหยุดชะงัก

ยิ่งไปกว่านั้นหากย้อนกลับไปพิจารณาทำความเข้าใจ “โลกาภิวัตน์” อย่างไม่ละเลยมิติทางประวัติศาสตร์เราจะเห็นว่า อันที่จริงลักษณะโลกาภิวัตน์นั้นเริ่มมีมาช้านานกว่า 2,000 ปีแล้ว ดังเห็นได้จากบทบาทการค้าต่างประเทศและบริษัทต่างชาติในโลกยุคโบราณจนถึงจักรวรรดิกรีกและโรมัน เส้นทางสายไหม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในเอเชีย ศาสนาอิสลามในตะวันออกกลางและแอฟริกา รวมทั้งศาสนาคริสต์ทั่วโลก เป็นรูปแบบโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมที่มีความเด่นชัดปรากฏขึ้นในยุคล่าอาณานิคมทุกภูมิภาคทั่วโลก แม้แต่ประเทศไทยเองยังจำต้องยอมลงนามในสนธิสัญญาเบาริงก์ที่ทำให้ไทยต้องเสียเปรียบกับประเทศอังกฤษในปี 2398³

กระบวนการผนวกรวมทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) เข้าสู่ระบบโลก ระหว่างกลางศตวรรษที่ 19 จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกับปรากฏการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างมาก ในช่วงนั้นมีข้อกีดกันไม่มาก ประกอบกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงาน เครื่องจักร การขยายและการปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่ง (เช่น เรือกลไฟ และรถไฟ) การค้า การเครดิต อีกทั้งความก้าวหน้าทางการศึกษาต่างๆ ด้านการสื่อสาร โทรเลข เหล่านี้จึงทำให้เกิดการขยายตลาด ขยายกิจกรรมแลกเปลี่ยนสินค้า ทุน และการย้ายถิ่นฐานของประชากรอย่างรวดเร็ว ผลประโยชน์จากโลกาภิวัตน์แบบเก่า รวมศูนย์ในมือประเทศใหญ่ๆ ในยุโรป ที่มีพรมแดนติดทะเล หรือตั้งถิ่นฐานอยู่ตามลุ่มน้ำที่มีการคมนาคมติดต่อกับทะเล โดยเฉพาะประเทศที่เป็นหน้าด่านอาณานิคม

โลกาภิวัตน์ใหม่เริ่มขึ้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ยุโรปต้องบูรณะและสาละวนกับการฟื้นฟูประเทศ “อำนาจโลก” ถูกยกย้ายเปลี่ยนมือมายังสหรัฐอเมริกา และชัดเจนยิ่งขึ้นยุคหลังสงครามเย็นทศวรรษ 1990 เมื่ออดีตประเทศสังคมนิยมเริ่มหันมาใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบตลาด การผนวกรวมทางเศรษฐกิจสู่ระบบโลกเป็นไป

อย่างเข้มข้น รวดเร็ว ย่นเวลา ย่อพื้นที่ ย่อโลก พรหมแดนเริ่มหายไปกลายเป็นโลกหนึ่งเดียวที่ไร้พรหมแดน ชาวโลกทั้งหลายต่างวาดหวังกันว่าจะเป็น **“หมู่บ้านโลก”** แต่การเป็นหมู่บ้านโลกเพื่อใครบ้าง ดูจะเป็นเรื่องที่ชาวโลกแทบไม่ค่อยได้สนใจ ใส่ใจ หรือสงสัยตั้งคำถามเพื่อแสวงหาคำตอบกันมากนัก

ยุคนี้หมู่บ้านโลกในความคาดหวังของชาวโลกมี **“สิ่งใหม่”** เกิดขึ้นให้ปรากฏเห็นได้สี่เรื่องดังต่อไปนี้

(ก) ตลาดใหม่

การเพิ่มขึ้นของตลาดบริการระดับโลก ด้านการธนาคาร การประกันภัย การขนส่ง ตลาดการเงินใหม่ ตลาดหุ้น ตลาดเงินตราต่างประเทศเปิดเสรีเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั่วโลก 24 ชั่วโมง มีเครื่องมือใหม่ เช่น ตราสารอนุพันธ์ ยกเลิกระเบียบกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อทุนข้ามชาติ ตลาดสินค้าผู้บริโภคที่มีตราห้อยเป็นที่รู้จักระดับโลก

(ข) ผู้เล่นบทใหม่ หรือ ตัวละครใหม่

บรรษัทข้ามชาติทำการผลิตและการตลาด จนสามารถควบคุมเครือข่ายการผลิตทั้งโลกไว้ องค์การการค้าโลกกำกับข้อตกลงพหุภาคีทางการค้าของมวลสมาชิกตามกฎเกณฑ์ในนาม **“ตลาดเสรี”** กลุ่มเศรษฐกิจการค้ากว่า 30 กลุ่ม เช่น สหภาพยุโรป กลุ่มการค้าเสรีอเมริกาเหนือ กลุ่มการค้าเสรีอาเซียน เป็นต้น กลุ่มประเทศมีบทบาทประสานนโยบาย ได้แก่ G-7, G-10, G-22, G-77 และ กลุ่มอุตสาหกรรมก้าวหน้า (OECD) กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนมีเครือข่ายระดับสากล

(ค) กฎเกณฑ์ใหม่

นโยบายเศรษฐกิจเร่งเร้าให้ **“เปิดเสรี”** ทุกด้าน การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเปิดทางทุนสากลต่างชาติ การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างโลกตะวันตก ในฐานะทางเลือกระบอบการเมือง ให้เกิดกว้างขวางทุกภูมิภาคของโลก การตระหนักในสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป้าหมายและปฏิบัติการเพื่อการพัฒนา ข้อตกลงเรื่องสิ่งแวดล้อมโลก ความหลากหลายทางชีวภาพ ข้อตกลงพหุภาคีด้านการค้ากับสิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขทางสังคม ข้อตกลงพหุภาคีว่าด้วยสินค้าบริการ ทรัพย์สินทางปัญญา สื่อสาร ข้อตกลงด้านการลงทุนระหว่างประเทศ

(ง) เครื่องมือใหม่

โลกทั้งโลกถูกย่อให้อยู่ในกำมือเพียงข้างเดียวของมนุษย์อย่างไม่น่าเชื่อ อินเทอร์เน็ตและเครื่องมือสื่อสาร อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องโทรสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ การเดินทางที่สะดวกรวดเร็วและค่าใช้จ่ายถูกลง **“ลัดโลก”** รวดเร็ว ได้ตั้งใจหมาย

สื่อส่วนใหญ่ และคนไม่น้อยมองโลกาภิวัตน์อย่างชื่นชมและชื่นชอบในทางบวก เอาமாகๆ บางพวกถึงกับคล้ายยอมรับว่า **“โลกาภิวัตน์”** คือยารักษาสารพัดโรค ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์พิจารณาว่าการระดมทุนเข้าสู่โลกาภิวัตน์จะให้ประโยชน์แก่ทุกประเทศ และทุกคนในระยะยาว อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลตัวเลขชี้ว่ายังไม่อาจเป็นเช่นนั้นได้ เนื่องจากสถานะเชิงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจโลกแตกต่างกัน⁵ ผลประโยชน์จาก **“ทุนนิยมโลกาภิวัตน์”** จึงมักไม่เท่าเทียมกัน ทั้งยังสร้างความขัดแย้งระหว่างประเทศใหญ่ (ร่ำรวย) กับประเทศเล็ก (ยากจน) อยู่เสมอ ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน⁶

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ให้ผลประโยชน์ต่อประเทศต่างๆ ใกล้เคียงกัน อย่างที่คาดไว้ เช่น ในทศวรรษ 1990 เพียงแค่ 10 ประเทศ ได้รับเงินทุนไหลเข้ามากถึง 3 ใน 4 ของทั้งโลก ในปี 2539 ร้อยละ 94 ของเงินทุนไหลเข้าระยะสั้นไปยังประเทศกำลังพัฒนาเพียง 20 ประเทศ เงินทุนระยะสั้นไหลเข้าสร้างความเปราะบางให้เศรษฐกิจหลายประเทศ จนเกิดวิกฤตการเงินเอเชียขึ้นในปี 2540

แม้ว่านโยบายเสรีทางเศรษฐกิจจะส่งผลบวกต่อการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพระดับหนึ่ง มีการขยายตลาดสินค้าและบริการให้ประโยชน์โดยเฉพาะคนฐานะดี และคนชั้นกลางในเมืองเป็นส่วนใหญ่ แต่ทว่าได้ส่งผลกระทบต่อความไม่เท่าเทียม กล่าวคือในสองถึงสามทศวรรษที่ผ่านมา ช่องว่างทางรายได้ระหว่างประเทศรวยกับประเทศจนถ่างกว้างขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน เช่นเดียวกับแบบแผนการกระจายรายได้ภายในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศแถบอเมริกาใต้ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และไทย การเกิดขึ้นของพลังตลาดได้เพิ่มอำนาจให้ฐานะของนักลงทุนและเจ้าหน้าที่ระหว่างประเทศสูงขึ้น เพราะประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ก็พึ่งพาเงินกู้และเงินช่วยเหลือ (ODA หรือ Official Development Assistance) มากขึ้นตลอดเวลา

ในปี 2538 มีประเทศรายได้สูง 24 ประเทศ ซึ่งมีประชากรเพียงร้อยละ 4.5 ของประชากรโลก มีผลผลิตรวมคิดเป็นร้อยละ 80 ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) ของโลกทั้งหมด จึงทำให้ประเทศดังกล่าวมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ย 23,000 ดอลลาร์สหรัฐ ในทางตรงข้าม ประเทศรายได้ต่ำรวม 45 ประเทศ ด้วยประชากรร้อยละ 55 ของประชากรโลก ผลิตรวมกันแล้วได้แค่อ้อยละ 5 ของ GDP โลก ซึ่งประเทศเหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยเพียง 324 ดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ช่องว่างรายได้ระหว่างกลุ่มรวยสุดในประเทศรวย มีรายได้สูงกว่ากลุ่มจนสุดในประเทศจนถึง 74 เท่าในปี 2540 (60 เท่าในปี 2533 และเพียง 30 เท่าในปี 2503)⁷

การปฏิวัติเทคโนโลยีสื่อสาร แม้ส่งผลบวกและความสะดวกต่อผู้สามารถเข้าหา มัน แต่มีเพียงไม่กี่ประเทศและคนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีโอกาสนี้ เช่นในปี 2541 ประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าทั้งหลายมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเน็ต (Internet) ร้อยละ 88 ของผู้ใช้ทั่วโลก ในจำนวนนี้เป็นส่วนของสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 50 (สหรัฐอเมริกามีประชากรเพียงร้อยละ 5 ของประชากรโลก) ขณะที่เอเชียใต้ซึ่งมีประชากรถึงร้อยละ 24 ของโลก มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเน็ตน้อยกว่าร้อยละ 1 คาดว่าคนไทยในปัจจุบันที่สามารถใช้อินเทอร์เน็ต น่าจะไม่กี่สิบล้านเปอร์เซ็นต์ของประชากร แม้ว่าตัวเลขการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกประมาณการไว้ว่าตกราวๆ 700 ล้านคนทั่วโลกในปี 2544 แต่ก็คิดเป็นเพียงเกินร้อยละ 10 ของประชากรเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากคิดแต่ละประเทศลงไปเปรียบเทียบกับประชากรพบว่ากรณีสหรัฐอเมริกามีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเน็ตร้อยละ 26.3 ของประชากรสหรัฐทั้งหมดที่เป็นประเทศที่มีผู้ใช้มากที่สุดในโลก

การซื้อขายผ่านอินเทอร์เน็ตในรูปแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ในกรอบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) เพิ่มมูลค่ารวดเร็วจาก 2.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2539 คาดว่าจะเพิ่มมากกว่า 300 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2545⁸

ท่ามกลางเครื่องมือใหม่ๆ ที่ก้าวหน้าขึ้นในโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก ประเทศใหญ่ที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้า ตามทันรวดเร็วที่เราหนัก และมาพร้อมด้วยกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ย่อมได้เปรียบไทยไม่มากก็น้อย การปรับตัวและวิ่งตามโลกาภิวัตน์ให้ทันไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะสังคมไทยต้องเข้าใจความซับซ้อนซ่อนเงื่อนของโลกาภิวัตน์อย่างเพียงพอ จึงจะอยู่ในโลกใบนี้ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และได้รับประโยชน์

จากมันพอสมควร พร้อมไปด้วยความสามารถด้านทฤษฎีความรู้ด้านลบจากโลกาภิวัตน์ได้อย่างเข้มแข็ง

3. ระบบคิดเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม

ระบบคิดเป็นตัวขับเคลื่อนทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาประเทศไทยในช่วงกว่า 50 ปีหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบันนี้ ได้ถูกออกแบบจากอิทธิพลของระบบคิดหรือกระบวนการคิด “เศรษฐศาสตร์ทุนนิยม” หรือ “เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก” จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงเนื้อหาของระบบคิดและวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ

3.1 คลาสสิก (Classic)

ระบบทุนนิยมโลกได้ก่อกำเนิดขึ้นในปี คศ.1776 (พ.ศ.2219) เมื่อหนังสือชื่อ “**The Wealth of Nations**” ได้ถูกเขียนขึ้นโดย อדם สมิท (Adam Smith) ท่านผู้นี้ได้รับสมญานามว่า “บิดาของระบบทุนนิยม” เป็นผู้วางรากฐานความคิด “เศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก” อันถือเป็น “รากเหง้า” ทุนนิยม วิจาร์ณและโต้แย้งลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ว่าไม่เหมาะสมกับมนุษยชาติ มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

พาณิชย์นิยมอันเฟื่องฟูอย่างยาวนานตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ได้จบบทบาทลงตอนต้นศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีศูนย์กลางความเชื่อเรื่องอำนาจการควบคุมของรัฐในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การสร้างชาติต้องทำทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร ลัทธิล่าเมืองขึ้น และการกีดกันการค้าเป็นรูปแบบชัดเจนของพาณิชย์นิยม

แนวความคิดของสำนักคลาสสิกที่เข้ามาแทนที่ ได้รับความนิยมในเวลาต่อมา แนวคิดนี้เสนอให้รัฐ “ปล่อยวาง” ให้การสนับสนุนภาคเอกชนโดยยอมให้ “มือที่มองไม่เห็น” กำหนด ส่งเสริมการแข่งขันกันทำและความถนัดเฉพาะอย่าง เพราะเชื่อว่าจะนำมาซึ่ง “ประสิทธิภาพ” ของการจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ “ประโยชน์ส่วนตน” หรือความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เชิงปัจเจกบุคคล และระบบแรงจูงใจทางวัตถุ เงินทอง กำไร จะเป็นตัวผลักดันการผลิตและการบริโภคอย่าง

มีนัยสำคัญ

อดัม สมิท เองก็ต้องการใช้ **“ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์”** เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่อยากให้อำนาจด้วย **“ความดีงาม”** ในฐานะเป็นเครื่องชี้หนทางเศรษฐกิจมากกว่าเพียงแค่ **“ความเห็นแก่ตัวล้วนๆ”** อย่างเดียว เขากล่าวว่า **“ความยุติธรรม”** ควรเป็นฐานรากของสังคม หนังสือของเขาชื่อ **“Theory of Moral Sentiments”** (1759) จึงเป็นความพยายามที่จะประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างการแสวงหา **“ผลได้เชิงวัตถุ”** ของคนกับการพิทักษ์รักษา **“ศีลธรรมสาธารณะ”** จะเห็นว่าเศรษฐศาสตร์คลาสสิกของ Smith เกิดขึ้นจากความเชื่ออัน **“ขัดแย้งกันในตัวเอง”** มาตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นทั้ง **“จุดแข็ง”** และ **“จุดอ่อน”** ดำรงอยู่ในตัวระบบทุนนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

“ต่อมกิเลสทุนนิยม” จะเป็นตัวส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและวิชาการให้มวลมนุษยชาติมีคุณภาพชีวิตอย่างมั่นคงหรือไม่? หรือว่าจะก่อให้เกิด **“ความโลภ”** เกินขนาด คดโกงเอาเปรียบ เบียดเบียนสังคม ธรรมชาติ และมนุษย์ร่วมเผ่าพันธุ์กันจนตัว **“ระบบทุนนิยม”** จะพังทลายลงหรือไม่? หรือว่ารัฐสามารถควบคุมพฤติกรรมคนด้วยกลไกทางกฎหมายไม่ให้ออกนอกกรอบนอกทางเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ทั้งของ **“ส่วนตน”** และ **“ส่วนรวม”** พร้อมกันไปได้หรือไม่? คำถามแบบนี้ถกเถียงกันได้เสมอในการมองปัญหาทั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาคหรือในประเด็นทั้งเชิง **“ระบบโครงสร้าง”** และ **“กรณีศึกษา”**

สมาชิกคนสำคัญอีกท่านหนึ่งของสำนักคลาสสิกชื่อ เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) ได้วิเคราะห์กระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำนายว่าจะเกิด **“ภาวะหยุดนิ่งอยู่กับที่”** (Stationary State) หรือระบบทุนนิยมจะ **“ล่มสลาย”** เนื่องด้วยกระบวนการสะสมทุนจะดำเนินต่อไปไม่ได้ โดยอาศัยกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิต (Law of Diminishing Returns) และทฤษฎีประชากรของ Malthus มาเป็นตัวอธิบาย

มีกลุ่มนักวิชาการของ MIT มหาวิทยาลัยชั้นนำของสหรัฐอเมริกาช่วงต้นทศวรรษ 1970 พยากรณ์ว่าโลกในศตวรรษที่ 21 จะเกิดภาวะ **“ขีดจำกัดต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ”** (Limits to Growth) เนื่องจาก **“ระบบอุตสาหกรรมนิยม”** ใช้ทรัพยากรโลกหลายชนิดจนร่อยหรอลงมาก ไม่เพียงพอในอนาคตอีกต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นการคิดของ **“แบบจำลองริคาร์โด”**

ผู้เขียนเองเคยสำรวจวิจัยในสนามพบว่า ชุมชนชาวเขาและชาวพื้นราบในภาคเหนือหลายแห่ง อาจเผชิญขีดจำกัดต่อการเพิ่มผลผลิตจากวิกฤติสิ่งแวดล้อมและที่ดิน

สำนักคลาสสิกมีวิวัฒนาการสร้างองค์ความรู้จนถึงปี ค.ศ.1848 (พ.ศ.2391) ปีที่ จอห์น สจวต มิลล์ (John Stuart Mill) เขียนหนังสือชื่อ **“Principles of Political Economy”** ความจริงเศรษฐศาสตร์ยุคคลาสสิกนี้นับเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจการเมือง ผ่างด้วยปรัชญาศีลธรรมทั่วไปด้วย ซึ่งแตกต่างจากเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมยุคหลัง ไม่ว่าจะเป็็น **“นีโอคลาสสิก”** และ **“เสรีนิยมใหม่”** ก็ตาม

3.2 นีโอคลาสสิก (Neoclassic)

มีเนื้อหาสาระสำคัญต่อยอดมาจากฐานคิดคลาสสิก เป็นเศรษฐศาสตร์ที่สอนทั่วไปตามมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศทุนนิยม รวมทั้งประเทศไทย นีโอคลาสสิกได้พัฒนาขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โดยฉีกแนวออกไปจากสำนักคลาสสิก เบนความสนใจจากประเด็นเศรษฐกิจการเมืองเชิงปรัชญาเชิงสังคมเปลี่ยนไปใช้ **“คณิตศาสตร์”** เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ สนใจศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค เรื่องการได้รับความพอใจ/ความเพลิดเพลินสูงสุด พฤติกรรมผู้ผลิตในการได้รับกำไรสูงสุด

การวิเคราะห์เน้นที่แนวคิดส่วนเพิ่มหรือหน่วยสุดท้าย (Marginal) เช่น ตามหลักอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Marginal Utility) อุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) จะเป็นตัวกำหนดมูลค่าในภาวะตลาดแบบแข่งขันสมบูรณ์ พลังตลาดของอุปสงค์และอุปทานจะทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในความหมายที่ว่าใช้ต้นทุนต่ำที่สุด และผู้บริโภคได้รับประโยชน์สูงสุดในระยะยาว และท้ายที่สุด ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตจะได้รับผลตอบแทนตามความพยายามหรือความสามารถอย่างเป็นธรรม **นีโอคลาสสิกจึงสรุปว่าระบบทุนนิยมเป็นระบบที่ดีที่สุดในโลก**

นีโอคลาสสิกสนใจข้อมูลเชิงตัวเลข การวัดตีค่า และทดสอบเชิงคณิตศาสตร์เชิงสถิติ พยายามทำให้เศรษฐศาสตร์ดูเป็นแขนงวิชาหนึ่งคล้าย **“วิทยาศาสตร์”**

ธรรมชาติ” โดยมีได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่าง **“วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ”** กับ **“วิทยาศาสตร์สังคม”** เป็นที่สังเกตว่า การศึกษาวิจัยสังคมมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ไม่ได้กระทำง่ายๆ แบบการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นีโอคลาสสิกจึงถอยห่างจากการข้องแวะกับ **“ประเด็นเชิงสังคม”** มากขึ้นทุกที ใจกลางของการศึกษายังเป็นการตอกย้ำตัว **“กิเลสของมนุษย์”** **ชัดแจ้งแทบจะลึกลงกว่าความคิดของ ออตม สมิท เป็นไหนๆ** มีการส่งเสริม **“ระบบกรรมสิทธิของเอกชน”** ที่ดินและกิจการของรัฐต้องกระจายไปสู่มือเอกชนมากที่สุด

นีโอคลาสสิกเชื่อว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จะช่วยให้ทุนนิยมรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ ไม่เป็นไปตามคำพยากรณ์ของริคาร์โด อีกทั้งยังเชื่อว่า **“คน”** สามารถเอาชนะ **“ธรรมชาติ”** ได้ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้นแม้ต้องสูญเสียอะไรขนาดไหนก็ยอมแลกกับการสร้างเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ **เป็นการคิดตรงข้ามกับแนว “มนุษย์นิยม”** ที่มีความเชื่อพื้นฐานว่า **“คน”** เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับ **“ธรรมชาติ”** อย่างเกื้อกูล ไม่เอาัดเอาเปรียบ หรือทำลายธรรมชาติ เรียนรู้ที่จะอยู่อย่างเห็นความสำคัญของกันและกัน และช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติได้ เบื้องต้นมนุษย์ได้ผลิตคิดค้นนวัตกรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองการได้มาซึ่งปัจจัยสี่ให้พอเพียง และเก็บไว้ใช้ในยามขาดสน

ด้วยเหตุนี้ เทคโนโลยีจึงเป็นเพียง **“เครื่องมือ”** รับใช้มนุษย์ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ นำเอาเทคโนโลยีมาเป็น **“เครื่องมือในการทำลายคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกันเอง”**¹⁰

นีโอคลาสสิกเน้นแนวทาง **“การเติบโตทางเศรษฐกิจนำหน้าโดยการส่งออก”** มองการค้าต่างประเทศเป็น **“เครื่องจักรกลแห่งการพัฒนา”** เสนอให้พัฒนาตลาดเงิน ตลาดหุ้น ตลาดทุน ส่งเสริมกิจกรรมข้ามพรมแดนสู่โลกาภิวัตน์ห้ามปิดกั้น อัตราดอกเบี้ย อัตราผลตอบแทนจะโน้มไปทางใกล้เคียงกันจากการเคลื่อนย้ายทุนเสรี การเปิดเต็มที่จะระหว่างกันจะทำให้ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศรวยกับประเทศจนลดลงไป ซึ่งเป็นคำอธิบายเชิงทฤษฎีในสายตาบวกเอามากๆ แต่กลับไม่เป็นจริงดังได้เห็นจากรูปธรรมทั้งในระดับประเทศที่ก่อกำเนิดทฤษฎีนี้และในระดับโลกปัจจุบัน

3.3 “เสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism)

ก่อตั้งขึ้นจากฐานคิดของเศรษฐศาสตร์คลาสสิก และนีโอคลาสสิกช่วงปลายทศวรรษ 1960 ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ จากความไม่พอใจต่อการที่รัฐมีบทบาทในเศรษฐกิจมากเกินไป ลิตรอนโอกาสภาคเอกชนและปัจเจกบุคคล ดังที่สำนักคิด Chicago ในสหรัฐ กลุ่มการเงินนิยมนำโดย มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) และสถาบันในอังกฤษชื่อ Institute of Economic Affairs โต้แย้งว่าการใช้จ่ายภาครัฐบาลเกินตัวเป็นบ่อเกิดเงินเฟ้อและหนี้สิน ฟรีดริช วอง ฮาเยค (Friedrich Von Hayek) นักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมคลาสสิกแนวใหม่ (New Classical Liberalism) ผู้เป็นนักต่อต้านสังคมนิยมเขียนวิจารณ์ในหนังสือของเขาชื่อ “The Road to Serfdom” (1956) วิจารณ์ว่าแม้กระทั่งการวางแผนแบบเคนส์ (Keynesian Planning)¹¹ มีลักษณะเอาแนวคิดสังคมนิยม (บทบาทรัฐในการวางแผน) มาใช้ด้วยจะนำไปสู่ “หายนะ” เขาเสนอว่าควรใช้ “**ลัทธิเสรี**” (Laissezfaire) แบบสำนักคลาสสิก อดัม สมิทจะดีกว่า ถือได้ว่าฮาเยคเป็นผู้หนึ่งที่วิจารณ์รุนแรงส่งผลกระทบต่อความคิด การเชิดชู “**ลัทธิเสรี**” และ “**ลัทธิปัจเจกชนนิยม**” (Individualism) ได้ถูกทำการโฆษณาชวนเชื่ออย่างเป็นขบวนการจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมในหนังสือเรื่อง “**Atlas Shrugged**” (1957) โดย อัยน แรนด์ (Ayn Rand) อีกทั้งยังเผยแพร่ความคิดกว้างขวางโดยองค์การชาวจัดอย่าง American Heritage Foundation และหน่วยงานอื่นๆ กระจายไปทั่วโลก

เสรีนิยมใหม่คัดค้านความคิดสามกลุ่ม ได้แก่ เคนส์นิยาม (Keynesianism) เศรษฐศาสตร์การพัฒนา (Development Economics) และ โครงสร้างนิยม (Structuralism) ประเด็นที่เศรษฐศาสตร์เคนส์ให้ความสำคัญกับบทบาทรัฐบาลและการวางแผนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเกินไป กลุ่มเศรษฐศาสตร์การพัฒนาให้ความสำคัญต่อกลไกตลาดน้อยไป โดยให้มีการวางแผนพัฒนา (Development Planning) และทำนโยบายจากรัฐ (เช่นกรณีของไทยมีสภาพัฒน์ หรือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) เสรีนิยมใหม่ต่อต้านผลลัพธ์ของกลุ่มโครงสร้างนิยม (รวมถึงทฤษฎีพึ่งพา ทฤษฎีระบบโลก นีโอมาร์คซิสต์ และ มาร์คซิสต์) เพราะโครงสร้างนิยมพิจารณาว่าโลกประกอบด้วยประเทศ “**ศูนย์กลาง**”

(Center) แห่งอำนาจทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาและยุโรป และประเทศ “รอบนอก” (Periphery) แห่งความอ่อนแอในอเมริกาใต้ แอฟริกา และเอเชีย บนโครงสร้างที่ “โลกไม่เท่าเทียม” (Unequal World System) ในที่นี้ ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์ทุนนิยมไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาและไม่สอดคล้องกับสถานะความเป็นจริงของประเทศกำลังพัฒนา ประเทศโลกที่สามเหล่านี้ต่างต้องตกอยู่ในวังวนแห่ง “ความเสียเปรียบ” และต้องพัฒนาตลอดกาล เว้นเสียแต่ต้องปรับและปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่จัด “ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่” อย่างจริงจังแล้วเท่านั้น

ในตำราถึงกับระบุว่า “ขบวนการเสรีนิยมใหม่” เกิดขึ้นเพราะมุ่งต่อต้านและโต้กลับ “ขบวนการปฏิวัติสังคมนิยม” (Counterrevolution) ของประเทศโลกที่สาม โดยแท้ เพื่อสกัดกั้นการฟื้นกลับมาของระบบสังคมนิยม เพื่อทำลาย “สังคมนิยม” ให้สิ้นซาก

นโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ได้ทดลองใช้ที่ประเทศชิลี สมัยรัฐบาลนายพลปิโนเชต์ (Pinochet) ผู้ล้มรัฐบาลฝ่ายซ้าย (เลือกตั้งมาจากประชาชน) ของนายซัลวาดอร์ อัลเลนเด (Savador Allende) ในปี 1973 (พ.ศ.2515) และปรากฏใช้กว้างขวางชัดเจนขึ้นในทศวรรษ 1980 ดังเช่นรัฐบาลอนุรักษนิยมอย่างสมัยประธานาธิบดีนายริแกน (Regan) ของสหรัฐฯ และนายกรัฐมนตรีหญิงมาร์กาเรต แทตเชอร์ (Margaret Tacher) ของอังกฤษ นโยบายแนวเสรีนิยมใหม่ถูกเรียกว่าเป็นกลุ่ม “ขวาใหม่” (New Right) ซึ่งมองว่า “รัฐเล็กที่สุดคือสิ่งที่ดีที่สุด” (Small government is the best) นโยบายเศรษฐกิจแบบรีแกน (Reganomics) และแบบแทตเชอร์ (Tachernomics) ส่งผลกระทบต่อคนจนในสหรัฐฯและอังกฤษอย่างสำคัญ สมัยประธานาธิบดีคลินตันก็สืบทอดความคิดรีแกนหลายอย่าง เช่น การตัดรายจ่ายรัฐบาล เรื่องสวัสดิการทางสังคมทั้งระดับรัฐบาลกลางและท้องถิ่น หรือสมัยนายกรัฐมนตรีแทตเชอร์ขึ้นขอการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เช่น กรณีน้ำประปาให้เอกชนบริหารแต่น้ำกลับไหลบ้างไม่ไหลบ้าง มีหน้าซำกลับมีอัตราสูงกว่าแพงกว่าที่รัฐทำ

เป็นที่น่าสังเกตว่าตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 ระบบคำแนะนำตามความคิดเสรีนิยมใหม่นั้นได้กลายเป็น “มาตรฐาน” ในวงการเศรษฐกิจระหว่างประเทศเลยทีเดียว วิฤตติหนังสือในไทย (ปี 2524 และ 2540) และหลายประเทศในเอเชียและ

อเมริกาได้ต่างใช้กรอบนโยบายแนวนี้ทั้งสิ้น ซึ่งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก และรัฐบาลสหรัฐต่างเห็นพ้องเรียกว่าเป็น **“ฉันทานุมัติวอชิงตัน”** (Washington Consensus) หมายความว่าทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์คลาสสิกมากขึ้น (ลดบทบาทการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐลงให้มากที่สุด) โดยมีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้¹²

(ก) **วินัยการคลัง** การขาดดุลการคลังไม่ควรเกิน 3% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP หรือ Gross Domestic Product)

(ข) **การเรียงลำดับความสำคัญรายจ่ายสาธารณะ** ควรหันเหไปทางสุขภาพอนามัย การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐาน สื่อสารโทรคมนาคม

(ค) **การปฏิรูปภาษี** สร้างแรงจูงใจในการผลิตภาคเอกชนมากกว่าจะปฏิรูปภาษีเพื่อกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

(ง) **เสรีทางการเงิน** อัตราดอกเบี้ยควรให้กลไกตลาดกำหนดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(จ) **อัตราแลกเปลี่ยน** ควรเป็นอัตราเกิดจากตลาดแข่งขันที่มีเสถียรภาพเพียงพอกระตุ้นการเติบโตของการส่งออกสินค้า

(ฉ) **เสรีทางการค้า** การจำกัดปริมาณการนำเข้าควรถูกทดแทนด้วยภาษีศุลกากรช่วงร้อยละ 10 ในเวลา 3 ถึง 10 ปี

(ช) **การลงทุนทางตรงต่างประเทศ** ยกเลิกข้อกีดกันทุกชนิดที่ขวางทางบริษัทต่างชาติ ส่งเสริมให้มีฐานะเท่าเทียมกันทุกประการเช่นเดียวกับกรณีบริษัทท้องถิ่นภายในชาตินั้นๆ

(ซ) **การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ** กิจกรรมของรัฐควรกลับคืนสู่ **“ความเป็นเจ้าของโดยเอกชน”**

(ญ) **การคลายอำนาจรัฐ** ยกเลิกระเบียบกฎหมายที่ไม่ส่งเสริม หรือเป็นอุปสรรคขวางกั้นการลงทุนภาคเอกชน

(ฎ) **สิทธิความเป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนบุคคล** ระบบกฎหมายควรค้ำประกันสิทธิความเป็นเจ้าของโดยปราศจากค่าใช้จ่ายเกินไป

หากกล่าวโดยรวบรัด ฉันทานุมัติวอชิงตันกระตุ้นผลักดันให้ทั้งโลกใช้นโยบายเศรษฐกิจมหภาคอย่างเอาใจจริงเอาใจ แบบเปิดสู่ภายนอก และตามแนวทาง

ตลาดเสรีทุนนิยม อันเป็น “หัวใจสำคัญ” ของชุดนโยบายการพัฒนาในกรอบเสรีนิยมใหม่

ดังเห็นได้ว่าธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ได้นำความคิดเหล่านี้ไปใส่ไว้ใน “เครื่องมือนักๆ” ที่เรียกว่า “แผนงานการปรับโครงสร้าง” (Structural Adjustment Programs) และ “แผนงานเสริมสร้างเสถียรภาพ” (Stabilization Programs) เอาไปกำกับบังคับใช้กับประเทศลูกหนี้ของตน ในรูป “เงินกู้แบบมีเงื่อนไข” (Conditionality Loans) ในนาม “เงินกู้สำรองยามฉุกเฉิน” (Stand-by Credit)

แผนงานการปรับโครงสร้างเป็นเครื่องมือเศรษฐกิจระยะปานกลางถึงระยะยาว (เกิน 3 ถึง 5 ปี) มุ่งลดรายจ่าย ลดอุปสงค์ ลดการนำเข้า เพิ่มการส่งออก เพื่อปรับปรุงดุลการค้า โดยอาศัยนโยบายการเงินและการคลังแบบเข้มงวด (ขึ้นอัตราภาษี ลดรายจ่ายรัฐบาล) นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน (ลดค่าเงิน หรือลอยตัวค่าเงิน) นโยบายค่าจ้าง (กดอัตราค่าจ้างให้ต่ำไว้) การลดการบริโภค เพื่อเพิ่มเงินออมและการลงทุนภาคเอกชน “การปฏิรูปเชิงสถาบัน” มีศูนย์กลางความคิดที่ “การทำให้ทุกตลาดเป็นเสรียิ่งขึ้น” (Market Liberalization) พร้อมไปกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ระเบียบกฎหมายใดที่เป็นอุปสรรคต่อทุนเอกชนต่อการค้าเสรี ก็รีบแก้ไขเสีย (Deregulation) สร้างกฎหมายใหม่ๆ ขึ้นมา

สำหรับแผนงานเสริมสร้างเสถียรภาพเป็นเครื่องมือระยะสั้น (1 ถึง 2 ปี) มุ่งใช้มาตรการมหภาคทางการเงินและการคลัง เพื่อรักษาเสถียรภาพราคาและอัตราแลกเปลี่ยน ความจริงก็อยู่ในกรอบใหญ่ของการปรับโครงสร้างนั่นเอง

การปรับโครงสร้างในความหมายโดยพื้นฐานก็คือ การเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์การแข่งขันเสรีจากประสบการณ์โลกตะวันตก ให้ระบบราคาจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คำที่ได้ยินชินหูตุ๋นตาประจำยุคนี้จากชนชั้นนำไทยก็คือคำว่า “ปฏิรูป” และคำว่า “ปฏิรูป” นี้ หมายถึงนำไปสู่การสนับสนุนทิศทาง “ปฏิรูปเศรษฐกิจ” ตามนัยเสรีนิยมใหม่โดยแท้ มิใช่การปฏิรูปในแนวทางภาคประชาชน

ในราวกลางทศวรรษ 1990 ลัทธิเสรีนิยมใหม่แพร่สะพัดไปทั่วโลก เอเชีย

แอฟริกา แม้กระทั่งประเทศแอฟริกาใต้ที่เพิ่งได้รับอิสรภาพ กลายเป็น “แบบจำลองตะวันตก” (West's Model) เพื่อเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจยุโรปตะวันออกยุคหลังคอมมิวนิสต์ กรณีโปแลนด์เป็นตัวอย่างของ “การกลับคืนสู่ยุโรป” หรือกลับกลายเป็นทุนนิยม ศาสตราจารย์ เจฟฟรีย์ ซาค (Jeffrey Sachs) แห่งมหาวิทยาลัย Harvard ที่ปรึกษาของขบวนการรวมน้ำใจสมานฉันท์ (Solidarity) แรงงานโปแลนด์ ยุคหลังรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ใช้แนวทางมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจโปแลนด์ ด้วยพลังตลาดตามนโยบายเสรีนิยมใหม่ แต่ส่งผลกระทบต่อทางสังคมคนตกงานเดือดร้อนจำนวนมาก การแก้ไขแบบนี้เรียกว่า “บำบัดฉับพลันสั้นสะเทือน” (Shock Therapy)¹³

ซาค นิยามคำว่า “เสรี” (Liberal) หมายถึงปราศจาก “การควบคุมของรัฐ” และการขึ้นต่อตลาดและกลไกราคา แต่ได้ให้ความใส่ใจกับเหยื่อและผู้เคราะห์ร้ายจากการปฏิรูปด้วย เช่น มีโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) แต่คำว่า “ใหม่” (Neo) หมายถึง เรื่องความเจ็บปวดถูกยอมรับว่าหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการปฏิรูปเศรษฐกิจและการเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้เท่ากับรับสภาพว่าการเปลี่ยนแปลงจะนำไปสู่ความลำบากคนชั้นกลางชั้นล่าง

นโยบายการพัฒนาแนวทางเสรีนิยมใหม่ คือการตั้งอำนาจรัฐออกจากการแทรกแซง พร้อมไปกับการให้ตลาดทำงานอย่างอิสระ โดยปัจเจกบุคคลที่มีผลประโยชน์ส่วนตนเป็นศูนย์กลาง ภาคต่างประเทศมีการลดค่าเงินลง เปลี่ยนระบบเงินตรา (อัตราแลกเปลี่ยน) ยกเลิกข้อจำกัดทุกอย่างที่ขวางทางการค้า และการเคลื่อนย้ายทุนภาคภายในประเทศ ตลาดต้องถูกลดกฎเกณฑ์ ลดการบังคับของรัฐลงไปให้มากที่สุด การอุดหนุนราคาสินค้าเกษตรต้องลดลงและขจัดให้หมดไป ต้องลดค่าใช้จ่ายรัฐบาลลงไป จำกัดการบริโภคประชาชน (โดยราคาสินค้าสูงขึ้น) ดังนั้นผลตามมาก็คือ รายได้จะไหลสู่การลงทุนเอกชนกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุนี้สำนักคิดเสรีนิยมใหม่จึงวิจารณ์ว่า ประเทศโลกที่สามยากจนด้อยพัฒนา เพราะรัฐบาลยุ่งเกี่ยวกับตลาดมากเกินไป ทำนโยบายไม่ได้เรื่องได้ราว จึงเสนอให้ทุนข้ามชาติเข้ามาทำธุรกิจแทนรัฐวิสาหกิจ โดยการลดกิจกรรมของรัฐลงไป แปรรูปรัฐวิสาหกิจหลายรูปแบบ เช่น รัฐขายกิจการตนเองออกไปเสีย เอาเข้าตลาดหุ้น

และใช้วิธีการอื่นๆ มหาวิทยาลัยของรัฐก็ให้เอกชนลงทุนเสีย

โดยสรุป ลัทธิทุนนิยมมีหลักการส่งเสริมการแข่งขันเสรี อ้างว่าการแข่งขันจะนำไปสู่การแข่งขันมากขึ้น ในความหมายที่มีผู้ผลิตผู้ขายจำนวนมากในตลาด **“ทุนแข่งขัน”** จะเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรในสังคม กำหนดราคาเหมาะสมเป็นธรรมก่อให้เกิด **“อธิปไตยของผู้บริโภค”** (Consumer's Sovereignty) นั่นคือผู้บริโภคคือผู้ได้รับประโยชน์สูงสุด (ไม่ใช่ผู้ผลิต) จากระบบทุนนิยมเสรี ตำราเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมถึงกับเขียนว่า **“ผู้บริโภคคือผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด”** (The consumer is the king) นี่คือข้ออ้างทางทฤษฎี และผู้เชื่อในลัทธิเสรีนิยม

เรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคมบ้านเราหลายๆ กรณีสินค้าและบริการ เช่น ปูนซีเมนต์ การธนาคาร การเงิน การรับซื้อพืชผลเกษตร รถยนต์ จักรยานยนต์ น้ำอัดลม สบู่ ยาสีฟัน โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ กลับอยู่ในตลาดผูกขาด/กึ่งผูกขาด ไม่ผูกขาดรายเดียว (Pure Monopoly หรือ Monopsony) ก็ผูกขาดน้อยราย (Oligopoly หรือ Oligopsony) หรือไม่ก็กึ่งผูกขาด/กึ่งแข่งขันสี่ห้าราย (Monopolistic Competition หรือ Monopsonistic Competition) บางรายแตกออกมาจากที่เดียวกัน จะเห็นว่าหลายๆ กรณี **“ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด”** คือ **“ผู้ผลิต/ผู้ขาย”** ไม่ใช่ผู้บริโภคใช่หรือไม่? เห็นกันเป็นที่ประจักษ์แจ้งแล้วในสังคมไทยมีใช่หรือไม่?

4. จักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมกับการถูกยึดครองทางจิตวิญญาณ

โลกาภิวัตน์ใหม่จะขยายตัวได้ด้วยขบวนการทางวัฒนธรรมข้ามชาติเป็นสำคัญ ตอกย้ำ **“รูปการจิตสำนึก”** ให้เกิดความคิดความเชื่อทางเดียวกัน หรือคล้อยตามกันไปหมด เท่ากับเป็นการ **“ยึดครองความคิด”** ถูก **“ยึดครองทางจิตวิญญาณ”** ซึ่งอาจเกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว หรือไม่รู้เท่าทันก็ได้ หรืออาจเกิดขึ้นด้วยความสมยอม หรือยินยอมจิตใจเลื่อมใสหลงเสน่ห์ในการสร้างวัฒนธรรมวิถีคิดและทำตามแบบฝรั่ง ลอกเลียนแบบโดยไม่ร่อนหรือจำแนกแยกแยะข้อดีข้อเสียที่จะมีต่อตนและต่อสังคมโดยรวม วิถีวิชาการในกรอบทุนนิยม โดยนัยนี้วัฒนธรรมคือทุนประเภทหนึ่ง que เรียกว่า **“ทุนทางวัฒนธรรม”** ซึ่งถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อสนับสนุนการสะสม **“ทุนกายภาพ”** และความ

สัมพันธ์ทางการผลิตให้ระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ให้ก้าวเดินไปได้ การสร้างความเชื่อผ่านขบวนการวัฒนธรรมแบบนี้เรียกว่า “การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม” (Cultural Reproduction) หรือ “การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ทางความคิด” (Ideological Reproduction)¹⁴

การผลิตซ้ำทางความคิดที่ทำให้คล้อยตามคิดตามเห็นด้วย ปลูกฝังให้เกิดอรรถรสและสุนทรีย์อย่างติดอกติดใจ มีตัวอย่างมากมายในสินค้าวัฒนธรรม เช่น ภาพยนตร์ ฮอลลีวู้ด การกีฬา อาหารจานด่วน เพลง รายการโทรทัศน์ การโฆษณาชวนเชื่อสินค้า การสร้างความรู้สึกว่าตรา/ชื่อ/ยี่ห้อ/สัญลักษณ์สินค้าตัวนั้นตัวนี้เป็นสินค้า ราคาแพง ดีมีระดับ หากได้เป็นเจ้าของย่อมแสดงถึงสถานภาพทางชนชั้นว่าเป็นผู้มีรสนิยมสูง ผู้ผลิตยิ่งขายได้มาก ยิ่งกำไรมาก ก็ยิ่งสะสมทุนมาก นับเป็นการสร้างความมั่นคงต่อตัวระบบทุนนิยมอีกทางหนึ่ง

การผลิตซ้ำทางวิชาการโดยสถาบันการศึกษาและวิจัยส่งผลค่อนข้างล้าลึก เช่นต่อสำนักคิดผู้เรียนที่นิยมแนวทางพัฒนาประเทศแบบตะวันตก ชอบแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมเชิงเทคนิคในกรอบคิดเสรีนิยม แก้ปัญหาแบบแยกเป็นส่วนๆ เป็นด้านๆ ไม่สนใจตัวระบบโครงสร้างใหญ่¹⁵ เห็นได้ชัดเจนในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ การศึกษา การจัดการ และอื่น ๆ มหาวิทยาลัยไทยเองก็รับเอาหลักสูตรแบบอเมริกันเข้ามาสอนอย่างเต็มที่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการครอบงำทางอุดมการณ์ถูกใช้ประโยชน์ในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิต โดยมีการศึกษาเป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำทางสังคม วัฒนธรรม และอุดมการณ์ของรัฐ สถาบันการศึกษา (ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือ โรงเรียน) จึงเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนรุ่นแล้วรุ่นเล่าซ้ำแล้วซ้ำเล่าโดยผ่านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน สถาบันการศึกษาเหล่านั้นมักใช้ความคิดความเชื่อ ภาษา ค่านิยม ทักษะคติ วัฒนธรรม การเรียนรู้ของรัฐที่มีอำนาจในการจัดการศึกษา การศึกษาไทยที่ลอกเลียนวิถีคิดและทำแบบฝรั่งโดยไม่จำแนก คนในสังคมไทยจึงถูกยึดครองความคิดและจิตวิญญาณได้ไม่ยาก

อันที่จริงการถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่คนรุ่นแล้วรุ่นเล่าอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า จำเป็นจะต้องพิจารณาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่า ชุมชนหรือสังคมหนึ่งย่อมมีระบบคุณค่า ความ

เชื้อและปะทิสถาน ที่ถูกหล่อหลอมสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ประชาชนเป็นผู้สร้าง วัฒนธรรมขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ด้วยพลังชุมชน การไหลบ่า ของวัฒนธรรมตรงข้าม ได้คุกคาม “**ความอยู่รอด**” ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ความก้าวหน้าของการสื่อสารผ่านดาวเทียมทำให้เครือข่ายสื่อระดับโลก รับใช้ทุนนิยม โลกาภิวัตน์ได้ง่ายตายสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมภายนอก กับภายในชุมชนอย่างเข้มข้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน

วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่สำคัญ องค์การสหประชาชาติว่าด้วยการ ศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) ชี้ว่า สินค้าในการค้าโลกที่มีเนื้อหา วัฒนธรรมด้วย (เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ วรรณคดี เครื่องดนตรี ศิลป ภาพยนตร์ วัสดุ ภาพถ่าย วิหตุและโทรทัศน์) มีมูลค่าเพิ่มจาก 67,000 ล้านดอลลาร์ ปี 2523 เป็น 200,000 ล้านดอลลาร์ ปี 2534 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ¹⁶ อย่างไรก็ตาม การค้า “**สินค้าวัฒนธรรม**” ยังเป็นเรื่องโต้แย้งกันในสองมุมมอง รัฐบาลประเทศเห็นว่าให้ ซื้อขายได้เช่นเดียวกับสินค้าประเภทอื่นๆ แต่หลายประเทศกลับมองเป็นสิ่งที่มึคุณค่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ควรกำกับควบคุมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของ ชุมชนเอาไว้ หากแต่รัฐบาลไทยไม่เคยมีท่าทีชัดเจนในเรื่องนี้ ดูจะปล่อยเสรีเสียมาก กว่า

สินค้าวัฒนธรรมมีลักษณะและน้ำหนักไปทิศทางเดียวจากประเทศรวย ส่งออกสู่ ประเทศจน อย่างเช่น ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบันเทิงอย่างภาพยนตร์และรายการ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมส่งออกใหญ่ที่สุดนั้น สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้ส่ง ออกรายใหญ่ที่สุดในโลก ทำกำไรมหาศาลแต่ละปี ในปี 2540 ภาพยนตร์ฮอลลีวูด ส่งออกไปทั่วโลก 30,000 ล้านดอลลาร์¹⁷ แต่สหรัฐอเมริกานำเข้าวัตถุที่มีเนื้อหา วัฒนธรรมเพียงแค่อ้อยละ 1 ของมูลค่าสินค้าวัฒนธรรมส่งออก ภาพยนตร์สหรัฐครอบงำ ตลาดยุโรป (ร้อยละ 70) อเมริกาใต้ (ร้อยละ 73) ญี่ปุ่น (ร้อยละ 50) (คาดว่าใน ไทยน่าจะมากกว่าครึ่งเช่นกัน) แต่กลับเป็นว่าภาพยนตร์ชาติอื่น ๆ ที่ฉายในตลาดสหรัฐ มีน้อยกว่าร้อยละ 3¹⁸

การครอบงำโดยสหรัฐในการขายวัฒนธรรม เห็นได้จากภาพยนตร์ ดนตรี ทีวี และอาหารจานด่วน มีนัยว่า “**วัฒนธรรมเพลงป๊อปอเมริกัน**” ซึ่งพร้อมพรั่งด้วยการ

วาดภาพให้เห็นวิถีชีวิตบริโภค ความรุนแรงและการเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของสังคม เป็นคล้ายกับการส่งออก **“สินค้าชายส่ง”** ไปยัง **“ตลาดชายปลีก”** แก่ประเทศต่างๆ ในโลก กระจายสินค้าไปยังผู้คนในชุมชนต่างๆ อย่างกว้างขวาง ค่อนข้างส่งผลเป็น ปัญหา เช่น ทำให้ผู้คนซึมซับหรือชอบความรุนแรงและความฟุ้งเฟ้อ เป็นต้น สันติบาต ระหว่างประเทศของสตรีเพื่อสันติภาพและเสรีภาพ (Women's International League for Peace and Freedom หรือ WILPF) ระบุว่า **“ชีวิตพวกเรา (คนในโลก) นั้น จะตกเป็นทาสถูกครอบงำด้วยภาพพจน์และข่าวสาร”** ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงถูกคิดคำนึง ไตร่ตรอง จินตนาการ โดยการสื่อสารประเภทต่างๆ ที่ส่งผ่านมา

การแพร่กระจายของแบบแผนการบริโภคและการเลือกใช้ชีวิตชีวิตในเรื่องต่างๆ (เช่น รถยนต์ โทรทัศน์ วิดีโอ แฟชั่นแต่งกาย เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาหารจานด่วน ฯลฯ) ได้ยืนยันถึงการทะลักล้นของสื่อซึ่งเป็นไปอย่างต่อเนื่องอันมาพร้อมกับ อุตสาหกรรม ค่านิยม ทศนคติ ความคิดความเชื่อ และการให้ความสำคัญต่อประเทศ ตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา **“โลกาภิวัตน์เชิงสังคมวัฒนธรรม”** แบบนี้ มีผลกระทบอย่างไม่ได้สัดส่วนต่อคนกลุ่มน้อยที่มั่งคั่งร่ำรวย และเยาวชนในประเทศยากจน ผู้มีศักยภาพที่จะขยายหรือทำลายความสัมพันธ์ดั้งเดิมที่ดีๆ มีคุณค่า และแบบแผน พฤติกรรมหลักๆ ของชุมชน จึงสร้างความตึงเครียดขึ้นในสังคม โดยสรุป โครงสร้าง พื้นฐานสังคม ซึ่งยึดโยงสังคมชุมชนต่างๆ มาช้านานนั้น ได้แตกแหลกกระจายเป็น ชิ้นเล็กชิ้นน้อย โดยกลไกต่างๆ ของโลกาภิวัตน์เชิงสังคมวัฒนธรรม

การแสดงออกของพฤติกรรม หรือทำที่ในข่าวสารถูกส่งผ่านให้ได้สัมผัสรับรู้เห็น ร่วมกันพร้อมกันอย่างรวดเร็ว ในโทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต อย่างมีหลากหลาย รสชาติ ซับซ้อ นละเอียดอ่อน เล่ห์กระเท่ห์ เพลิดเพลิน ฯลฯ ล้วนแฝงด้วยพลัง อำนาจสูงต่อผู้เป็นเจ้าของ ทำให้คนเหล่านี้สามารถเสริมความเห็นต่อสาธารณะ แสดง ภาพพจน์ต่อสังคมได้ โทรทัศน์เป็นตัวกลางที่ทรงอำนาจทำให้หลายเรื่อง เช่น การ สร้างความชอบธรรมเรื่องเพศ การเหยียดผิวและเชื้อชาติ และจักรวรรดินิยมทาง วัฒนธรรม กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา รายการไม่น้อยถูกกล่าวหาว่าเอื้อต่อการแตก สลายของชุมชน

สิ่งที่เป็นพื้นฐานของโลกาภิวัตน์เชิงสังคมวัฒนธรรมก็คือ คนจนจำนวนมากที่อยู่
ทั้งในประเทศรวยและประเทศจน ต่างถูกกันให้ห่างออกนอก “วงจรรบิโภาค” เพราะ
เข้าไม่ถึง ความท้อใจและความอยากมีอยากได้อันเป็นผลจากการเสนอแต่เรื่องราวชีวิต
สดสวยเชิงวัตถุหน้าจอโทรทัศน์ชักจูงให้เคลิบเคลิ้ม นำไปสู่ความคิดอยากรวยเร็ว
รวยทางลัด จึงทำผิดกฎหมาย คำอาวูธ คำโโสภณี ผลิตภัณฑ์สื่อ/ภาพยนตร์ลามก
อนาจาร ผลิตภัณฑ์ยาเสพติด ยาบ้าและอื่นๆ ฯลฯ อีกมากมาย

ตัวเลขของ UNDP รายงานว่าในปี 2538 การค้ายาเสพติดประมาณการว่าตก
ราว 400,000 ล้านดอลลาร์ ประมาณร้อยละ 8 ของการค้าโลกทั้งสิ้น การเพิ่มขึ้นของ
การค้าอาวูธได้ทำให้ถูกใช้ไปในการจัดการ ความขัดแย้งเชิงรุนแรงต่างๆ มากมาย ใน
ท้ายที่สุดก็ส่งผลความไม่มีเสถียรภาพทางรัฐบาลในหลายรัฐบาลในแอฟริกาและยุโรป
ตะวันออก การมีอาวูธมาไว้ในครอบครองของพลเรือนนำไปสู่อาชญากรรมและการ
ฆาตกรรม

ช่วงปี 2523-2537 ถึงปี 2530-2534 การฆาตกรรมในโลกมีอัตราเพิ่มเกือบร้อยละ
50 (5.82 ฆาตกรรม/100,000 คน เป็น 8.86 ฆาตกรรม/100,000 คน) อเมริกาได้
(เพิ่มร้อยละ 80) ประเทศอาหรับ (ร้อยละ 112) เพิ่มมากที่สุด ในอัตราอาชญากรรม¹⁹
การค้ามนุษย์ผิดกฎหมายทั้งเด็กและสตรี การเอาโรคเอดส์มาขายทางเพศ ชัดเจนว่า
ละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งเท่ากับระบบบาทสมัยใหม่ ตัวเลขนี้ชัดเจนว่ามีเพิ่มขึ้นมากใน
ระยะใกล้ๆ นี้ ในยุโรปตะวันตกผู้หญิงมากกว่า 5 แสนคนจากประเทศกำลังพัฒนา
และประเทศสังคมนิยมเดิม ตกอยู่ใน “กับดักการค้าแบบทาส”²⁰ ในแต่ละปีการค้า
บริการทางเพศเป็นอุตสาหกรรมเฟื่องฟูในหลายๆ ประเทศ ศรีลังกา ไทย และ
เนเธอร์แลนด์ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวชายเรือนร่างสตรีและเด็กต่อนักท่องเที่ยว
ต่างชาติ

คงไม่เป็นการเกินเลยหากจะกล่าวหาว่าแบบแผนพฤติกรรมทางอาชญากรรม
อย่างนี้ เป็นผลจากสื่อที่ชักจูงให้คนเข้าร่วมวงวัฒนธรรมบริโภาคของโลก โลกาภิวัตน์
แพร่กระจายวัฒนธรรมรุนแรงผ่านการสื่อสารมีให้เห็นนับวันจะเพิ่มมากขึ้น สื่อต่างๆ
ทำให้ช่องว่างรายได้กว้างขวางขึ้น เด่นชัดระหว่างผู้มั่งมี และผู้ยากไร้ในโลก เช่นเดียวกับ
ภาพพจน์ความรุนแรงของภาพยนตร์ฮอลลีวู้ด ผ่านจอโทรทัศน์ซึ่งเห็นจากตัวเลข

การมีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นมากต่อคน 1,000 คน จาก 121 ในปี 2523 เป็น 235 ในปี 2538 มีส่วนเพิ่มขึ้นของการก่ออาชญากรรมในโลก มีผลงานวิจัยหลายชิ้นพบว่าภาพพจน์สื่อการเสนอเรื่องรุนแรงมีผลต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงรุนแรงทางสังคม

ขณะที่การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมในโลกและประเทศไทย อาจเป็นผลมาจากปัจจัยนำเข้าด้านสื่อตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีส่วนในการเพิ่มช่องว่างทางรายได้และทำให้คนยากจนเลวร้ายแย่แย่ลงไปอีก

ความจนที่เกิดจากห้องหิวโหยมทำผิดกฎหมายเพิ่มขึ้นเพื่อการอยู่รอด แม้ต้องขายยาบ้า หรือขายลูกสาวตนเองเป็นโสเภณี เพื่อหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว

องค์การอาชญากรรมระดับโลกทำเงินทำทองสูงถึง 1.5 แสนล้านดอลลาร์ต่อปี เรียกว่ามีอำนาจทางเศรษฐกิจเทียบได้กับบรรษัทข้ามชาติบางแห่งเลยทีเดียว²¹

ตัวอย่างที่ยิ่งใหญ่ระดับโลก เช่น “**การทำกีฬาให้เป็นสินค้า**” ซึ่งส่งผลสะท้อนคือสินค้าใหญ่หลวง คือกรณีบริษัทรองเท้าไนกี้ (Nike) ส่งเสริมการขายโดยอาศัยนายไมเคิล จอร์แดน (Michael Jordan) นักบาสเก็ตบอลมีอาชีพชื่อดังเป็นตัวสร้างภาพพจน์ จนเขากลายเป็นเศรษฐกิจที่คนรู้จักทั่วโลก นิตยสารไทม์ เขียนว่า “**ถ้าจอร์แดนคือพระเจ้าฟิล ไนต์ (Phil Knight) (เจ้าของบริษัทไนกี้) ก็เป็นผู้นำเขาสู่สวรรค์**” ฟิล ไนต์ นำไนกี้เข้าสู่อาณาจักรข้ามชาติมูลค่านับพันนับหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ถึงจุดหนึ่งบริษัทไนกี้ควบคุมสัดส่วนการขายสูงได้ถึงร้อยละ 36 ของตลาดโลกในสินค้าประเภทเครื่องกีฬา

การปฏิวัติสารสนเทศในทศวรรษ 1990 กลายเป็นอำนาจใหม่ของทุนสหรัฐฯและบรรษัทข้ามชาติ “ยุคสารสนเทศ” ถูกเอ่ยถึงในฐานะ “ยุคหลังอุตสาหกรรม” “ยุคหลังความทันสมัย” และมีแม้กระทั่ง “ยุคหลังจักรวรรดินิยมแผนเก่า” หรือบางที “ยุคทุนนิยมขั้นปลาย” ก็ถูกอ้างกัน

เมื่อฟิล ไนต์ จับมือกับ เท็ด เทินเนอร์ (Ted Turner) เจ้าของสื่อยักษ์ซีเอ็นเอ็น (CNN หรือ Cable News Network) จูจอร์แดนขึ้นโดยอาศัยการปฏิวัติสารสนเทศ จึงกลายเป็น “**สื่อประสาน**” (บรรษัท + สื่อ + จอร์แดน + การปฏิวัติสารสนเทศ)

กรณี ไมเคิล จอร์แดน เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของ **“ทุนนิยมโลกแบบใหม่”**²² ก็ฟ้าสร้างความเพลิดเพลินให้ผู้คนทั้งยังทำเงินได้มากที่สุด การชูจอร์แดนเป็นเทวดาทำให้คนทั่วโลกติดใจวิถีชีวิตชาวอเมริกัน การแต่งกาย การกินอยู่ ทางเก็งยีนส์ แมคโดนัลด์ สแอมเบอร์เกอร์ อาหารจานด่วน โคคาโคล่า แทบไม่น่าเชื่อว่าแม้กระทั่งดินแดนห่างไกลอย่างทิเบตและจีนก็ยังรู้จักและคลั่งไคล้จอร์แดนไปกับเขาด้วยเหมือนกัน!

โทรทัศน์ไอทีวีของไทยติดต่อเซ็นสัญญากับทางบริษัทซีเอ็นเอ็นสหรัฐอเมริกา เพื่อถ่ายทอดสดบาสเก็ตบอลเอ็นบีเอ คนไทยคลั่งไคล้กันทั้งเมือง ทั่วโลกต้องจ่ายลิขสิทธิ์การถ่ายทอด นิตยสารฟอร์จูน (Fortune) ประมาณการกลางปี 2542 ว่า จอร์แดนสร้างผลต่อเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาพร้อม 10 พันล้านดอลลาร์ ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นของบริษัทไนกี้ (5.2 พันล้านดอลลาร์) ประมาณ 3.1 พันล้านค่าเสื้อกีฬาหลายเลข 23 ของจอร์แดน และหลายร้อยล้านดอลลาร์เข้าสู่บริษัทโทรทัศน์และเคเบิล

สื่อมีอิทธิพลต่อผู้คนอย่างรุนแรง ที่น่าเศร้าก็คือมีวัยรุ่นอเมริกันฆ่ากันตายหลายรายเช่นที่เมืองชิคาโก ฮูสตัน และบัลติมอร์ ฯลฯ เพียงเพราะอยากเป็นเจ้าของเสื้อกีฬาหรือรองเท้าไนกี้ จึงฆ่าผู้อื่น²³

ที่ถือเป็นโศกนาฏกรรมยิ่งไปกว่านั้นคือ บริษัทรองเท้าไนกี้ได้ถูกกล่าวหาว่ากดค่าแรงงาน และละเมิดสิทธิแรงงานคนงานประเทศต่างๆ ในเอเชียที่บริษัทไนกี้จ้างผลิต ครั้งหนึ่งจอร์แดนถูกผู้สื่อข่าวถามความเห็นเรื่องนี้ เขากลับเดินหนีไม่ยอมตอบคำถามต่างๆ ที่ภูมิหลังของเขาก็ไม่ได้มาจากครอบครัวที่ร่ำรวยหรือมีฐานะแต่ประการใด

จักรวรรดินิยมแบบเก่า คือนโยบายของการแผ่ขยายอำนาจของประเทศหนึ่งให้ มีอำนาจเหนือกว่าประเทศหนึ่ง แล้วยึดเอามาเป็นอาณานิคม จากปรากฏการณ์จอร์แดน-ไนท์-เทอร์เนอร์ สะท้อนให้เห็นถึง **“อำนาจใหม่”** ไม่ได้อยู่ในมือรัฐแล้ว แต่อยู่ในมือของ **“บริษัท”** และนายทุนปัจเจกชนใหญ่ ๆ อย่างไนท์และเทอร์เนอร์ ซึ่งตลาดหรือคนในประเทศต่างๆ รวมทั้งคนไทยรับเอาอย่างนุ่มนวลด้วยความเต็มใจยิ่ง ทั้งรู้สึกซาบซ่านในอารมณ์ นี่แหละคือการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่ยอมให้ **“ถูกยึดครองทางจิตวิญญาณ”** ทั้งอย่างเต็มใจและโดยไม่รู้สึกตัว

การเข้ามาของ **“บริษัท”** ข้ามชาติจะทำอะไรได้ไม่มาก หากปราศจากการหนุน

ช่วยของนายทุนท้องถิ่นและ / หรือรัฐประเทศนั้น กรณีการเข้ามาเมืองไทยก็เช่นเดียวกัน ต้องอาศัยมือบริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นชนชั้นใหม่ที่จะกำกับเศรษฐกิจไทยร่วมกับบริษัทต่างชาติ โดยการเบิกทางให้เข้ามาอย่างสะดวกของรัฐไทย

เมื่อเรื่องราวต่างๆ เป็นเช่นนี้ จึงใคร่ขอแนะนำอวาทะของท่านคานธี²⁴ ให้คนในสังคมไทยได้ฟังพิจารณา เพื่อเกิดสติปัญญาสร้างสรรค์ความคิด และจิตวิญญาณที่เป็นไท เพื่อแผ่นดินไทยที่รักยิ่งของพวกเราทุกคน ดังนี้

“ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้บ้านของข้าพเจ้าถูกปิดกั้นด้วยฝาผนังทุกด้าน และหน้าต่างบ้านที่ถูกปิดตาย ข้าพเจ้าต้องการให้วัฒนธรรม ของแผ่นดินทั้งโลก พัดผ่านเข้าสู่บ้านข้าพเจ้าอย่างเสรีมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ทว่า ข้าพเจ้าปฏิเสธการพัดผ่านที่กรรโชกกระหน่ำงานของข้าพเจ้ามีอาจทรงตัวยืนอยู่ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม”

มหาตมา คานธี

5. โลกาภิวัตน์ใหม่ (Neo-Globalization)

5.1 นิยาม

“**โลกาภิวัตน์ใหม่**” ในทรรศนะผู้เขียนหมายถึง ขบวนการขับเคลื่อนการขยายตัวของทุนนิยมโลกแบบใหม่อย่างเป็นระบบในกรอบเสรีนิยมใหม่ มีบริษัทและสื่อในรูปแบบต่างๆ รวมกันผลิตซ้ำวัฒนธรรมการบริโภค มีสถาบันการศึกษาผลิตซ้ำอุดมการณ์การพัฒนาประเทศแบบตะวันตก มีโครงสร้างอำนาจข้ามชาติเป็นตัวขับเคลื่อนประกอบด้วย

(ก) อำนาจรัฐ

◆ **รัฐทุนนิยม** มีรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลางอำนาจในการวาง “ยุทธศาสตร์โลก” ส่วนสหภาพการเงินยุโรปและญี่ปุ่นเป็นแนวร่วม

(ข) อำนาจทุน

◆ **บริษัท** มีบริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติเป็น “ตัวเดินเกม” แข็งรุก สู้ตลาดใหม่ๆ

ทุกซีกโลกในการเคลื่อนย้ายทรัพยากร

◆ **องค์กรระดับสากล** มีองค์การการค้าโลกเป็นสถาบันสร้าง “กฎเกณฑ์กติกาใหม่” เพื่อเบิกทางให้บริษัท ส่วนธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารพัฒนาเอเชีย และองค์การเงินกู้อื่นๆ ร่วมกับรัฐทุนนิยมก้าวหน้าเป็นผู้ประสานออกแบบกรอบแนวทางและนโยบายเศรษฐกิจเพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสังคมโลกที่สามให้เปิด “ประตูเมือง” ต้อนรับทุนข้ามชาติมากยิ่งขึ้น

(ค) อำนาจทางปัญญาและวัฒนธรรม

◆ **มหาวิทยาลัย** เป็นแหล่งผลิต ถ่ายทอด และกระจายหลากหลายองค์ความรู้ รวมทั้งความรู้แนวทุนนิยม ไม่ว่าจะสาขาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

◆ **มูลนิธิและสถาบันวิจัย** เป็นองค์การให้ทุนวิจัยผลิตและเผยแพร่งานเชิงทฤษฎี และเชิงนโยบายทั้งที่สนับสนุนและติติงรัฐทุนนิยม

◆ **ผู้เชี่ยวชาญ (Technocrat หรือ นักเทคนิคนิยม) และนักวิชาการ** เป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิด มีทั้งที่เป็นนักวิชาการอิสระและไม่อิสระ ที่ไม่อิสระอาจสังกัดองค์กรสากล หรือไม่ก็มีจุดยืนสนับสนุน “บริษัท” และวิธีการผลิตแบบทุนนิยม เทคโนโลยีหรือนักเทคนิคนิยมหมายถึงผู้ชำนาญเฉพาะด้านให้ความสำคัญแก่ความรู้ทางเทคนิคแก้ปัญหา ไม่ใส่ใจเรื่องรอบตัวและโครงสร้างระบบสังคม

การเข้าร่วมในโลกาภิวัตน์ใหม่ เป็นปฏิสัมพันธ์ทั้งสองทางระหว่างโครงสร้างอำนาจข้ามชาติ กับโครงสร้างอำนาจภายในชาติ (รัฐ บริษัท เทคโนโลยี และประชาชน) หากชนชั้นนำชาตินั้นเห็นดีเห็นงาม โลกาภิวัตน์ใหม่จะสามารถขยายบทบาทได้เร็ว แต่หากขัดขวางย่อมถูกจำกัดเช่น อิรัก เกาหลีเหนือ หรือกลุ่มเศรษฐกิจหรืออุดมการณ์อย่าง “อัลไคด้า” ของบิน ลาเดน ถ้า “รัฐชาติไทย” ไม่สยบยอมทุกอย่าง แต่เลือกสรรด้านบวกของโลกาภิวัตน์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนให้มั่นคงได้ ภาครัฐและภาคประชาชนจะต้องเข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ตามใน “ห้วงมหาสมุทรโลกาภิวัตน์” ย่อมมีทั้งผู้ชนะและผู้พ่ายแพ้ ผู้คนจำนวนมากต้องจมหายลงไปใต้มหาสมุทรลึก และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้พ่ายแพ้จำนวนมากนั้นมักเป็นประเทศเล็ก หรือคนจนที่อ่อนด้อยในการดิ้นรนต่อสู้แทบทุกครั้ง!

5.2 กฎเกณฑ์ใหม่ไม่ช่วยคนจน

องค์การสหประชาชาติว่าด้วยแผนงานการพัฒนา (UNDP) เขียนไว้ใน “รายงานพัฒนาดนประจำปี 2542” (Human Development Report 1999) ว่ากฎเกณฑ์ใหม่ในโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเข้มงวดทรัพย์สินทางปัญญา เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เบียดเบียนด้านเทคโนโลยี ให้กับผู้กุมอำนาจส่วนน้อยในโลก แต่สร้างความเสี่ยงต่อผู้ด้อยโอกาส ผู้อ่อนแอและเปราะบาง โดยเฉพาะ “คนชายขอบ” ผู้ต่ำต้อยทั่วโลก ดังต่อไปนี้

(ก) การทำวิจัย (กำหนดหัวข้อ ทิศทาง ผล) : “เงิน” พุดเสียงดังกว่าความต้องการแท้จริงของมนุษย์

การวิจัยถูกคุมเข้มอยู่ในมือของบรรษัทระดับโลก ซึ่งละเลยคนหลายๆ ล้านคนทั่วโลก การวิจัยพันธุวิศวกรรม (Genetic Engineering) มีเพียง 5 บริษัทยักษ์ใหญ่ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปควบคุมไว้ถึงร้อยละ 95 ของสิทธิบัตรเกี่ยวกับการถ่ายโอนพันธุกรรมสิ่งมีชีวิต (GMOs) การวิจัยอาจใช้เวลานานนับ 10 ปี คิดเป็นเงินร่วม 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แล้วผูกขาดความรู้เพื่อการผลิตเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็น การผูกขาดการขายแต่เพียงผู้เดียว เช่น การวิจัยเครื่องสำอางเสริมสวยและการทำให้ มะเขือเทศสุกช้า สำคัญกว่าการคิดค้นวัคซีนไข้มาเลเรียและการส่งเสริมเพาะปลูกพืช ในถิ่นแห้งแล้งกันดารในประเทศยากจน การวิจัยทางโรคปอดบวม วัณโรค และโรคทางเดินอาหารเพิ่มขึ้นแค่เพียงร้อยละ 0.2 ทั้งที่โรคภัยไข้เจ็บดังกล่าวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 18 คนอเมริกันใช้เงินปีละ 8,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐซื้อหาเครื่องสำอาง ขณะที่โลกไม่สามารถหาเงิน 9,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามที่องค์การสหประชาชาติได้คำนวณไว้เพื่อเป็นค่าหาน้ำดื่มที่สะอาด และการสุขาภิบาลที่ดีให้กับคนทุกคนในโลกใบนี้

(ข) สิทธิบัตรสิทธิทางปัญญาที่เข้มงวดในโลกที่หนึ่ง (ประเทศรวย) ปิดกั้นกีดกันประเทศกำลังพัฒนาจาก “ความรู้”

การทำเช่นนี้ส่งผลให้ต้นทุนของการถ่ายโอนเทคโนโลยีมีราคาสูงมาก ประเทศหลักๆ อย่างไทยและประเทศอื่นๆ มีโอกาสใช้อย่างจำกัด เช่น ค่าลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ ค่าสิทธิการรับยารักษาโรค ฯลฯ กรณียาเอซเดที (AZT) รักษาโรคเอดส์ (AIDS) เป็นบทเรียนที่ต้องพิจารณา ช่วงแรกยาแพงถึง 10,000 ดอลลาร์

สหรัฐต่อคน ต่อมาลดลงเป็น 3,000 ดอลลาร์ต่อคน (ก็ยังแพงมากสำหรับคนจน) แต่ทางอินเดียสามารถผลิตยารักษาโรคเอดส์เองได้ชื่อซีโดเวอ (Zidovir) ถูกกว่ายา-เอแซดที่กว่าครึ่ง หากอินเดียต้องเข้าตามกฎเกณฑ์องค์การการค้าโลกเรื่องการค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs หรือ Trade Related Aspects of Intellectual Properties) เสียแล้ว ชาวอินเดียต้องซื้อยาแพงหลายเท่าที่คิดเพราะรัฐบาลอินเดียต้องถูกบังคับให้เปลี่ยนกฎหมายตาม TRIPs

(ค) กฎหมายสิทธิบัตรไม่ยอมรับความรู้ดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และระบบความรู้ วัฒนธรรมของชุมชน

ความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญใหญ่หลวงต่อการพัฒนาตัวยารักษาโรคของมนุษย์ ประเทศกำลังพัฒนาเป็นแหล่งพืชพันธุ์ สมุนไพร ประมาณร้อยละ 90 ของทรัพยากรชีวภาพของทั้งโลก เกินครึ่งของตัวยาในโลกอาศัยพืชพันธุ์ สูงกว่า 4,000 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี เช่น การรักษาโรคหัวใจอาศัยสมุนไพรยาจีน โรคลูคีเมียของเด็ก โรคขาดเลือด โรคมะเร็ง เป็นต้น

(ง) การเร่งรีบ/เร่งรัดผลักดันเป็นผลประโยชน์เชิงพาณิชย์คุ้มครองกำไรของบรรษัทเป็นหลัก มากกว่าจะเป็นการดูแลประชาชนชาวโลกส่วนใหญ่

แม้ว่ายังมีความเสี่ยงในวิศวะพันธุกรรมอยู่ระดับหนึ่งที่วงการแพทย์ยังไม่อาจยืนยันความปลอดภัยต่อมวลมนุษยชาติได้ทั้งหมด แต่ขบวนการข้ามชาติเกิดขึ้นทุกที่ ไม่เว้นแม้แต่เมืองไทยที่ดูจะเข้าใจอย่างดีด้วยซ้ำว่าจะเข้าช่องข้อต่ออำนาจทางไหนจึงจะลื่นไหลสะดวก เช่น การวิจัยฝ่ายพันธุกรรมด้านแมลง อาจมีผลต่อระบบนิเวศน์หรือการวิจัยที่คำนึงถึงน้อยหรือไม่คำนึงถึงเลยกับจริยธรรมการวิจัยเรื่องผลที่มีต่อมนุษย์

นโยบายรัฐไทยต่อเรื่องเหล่านี้แทบจะไม่มีเอาเสียเลย เรียกว่ายังหละหลวมอยู่มาก หากภาคประชาชนไม่ลุกขึ้นตะโกน รัฐก็ยังไม่ตื่น ส่วนการวิจัยกับต่างชาตินั้นเป็นไปอย่างเสรี เช่น ไอเอ็มเอฟ และธนาคารโลกเข้าออกนอกในธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง หน่วยงานเศรษฐกิจชาติไทยอย่างสบาย ขอข้อมูลได้สารพัด ดูเหมือนเมืองไทยเป็นดินแดนเสรีสำหรับฝรั่ง แต่คนไทยนั้นกลับถูกเลือกปฏิบัติ จะขอข้อมูลได้แต่ละทีทีก็มักจะเจอข้ออ้างว่าเป็นข้อมูลลับอยู่บ่อยๆ จนเป็นประจํา

5.3 รัฐประหารที่ไม่ประกาศ

ความยิ่งใหญ่ของ “**บรรษัท**” ค่อนข้างชัดเจนในโลกยุคนี้สามารถเข้าไปมีอิทธิพลทุกประเทศ มีอำนาจเหนือรัฐบาลตนเองและประเทศอื่นๆ ยึดหลักผลประโยชน์ บรรษัทเป็นตัวตั้งจนอาจเรียกได้ว่า “**บรรษัทครองโลก**” ไปแล้ว อำนาจบรรษัทแผ่ขยายอย่างน่ากลัวไร้การควบคุม หลายๆ ประเทศคล้ายกับรัฐถูกยึดอำนาจโดยบรรษัทไปแล้ว เป็น “**การยึดเงียบ**” หรือเรียกว่า “**รัฐประหารที่ไม่ประกาศ**”

กรณีรัฐไทยในอนาคต ธุรกิจการเมือง บวกด้วยนโยบายส่งเสริมทุนข้ามชาติทุกรูปแบบเต็มทีนั้น จะนำไปสู่ “**บรรษัทครองไทย**” และรัฐถูกยึดเงียบโดยบรรษัทหรือไม่ หรือรัฐประหารแบบไม่ประกาศจะเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไรนั้น คงต้องติดตามกันต่อไป

ในช่วงยี่สิบปีมานี้ เมื่อการย้ายอำนาจสู่บรรษัทก่อตัวขึ้นในระดับโลก เมื่อนโยบายรัฐบาลว่าด้วยการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การลดกิจกรรมรัฐและการยุ่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจของรัฐให้ลดน้อยลงไป การค้าการเงินเสรี รวมทั้งพัฒนาการเทคโนโลยีกลายเป็นกระแสหลักอันทรงอิทธิพล บรรษัทข้ามชาติใหญ่ที่สุด 100 แห่งที่ควบคุมประมาณร้อยละ 20 ของสินทรัพย์ทั้งโลก มีถึง 51 บรรษัทในจำนวน 100 (บรรษัทรวมประเทศ) สูงสุด โดยเปรียบเทียบยอดขาย (กรณีบรรษัท) กับ GDP (กรณีประเทศ) แสดงถึงพลังของบรรษัทจำนวนมากระดับโลกที่ยอดขายมากกว่าหรือพอๆ กันกับ GDP ของหลายประเทศ

ยกตัวอย่างเช่นปี 2540 บริษัทเจเนอรัล มอเตอร์ (General Motors) มียอดขายสูงกว่า GDP ของประเทศไทยเสียอีก บริษัทมิตซูบิชิ (Mitsubishi) มียอดขายพอๆ กันกับ GDP ของไทย ยอดขายเจเนอรัล มอเตอร์ สูงกว่า GDP ของประเทศแอฟริกาทั้งทวีป สินทรัพย์ของไอบีเอ็ม (IBM) บีพี (BP) และเจเนอรัลอิเล็กทริก (General Electric) ไปได้เร็วกว่าเหนือขึ้นกว่าประเทศเล็กๆ ส่วนใหญ่เสียอีก ห้างวอลมาร์ท (Wal-Mart) ซูเปอร์มาร์เก็ต มีรายได้แต่ละปีสูงกว่าประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกมากนัก

5.4 จุดเปราะบางของทุนนิยมโลก

การล่มลงมาของบรรษัทยักษ์ระดับโลกที่ประกอบธุรกิจด้านพลังงานอย่าง เอนรอน (Enron) หรือที่ประกอบธุรกิจด้านการสื่อสารอย่างเวิลด์คอม (World Communication) พบว่าสืบเนื่องจากความไม่โปร่งใสของการบริหาร จากการตกแต่งบัญชีของบริษัทสอบบัญชีใหญ่ระดับโลกอย่างอาเธอร์ แอนเดอร์สัน (Arthur Anderson) และยังมีอีกหลายบริษัทที่ทางการจับได้ว่าทำความผิดโดยตกแต่งบัญชี บริษัทเมอร์ริล ลินช์ (Merrill Lynch) ต้องยอมจ่ายค่าปรับ 100 ล้านดอลลาร์ หลัง จากถูกลูกค้าฟ้องว่าให้คำแนะนำซื้อหุ้นที่บริษัทรู้ๆอยู่ว่าเป็นหุ้นที่ไม่มีกำไร ฯลฯ ความไม่โปร่งใสที่เกิดขึ้นในบรรษัทยักษ์ในสหรัฐอเมริกาส่งผลสะท้อนอย่างหนักต่อตราชนิตลาดหุ้นใหญ่ๆ ต่อเศรษฐกิจโลกด้านความเชื่อมั่นเป็นอย่างมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรษัทที่มีปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นบรรษัทในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศเจ้าแห่งดัมมี่ “**ธรรมภิบาล**” จึงมีเรื่องน่าคิดต่อไปว่า “**ต่อมกิเลสทุนนิยม**” ก่อให้เกิดความโลภเกินตัวจนต้องคดโกงกันหรือไม่? จะเป็นตัวคุกคามต่อความมั่นคงของทุนนิยมโลกเพียงใด? ในช่วงปี 2533 ถึง 2542 ผลผลิตรวมของโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 129 ขณะที่มูลค่าตลาดของหุ้นทั้งโลกเพิ่มขึ้นสูงกว่าคือร้อยละ 293 สะท้อนการบิดเบือนในตลาดหุ้นในแง่ที่ว่ามีการซื้อหุ้นกันจากแรงกระตุ้นเก็งกำไรสูง และสร้างหนี้มาลงทุนหุ้นสูง กิจกรรมลงทุนในสินทรัพย์การเงินล้วนเกินภาคเศรษฐกิจจริงอย่างมากๆ อาจนำสู่ฟองสบู่เป็นตัวบ่อนทำลายระบบทุนนิยมหรือไม่? ตลาดเงินตราต่างประเทศของโลกมีธุรกรรมต่อวันสูงมากถึง 1.5-2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โลกทุนนิยมจึงเต็มไปด้วยกิจกรรมเก็งกำไรที่เกินขนาด!

ทอร์สไต เว็บบเลน (Thorstein Veblen) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Theory of the Leisure Class (1912) ได้วิพากษ์เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก โดยชี้ว่าทุนเล็กจะถูกทุนใหญ่กวาดตักเวลาที่แข่งขัน (“ปลาใหญ่กินปลาเล็ก”) เขาเห็นการอธิบายความขัดแย้งระหว่างแนวโน้มทางวัฒนธรรม [ไม่ใช่ความขัดแย้งทางชนชั้นอย่างมาร์คซ์ (Marx)] เว็บบเลน พยากรณ์ว่าทุนนิยมจะไปไม่รอด จะถูกแทนที่ด้วยระบบอนาคตซึ่งอาจถูกครอบงำโดยผู้จัดการ หรือไม่ก็สวิงไปอีกซีกกลายเป็นระบอบอำนาจนิยม

สังคมทุนนิยม (ตามรูปที่ 1) เงินตราจะเป็นตัวตั้ง มีอิทธิพลต่อทุกสิ่ง ครอบงำ

โดยตลาดการเงินและเศรษฐกิจบริษัท ผู้คนจะถูกครอบด้วยวัฒนธรรมบูชาวัตถุ รัฐทุนนิยมจะตกอยู่ใต้อิทธิพลของภาคบริษัท หัวใจสำคัญของอำนาจระบบทุนนิยมที่มีเหนือกว่าสังคมคือความสามารถที่จะรักษา “วัฒนธรรมเชิงวัตถุ” ซึ่งปฏิเสธจิตวิญญาณและเสริมพลังความคิดสมรรถนะมนุษย์ชาติด้านความโลภ การแข่งขันและความรุนแรงอย่างต่อเนื่องให้มีมากกว่าสมรรถนะด้านการแบ่งปัน ความร่วมมือและความรักเอื้ออาทรผู้อื่น

แรงกระตุ้นทางวัตถุจะนำทุนนิยมไปสู่ระบบมั่นคง หรือเป็นจุดอ่อนบ่อนทำลายในด้านกลับ ขณะนี้เริ่มมีตัวอย่างรูปธรรมพอให้เห็นบ้างแล้ว กรณีเศรษฐกิจไทยล่มสลายลงเมื่อปี 2540 ก็ด้วยมีสาเหตุแห่ง “ความโลภ” เกินตัวและ “ความโง่งม” มักได้รวมอยู่ด้วยไม่ใช่หรือ? การใช้ทรัพยากรธรรมชาติของโลกที่มีจำกัดอย่างน้ำมันและอื่นๆ จนอาจนำไปสู่ขีดจำกัดต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลก และต่อ “ระบบอุตสาหกรรมนิยม” หรือไม่ หากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาทำสงครามกับอิรักจะส่งผลต่อราคาน้ำมันของโลกเพียงใด เรื่องเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นจุดเปราะบาง ซึ่งจะคุกคาม ความมั่นคงของระบบทุนนิยมโลกไม่มากนักน้อย

5.5 สำนึกคิดเยี่ยงคนขาว (White Mentality)

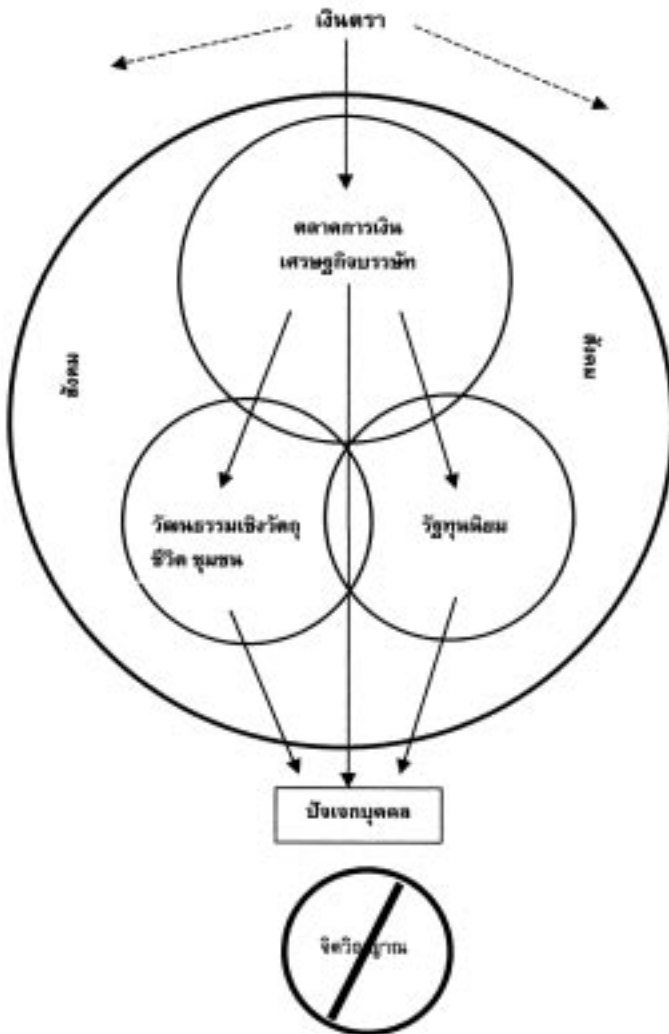
ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของไทยเป็นผลจากยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาผิดพลาด อันเป็นผลลัพธ์จากความคิด และการแนะนำที่ไม่เหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญที่ปรึกษาต่างชาติ นักเทคนิคนิยม นักเศรษฐศาสตร์ และนักวิชาการของรัฐ ที่อำนาจรัฐไทยเห็นด้วย

ความคิดมักมาพร้อมๆกับโครงการเงินกู้ ความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศ อย่างเช่น ธนาคารโลก ไอเอ็มเอฟ ธนาคารพัฒนาเอเชีย ฯลฯ หรือจากรัฐบาลต่างชาติ ผ่านหนังสือแสดงเจตจำนง สัญญาเงินกู้ หรือการศึกษาความเป็นไปได้

ตัวอย่างการใช้ทฤษฎีของธนาคารโลกว่าด้วยการเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมก่อนแล้วจะค่อยๆ กระจายดอกผลสู่ภาคเกษตร ชนชนบทและชาวต่างจังหวัดในภายหลัง ขอเรียกว่า “ทฤษฎีทำบุญโปรยทาน” (Trickle-Down Theory)

รูปที่ 1 สังคมทุนนิยม

ที่มา Korten, David C. (2001) *When Corporations Rule the World*, Bloomfield, Connecticut, U.S.A. : Kumarian Press Inc., p.331

Perlas, Nicanor (2000) *Shaping Globalization : Civil Society, Cultural, Power and Threfolding*, Quezon City, Phillippines : CADL.

ซึ่งเห็นชัดเจนแล้วว่าล้มเหลว เพราะบุญทานไหลรินหยดถึงคนชั้นล่างน้อยเกินไป กรอบแนวทางไอเอ็มเอฟมีข้อผิดพลาดอย่างสำคัญ เพราะไม่คำนึงถึงความเป็นจริงเชิงโครงสร้าง การนำความรู้ตะวันตกมาใช้ทั้งดุ้นอย่างไม่ดัดแปลง ไม่ประยุกต์ จึงเกิดผลเสียตามมา

จากการคิดเยี่ยงคนขาวของชนชั้นนำไทยนั้น ดูจะเป็นจุดอ่อนที่ฝังรากลึกใน ภูมิปัญญาของชาติเลยทีเดียว ความผิดพลาดนี้ทรงอิทธิพลในกระบวนการบริหาร นโยบายเศรษฐกิจไทย การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ที่ลอกเลียนหลักสูตรแนวตะวันตก แบบที่ประยุกต์น้อยมาก ทำให้เกิดการผลิต-ถ่ายทอด-เผยแพร่ความรู้ไปเรื่อยเรื่อย โดยมีได้ส่งสัยตั้งคำถามเกินเลยจากกรอบคิดหลักๆ ที่ติดยึดอยู่ ผู้กุมอำนาจรัฐและผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางของรัฐในสังคมไทย ส่วนใหญ่แล้วถูกฝึกมาให้คิดเป็นแบบแยกส่วน คิดแต่เรื่องเทคนิคอย่างเดียว จึงคับแคบ มีหน้าซ้ำมักเกรงบารมีฝรั่ง ยอมต่างชาติ นิยมฝรั่งแบบไม่แยกแยะ เช่น เมื่อเร็วๆ นี้ มีเรื่องฮือฮาว่าจะมีการจ้างฝรั่งนักการตลาดโด่งดังของโลก ชื่อ ไมเคิล พอร์เตอร์ (Michael Porter) ซึ่งเขียนหนังสือขายดีขายดีในวงการนักการตลาดของสหรัฐ (ชื่อเรื่อง **“The Competitive Advantage of Nations”**) มาศึกษาจุดขายประเทศไทยแข่งตลาดโลกด้านกึ่งและการท่องเที่ยว (กรณีภูเก็ต) ซึ่งต้องใช้เงินค่าจ้างสูงมาก โดยมีภาคเอกชน 5 รายจะร่วมลงขันค่าจ้าง คาดว่าปีหน้าจะเชิญเขามาหารือกับคณะรัฐมนตรีของไทยถึงกลยุทธ์จะไปทางไหน²⁵ อันที่จริงเมื่อต้นปี 2544 รัฐบาลไทยก็ได้เตรียมงานใหญ่ที่จะเชิญนักการตลาดที่มีชื่อเสียงของสหรัฐท่านนี้มาพูดอยู่แล้ว แต่บังเอิญมีการทักท้วงวิจารณ์ว่าต้องจ่ายแพงถึง 40 ล้านบาท ในการพูดเพียงหนึ่งชั่วโมงเลยยกเลิกไป อย่างไรก็ตามคราวนี้เขาคงจะมาเมืองไทยแน่นอนแล้ว และคงจะได้สร้างความมหัสจรรย์ในวงการตลาดไทยให้รัฐบาลและนักการตลาดไทยเห็นเป็นที่ประจักษ์ ดูๆ ก็เป็นเรื่องน่าตื่นตื่นพอๆ กับหน้าฉงนเหมือนกันว่า นักการตลาดที่ได้รับการยกย่องจากสื่อและคนในวงการตลาดของไทยว่าเป็นนักการตลาดที่มีชื่อเสียงชั้นนำมากหน้าหลายตา ตลอดจนนักวิชาการไทยไปไหนกันหมด? ประเทศไทยไม่มีนักการตลาดและนักวิชาการพอจะช่วยชาติในเรื่องเหล่านี้บ้างเชียวหรือ? หรือว่าพอมืออยู่เพียงแต่พวกเขาไม่มีโอกาสถูกเชิญไปให้ความคิดหรือทำงานกันบ้าง ในรอบ 40 ปีแห่งการพัฒนาประเทศ มีนักศึกษาไทยไปเรียน

สาขาบริหารธุรกิจ ด้านการตลาด จากต่างประเทศมากที่สุด ในแต่ละปีมหาวิทยาลัย
ไทยผลิตนักวิชาการตลาดออกมามากกว่ามีใช้น้อย หากรัฐสนับสนุนให้โอกาสนักการ
ตลาดไทยได้แสดงศักยภาพบ้างโดยไปสำรวจ ศึกษา วิจัย จะทำอะไรให้ไทยแข่ง
ตลาดโลกด้านนี้และการท่องเที่ยว (กรณีภูเก็ต) บ้างในหลายรูปแบบ แล้วนำมาเสนอ
รัฐบาลเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการแข่งขันกับตลาดโลก อาจจะไม่ต้องจ่ายเงิน
สูงขนาดที่ว่ามากก็ได้ และเป็นการพัฒนาวิธีคิดที่ยั่งยืนมากกว่าการไปซื้อวิธีการคิดแบบ
ฝรั่งมาด้วยราคาแพง หากการท่องเที่ยวภูเก็ตดีแต่กระทบทิศทางของสังคม วัฒนธรรม
ภูเก็ตในอนาคตอาจเป็นไปได้และเป็นการพัฒนาวิธีคิดที่ยั่งยืนมากกว่าการไปซื้อวิธีการคิดแบบ
ฝรั่งมาด้วยราคาแพง หากการท่องเที่ยวภูเก็ตดีแต่กระทบทิศทางของสังคม วัฒนธรรม
ภูเก็ตในอนาคตอาจเป็นไปได้และเป็นการพัฒนาวิธีคิดที่ยั่งยืนมากกว่าการไปซื้อวิธีการคิดแบบ

5.6 รัฐไทยกับเสรีนิยมใหม่

กล่าวโดยรวม รัฐไทยทุกยุคทุกสมัยไม่เคยรอดพ้นจากเงื้อมเงาทุนนิยม
โลกาภิวัตน์ จำต้องเผชิญกับมันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง
ยุคสงครามเย็นโลกได้แบ่งเป็นสองค่าย ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ภายในประเทศ
บวกกับอิทธิพลของเศรษฐกิจศาสตร์การพัฒนากระแสหลัก หลายๆ รัฐบาลเดินตามสหรัฐอเมริกา
อย่างซื่อสัตย์ รั้งเงินกู้เงินช่วยเหลือแลกกับการใช้นโยบาย **“ความมั่นคง”**
และเสรีทางเศรษฐกิจ เปิดทางนักลงทุนต่างชาติมากขึ้นสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่
รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จนถึงรัฐบาลรุ่นต่อๆ ไปเรื่อยมา

กระแสเสรีนิยมใหม่เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในเศรษฐกิจไทย ตั้งแต่รัฐบาล
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อเกิดวิกฤติหนี้สินปี 2524 จึงลดค่าเงินบาทเข้ารับเงิน
กู้กองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นเวลาร่วม 6 ปีกว่าเศรษฐกิจไทยฟื้นตัว รัฐบาล
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เปิดเสรีมุ่งสู่ **“ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่”** (NICs)
“เปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า” ยอมรับพันธะข้อที่ 8 ไอเอ็มเอฟปี 2533 เพื่อ
ผ่อนคลายนำเงินตราต่างประเทศเข้า-ออกโดยเสรี ปลดปล่อยให้แก๊งกำไรในสินทรัพย์
หลักๆ ที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ เศรษฐกิจฟองสบู่เริ่มก่อตัวให้เห็น รัฐบาลพลเอกชาติชาย
เริ่มนโยบายนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ จากนั้นรัฐบาลนายอานันท์
ปันยารชุน เดินหน้าเต็มที่ออกกฎหมายฉบับส่งเสริมทุนเอกชน นโยบายส่งเสริม

การนำเข้ารถยนต์ราคาแพงอย่างเสรี จนดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลมหาศาล เสนอ
กฎหมายแปรรูปมหาวิทยาลัย 18 ฉบับ (แต่ผ่านร่าง พ.ร.บ.เพียงฉบับเดียว) คือ
พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (1) สานต่อความคิดเดียวกันใช้นโยบายเปิดเสรี
การเงินเต็มที่ไม่ระมัดระวังขาดมาตรการรองรับ ทั้งยังใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน
ตายตัวแบบตะกร้าเงิน เริ่มเดินเครื่อง “**วิเทศธนกิจ**” (ปี 2536) อันเป็นที่มาของการ
นำเข้าเงินกู้ต่างประเทศเกินตัว ขาดมาตรการ “**ติดเบรก**” ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่
จนนำมาซึ่ง “**วิกฤตการณ์**” ในเวลาต่อมา รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา มีแนว
นโยบายเดียวกัน ตั้งงบประมาณรายจ่ายสูงกว่า 1 ล้านล้านบาท ตั้งงบลงทุนกว่าร้อยละ
40 ของวงเงินงบประมาณ สูงสุดเป็นประวัติการณ์ เนื่องจากเพิ่มงบประมาณการ
สร้างโครงสร้างพื้นฐาน ถนนหนทางจำนวนมาก เพื่อสนองตอบภาคเอกชนในการลงทุน
ใน “**ภาพลวงตา**” แบบ **ฟองสบู่** รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต้องปรับลดวง
เงินงบประมาณลงเนื่องจากเศรษฐกิจไทยเริ่มออกอาการไม่ดี ขบวนการโจมตีค่า
เงินบาทเกิดขึ้นอีกหลังจากที่เคยมีระลอกหนึ่งมาแล้ว ในยุครัฐบาลนายชวน (1) รัฐบาล
ยกธงขาวยอมแพ้ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท (เท่ากับลดค่าเงินบาทภายนอก) เมื่อวันที่
2 กรกฎาคม 2540 รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เข้าโครงการกองทุนการเงินระหว่าง
ประเทศในเดือนสิงหาคม 2540 ได้เพียงไม่กี่เดือนก็เปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลนายชวน
หลีกภัย (2)

รัฐบาลนายชวน โดยมีคุณธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลังเป็นกำลังหลักได้บริหารนโยบายเศรษฐกิจของประเทศในกรอบเสรี
นิยมใหม่เต็มรูปจนได้รับคำชมเชยอย่างสูงจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ แต่ส่ง
ผลกระทบต่อภาคประชาชนคนชั้นกลาง ชั้นล่าง รุนแรงที่สุดอย่างไม่เคยมีมาก่อน
กล่าวคือ การใช้นโยบายการเงินแบบกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงมากติดต่อกัน
ยาวนาน (ติดต่อกันเกือบ 20 เดือน) เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพ จึงแลก
กับการสูญเสียมหาดุล ธุรกิจขนาดกลาง-เล็กล้มลง คนตกงานนับล้านคน การใช้เงิน
ของรัฐ (ภาระประชาชน) เพื่อไปอุ้มสถาบันการเงิน ส่งผลกระทบต่อหนี้สาธารณะมหาดุล
จนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันระบบสถาบันการเงิน ธนาคารพาณิชย์ ทั้งระบบก็ตั้งอัมพาตอยู่

ไม่สามารถปล่อยเงินกู้ให้ภาคเอกชนได้เท่าที่ควรไม่ รัฐบาลนายทวนออกกฎหมาย เปิดทางทุนต่างชาติ เช่น พ.ร.บ.ทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ร.บ.ประกอบธุรกิจต่างด้าว พ.ร.บ. ล้มละลาย ฯลฯ วันนี้ธนาคารพาณิชย์ไทยแท้จริง แทบไม่เหลือ ล้วนเป็น “**แบงก์ ลูกครึ่ง**” หรือไม่ก็ของต่างชาติ ธุรกิจค้าปลีกค้าส่งต่างต่างชาติเต็มเมือง อีกไม่นาน คงครองจำตลาดได้ไม่ยาก นอกจากนี้ รัฐยังได้วางแนวทางการแปรรูปหรือการเตรียม การเพื่อขายรัฐวิสาหกิจเอาไว้แล้วด้วย

6. “สูตรนายกทักษิณ” กับอนาคตสังคมไทย : “เสรีนิยมใหม่” บวก “ทุนนิยมชั้นนำโดยรัฐ” สู่ “รัฐบรรษัท”?

กรณีประเทศไทย บรรดาบรรษัท ทุนสื่อสาร ทุนอุตสาหกรรม ทุนการเงินการ ธนาคารและอื่นๆ มีอิทธิพลทั้งโดยอ้อมและโดยตรงต่อนโยบายสาธารณะมานานแล้ว ในไม่กี่ปีที่ผ่านมาจะเห็นได้มากขึ้นและเด่นชัดขึ้น บทบาท “**ธุรกิจการเมือง**” แบบ “**เงินตราธิปไตย**” และ “**เงินตราสวามีภักดี**” ยังดำรงอยู่สูง บรรษัทจะกำกับการ เมืองและรัฐบาลน้อยหรือมากแล้วแต่ยุคสมัย บางยุคคล้ายกับว่ารัฐเป็น “**ผู้ซบถ**” แต่ภาคบรรษัทสามารถบอก (นโยบาย) ได้บ้างว่าให้เลี้ยวขวาทางไหน แต่ปัจจุบันดู เหมือนกับว่า “**บรรษัท**” ได้ขึ้นนั่งจับพวงมาลัยซบถเองเสียแล้ว

ไทยเคยผ่านยุคสมัยของ “**รัฐเผด็จการ**” ในอดีต มาเป็น “**รัฐราชการ**” ที่มี “**ภาคราชการ**” เสมือนพรรคการเมืองหนึ่ง พวก “**นักเลือกตั้ง**” ทั้งหลาย ใครไป ใครมากก็ต้องฟังราชการ เขาจะตั้งเรื่องตั้งแทนอะไรให้ลงนามก็ได้ ซึ่งก็คือกลุ่มมอมตยา-ธิปไตยเป็นใหญ่ ตอนนั้นภาคราชการได้ถูกตัดทอนกำลังลงมากแล้วดังเห็นได้จาก การปฏิรูปราชการซึ่งเริ่มเดือนตุลาคม 2545 เป็นความพยายามหนึ่ง พร้อมกับ การปรับคณะรัฐมนตรีล่าสุดที่มีกลุ่มทุนใหญ่ผูกขาดเข้าร่วมหลายตระกูล อำนาจการ แต่งตั้งผู้บริหารระดับสูงสุดแต่ละสายจะอยู่ภายใต้การวินิจฉัยสั่งการ (หรืออย่างน้อยก็ ได้รับความเห็นชอบ) โดยนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร การกุมอำนาจใน ทุกข้อต่ออำนาจที่รวมศูนย์สูงสุดอยู่ที่คนคนเดียว เป็นเนื้อหาคล้ายกับ “**ระบบการ บริหารบรรษัท**” ที่อำนาจอยู่ในมือประธานบริษัท หรือ ซีอีโอ (CEO - Chief Executive Officer) นั่นแหละ “**การบริหารประเทศ**” จะทำแบบเดียวกันกับ “**การ**

บริหารพรรคฯ” ซึ่งมีวัฒนธรรมองค์กรคนละแบบ ได้หรือไม่? เหมาะสมอย่างไร? ต้องไม่ลืมว่าประเทศมีชุมชนหลากหลายวัฒนธรรม ผู้ว่าฯซีอีโอถือเป็นตัวแบบที่ชุมชนประชาชนอันหลากหลายจะถูกทำให้ถอยห่างจากการมีส่วนร่วมตามวิถีประชาธิปไตยหรือไม่? เป็นความพยายามกระจายหรือกระจุกตัวของอำนาจกันแน่? เป็นเรื่องที่ต้องใคร่ครวญตรึกตรองกันดู!

เมื่อวางคนลงทุกจุดได้แล้วก็เสมือนหนึ่งการยึดกุมอำนาจได้เบ็ดเสร็จ ผู้วางยุทธศาสตร์นี้อาจอ้างว่าทำให้รัฐเข้มแข็งการเมืองหนึ่งเพื่อการพัฒนาประเทศ แต่จะเป็นการพัฒนาตามแนวทางใดภาคประชาชนหรือไม่ยังเป็นเรื่องถกเถียงกันได้อีกมาก ความหมายของการประกาศว่าเป็นรัฐบาล 16 ปี คงแสดงถึงการบริหารความต่อเนื่องของนโยบาย ทูน่าใหญ่ทั้งหลายชอบเนื้อหาแบบนี้ ไม่อยากให้สะดุด ภาคพรรคฯจะได้โตต่อเนื่องยาวนานไปเลย แนวคิดทำนองนี้จะสอดคล้องกับรูปแบบอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งเป็น **“ระบบทุนนิยมชั้นนำโดยรัฐ”** (State-Directed Capitalism) การต่อเนื่องรัฐบาลเดี่ยวยาวไปเรื่อยมักเป็นความชอบใจและพอใจของ **“ทุนผูกขาด”** เป็นส่วนมากเพราะสอดคล้องกับการบริหารแบบรวบอำนาจในเนื้อหา แต่ใน **“รูปแบบ”** ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง หากประชาชนตื่นตัวน้อยการเลือกตั้งอย่างดีก็เขavn **“ใบเหลือง” “ใบแดง”** ดูเผินๆ คล้ายเอาจริงเพียงพอแล้วจะสามารถสร้างประชาธิปไตย การเลือกตั้งจึงเป็นเพียงพิธีกรรม ไม่มีอะไรมากกว่านั้นนักในความหมาย **“คุณภาพแท้จริงทางการเมือง”** โดยรวมแล้ว ท้ายที่สุด **“เงิน”** ก็ **“ใหญ่สุด”** ตัดสินการเมืองแบบ **“เงินตราสวมวิกิตี”** อยู่ดี เว้นแต่จะมีการเปลี่ยนแปลง **“โครงสร้างการเมือง”** ครั้งใหญ่ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ระบบทุนนิยมชั้นนำโดยรัฐจะขึ้นอยู่กับบุคคลผู้นำคนเดียว และกลุ่มกลไกอำนาจรัฐที่เป็นพวกของผู้นำนั้น เช่น พรรคอัมโนของมาเลเซีย ความล้มร้ายคล้ายคลึงเริ่มก่อตัวขึ้นในเมืองไทย ที่ผู้นำประเทศอยากแข่งขันกันแค่สองพรรคใหญ่ ความพยายาม **“ยุบรวมพรรค”** เป็นปรากฏการณ์ไปสู่ทิศทางนี้ การขึ้นต่อคนเพียงคนเดียว หากคนนั้นเก่งจริงดีจริงสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม คนส่วนใหญ่ของสังคม ก็โศกดีไป แต่จุดอ่อนที่สำคัญก็คือถ้าเก่งแต่ไม่ดีหรือเก่งไม่จริง ดีไม่จริง ทั้งระบบประเทศถึงกับรวนและอาจพังลงได้ ข้อเสียมากที่สุดคือขาดการถ่วงดุลอำนาจจากหลายฝ่ายตามหลัก

ประชาธิปไตย เนื่องจากทั้งขบวนการผู้มีอำนาจเป็นพวกเดียวกันหมด ความน่าจะเป็นหรือโอกาส “อำนาจฉ้อฉลอำนาจ” ก็มีใช้ว่าจะเกิดขึ้นไม่ได้เสียเลย

แม้รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในปัจจุบัน พยายามปรับโฉมหน้าสร้างภาพ ด้วยนโยบายใช้ถ้อยคำวลีใหม่ แต่ก็ยังเป็นเพียงแค่รูปแบบหรือเปลือกนอกหาใช่แก่นแท้ใหม่ เพราะเนื้อหาหลักๆ ของนโยบายเศรษฐกิจ คงวนเวียนและเวียนวนอยู่ในกรอบ “เสรีนิยมใหม่” หรือ “ขวาใหม่” อยู่นั่นเอง ดังตัวอย่างเช่น ยังไม่ได้แสดงท่าทีหรือมีความพยายามใดๆ จะเปิดเวทีประชาพิจารณ์เพื่อแก้ไข หรือยกเลิกกฎหมายเปิดทางต่างชาติ (ซึ่งตราขึ้นในสมัยรัฐบาลนายชวน) ทั้งๆ ที่ตอนหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตอนช่วงปลายปี 2543 ต่อกับต้นปี 2544 พรรคไทยรักไทยเคยหาเสียงไว้ว่าหากเป็นรัฐบาลจะพิจารณาทบทวนแก้ไข และ / หรือยกเลิก พ.ร.บ.ฉบับดังกล่าว นอกจากนี้ รัฐบาลยังส่งเสริมการนำรัฐวิสาหกิจบางแห่งเข้าจดทะเบียนในตลาดหุ้น ตามแนว พ.ร.บ.ทุนรัฐวิสาหกิจ อีกทั้งยังเดินหน้านำ “มหาวิทยาลัยเอกชนนอกกรอบ” ส่งเสริมการลงทุนของทุนข้ามชาติ กรณีค้าปลีกค้าส่ง ทั้งที่กระทบผู้ค้าคนไทยรายย่อยอย่างมาก การแก้ไขโดยการตั้งองค์การรวมค้าปลีกเข้มแข็ง เป็นเพียงผ่อนคลายน้อยมากกว่าแก้ได้ตรงจุด กรณีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสนับสนุนให้บริษัทไต้หวันเข้ามาลงทุนเพาะปลูกกล้วยไม้ในเมืองไทยแข่งกับนักลงทุนไทย โดยยื่นเรื่องขอสิทธิพิเศษจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ทางกรมวิทย์ฯ ที่สนใจเพราะเห็นเม็ดเงินที่จะเข้ามาถึง 35,000 ล้านบาท และอ้างว่าเป็นการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา ศาสตราจารย์ระพี สาคริก นายกสมคามกล้วยไม้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ออกมาท้วงติงอย่างเอาจริงเอาจังยื่นเรื่องให้ทางการทบทวน เพราะกลัวว่าจะมีผลกระทบต่อภูมิปัญญาไทย การปลูกกล้วยไม้เป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้ง เป็นเทคโนโลยีในเชิงลึกอันเป็นมรดกคนไทย ยิ่งไปกว่านี้ผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจกล้วยไม้ของคนไทยที่ทำรายได้เข้าประเทศปีละกว่า 3,000 ล้านบาทอีกด้วย²⁶

กรณี “แปลงสินทรัพย์เป็นทุน” ที่รัฐกำลังผลักดันอยู่โดยอ้างว่าจะช่วยคนจน นั้นดูแล้วจะเป็นการช่วยคนรวย โดยเฉพาะธนาคาร (มีเงินล้านแบงก์ก็อยู่จะได้ปล่อยกู้) และเจ้าที่ดิน (ที่มีที่ดิน สปก. จะได้รับการรับรองสิทธิเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้จากธนาคารได้) เสียมากกว่า การคิดแก้ไขแบบนี้ นอกจากเป็นการหลีกเลี่ยงไม่แตะ

ผลประโยชน์คนรวย ยังเป็นช่องทางให้ที่ดินถูกดึงออกจากมือประชาชนไปสู่กลุ่มทุน หรือผู้มีศักยภาพมากกว่า หากจะช่วยคนจนจริงต้องแก้ไขที่โครงสร้างการกระจายความเป็นเจ้าของที่ดินและทรัพย์สินจึงจะเป็นการเกาถูกที่คัน

จากการอภิปรายมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้เขียนขอตั้งเป็นสมมติฐาน ซึ่งต้องพิสูจน์ยืนยันในอนาคตว่า **“สูตร”** เศรษฐกิจการเมืองไทยดูคล้ายเป็นลูกผสมระหว่าง **“เสรีนิยมใหม่”** บวกด้วยการผลักดันให้เศรษฐกิจไทยเป็น **“ระบบทุนนิยมชั้นนำโดยรัฐ”** หรือไม่? อำนาจรัฐถูก **“ยึดเจียบ”** จริงหรือ? อนาคตจะนำไปสู่ **“รัฐบรรัชท์”** ที่ขับเคลื่อนด้วย (ผลประโยชน์ของกลุ่ม) บรรัชท์หรือเปล่า? **“ผลประโยชน์แห่งชาติ”** ตกอยู่กับประชาชน หรือคนกลุ่มใดกันแน่? ถ้าการเปลี่ยนจาก **“รัฐเผด็จการ”** ในอดีต มาเป็น **“รัฐราชการ”** ในเวลาต่อมา และอาจเปลี่ยนเป็น **“รัฐบรรัชท์”** ในอนาคต หากอำนาจกระจุกตัวรวมศูนย์มากเกินไป จนอำนาจบรรัชท์กลายเป็นเผด็จการโดยไม่รู้ตัว ท้ายที่สุด **“ทรราชทุน”** จะเกิดขึ้นได้หรือไม่? คำถามเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามที่ยังไม่มีคำตอบชัดเจน ต้องอาศัยกาลเวลาเป็นผู้ให้คำตอบ ดังคำกล่าวที่ว่า

“หนทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน”

---

* **“ทรราชทุน”** หรือ **“ทรราชทุนนิยม”** หมายถึงระบบอำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จ อยู่ในมือกลุ่ม **“ทุนนิยมผูกขาด”** บงการทิศทางชาติ หรือ หมายถึง ระบบการผูกขาดอำนาจรัฐ โดยทุนผูกขาดขนาดใหญ่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยนิตินัยและโดยพฤตินัย

อาจมีลักษณะดูคล้ายเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบ แต่ในเนื้อหาเป็นเผด็จการ ใช้อำนาจกำหนดนโยบายเพื่อประโยชน์ “ภาคบรรัชท์” มากกว่า “ภาคประชาชน” (เช่น การคอร์รัปชันทางนโยบาย) เพื่อประโยชน์กลุ่มบุคคล พรรคพวก เพื่อนพ้อง ญาติมิตร ในระบบอุปถัมภ์เป็นสำคัญ

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อชีวิตและสังคม

คำว่า **“ยุทธศาสตร์ใหม่”** ในที่นี้ หมายถึง ยุทธศาสตร์ตาม **“แนวทางประชาชน”** ที่รัฐไทยไม่ได้ทำ หรือทำน้อย หรือทำไม่ถูกทาง นอกจากทำไม่ถูกทางแล้ว ยังมักเอ่ยอ้างถ้อยคำเหมือนกันทำให้เกิดความเข้าใจที่สับสนไขว้เขว มีการใช้คำพูดเดียวกัน แต่คนละความหมายในเนื้อหาแตกต่างจาก **“แนวทางประชาชน”** เช่นคำว่า **“ยั่งยืน”** **“การมีส่วนร่วมของประชาชน”** ฯลฯ ฟังเผินๆ ดูดีคล้ายพูดภาษาเดียวกัน ในเรื่องเดียวกัน แต่อันที่จริงแล้วไม่ใช่เนื้อหาเดียวกัน เพราะรัฐทำในกรอบเสรีนิยมใหม่ไม่กล้าแตะต้องผลประโยชน์คนรวย และโครงสร้างที่เอาเปรียบ คนจนจึงย่ำแย่อย่างเดิม ดังนั้น **“ความใหม่”** กับ **“ความเก่า”** จึงมีความหมายแตกต่างกันตรงนี้เอง **“ใหม่”** ตรงที่ต่างจากแนวทางของรัฐกำลังทำอยู่และเคยได้ทำมา

ยุทธศาสตร์ที่จะนำเสนอต่อจากนี้ มีข้อสมมติพื้นฐานเบื้องต้นว่าการเมืองภาคประชาชนของไทยจะสามารถพัฒนาเติบโตเข้มแข็งขึ้น การพัฒนาประชาธิปไตยจะยกระดับเชิงคุณภาพสูงขึ้น และนำไปสู่ **“รัฐประชาชน”** ในอนาคต รัฐให้ความสำคัญแก่ประชาชนเป็นที่ตั้งและประชาชนสามารถกำหนดนโยบายสำคัญที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขาได้

บางประเทศในยุโรปเหนือ เช่น ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน และเดนมาร์ก ถึงแม้เป็นประชาธิปไตยแบบทุนนิยม แต่ประชาชนก็มีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาคค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะขบวนการประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง ทั้งยังมีการรวมตัวกันมากพอจึงจะสามารถต่อรองกับนายทุนและรัฐได้

ผู้เขียนมองในสายตาวอกว่า การเมืองภาคประชาชนของไทยจะตื่นตัวเพิ่มขึ้นอีก ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนจะมีพลังหรือไม่ มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าและการสูกองทางความคิดของภาคประชาชนเองด้านหนึ่ง และอีกด้านหนึ่งอยู่ที่เงื่อนไขความบีบคั้นจากโครงการของรัฐอันมีผลกระทบต่อชุมชนและประชาชน ซึ่งจะยังคงเกิดขึ้นอย่างไม่หยุดหย่อน

ดังนั้น หากมีความชัดเจนในยุทธศาสตร์ตามแนวทางประชาชนร่วมกัน ขบวนการเรียกร้องกดดันต่อ **“รัฐทุนนิยม”** ย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือคลี่คลายปัญหาเรื้อรังที่นับวันจะรุนแรงได้บ้างไม่มากก็น้อย การยกระดับการต่อสู้เพื่อความ

ยุติธรรมในหนทาง **“สันติวิธี”** จะค่อยๆ ได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น จากน้อยสู่ใหญ่ จากปริมาณสู่คุณภาพอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

คำว่า **“ยุทธศาสตร์”** ในที่นี้คือ **“ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ”** หมายถึง ระบบคิดหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมไทยในระยะยาว การจะนำพาสังคมไทยไปสู่สถานะ **“พอเพียง-พึ่งตนเอง-ยั่งยืน-สมดุล-เป็นธรรม”** ในอนาคตได้นั้น ควรอาศัย **“ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อชีวิตและสังคม”** เป็นยุทธศาสตร์ใหญ่สุดของชาติ

7.1 ตัวแบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อชีวิต

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อชีวิตและสังคมนี้มีพื้นฐานความคิดตามกรอบ **“ตัวแบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อชีวิต”** ที่ผู้เขียนเสนอขึ้น การพัฒนาตามแนวทางนี้เน้น **“ชุมชนคนไทย”** เป็นศูนย์กลางสำคัญไม่ใช่ **“กำไรเชิงพาณิชย์”** หรือ **“ตลาด”** (อุปสงค์และอุปทาน) เป็นตัวตั้ง จนลืม **“ความเป็นมนุษย์”**

“ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคม อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งครอบคลุมชุมชนอันหลากหลายในสังคมไทย เช่น ชุมชนหมู่บ้าน (เกือบแปดหมื่นแห่ง) ชุมชนเกษตร ชุมชนข้าราชการ-ทหาร-ตำรวจ-พนักงานของรัฐ ชุมชนธุรกิจ ชุมชนมนุษย์เงินเดือน ชุมชนผู้ใช้แรงงาน ฯลฯ เมื่อพิจารณาทุกชุมชนรวมกันเข้ากลายเป็น **“ชุมชนใหญ่”** ระดับประเทศนั่นเอง

“เศรษฐกิจ” ในที่นี้หมายถึง **“วิถีการผลิต”** และ **“วิถีการทำมาหากิน”** ของประชาชน เป็นเรื่องปากท้อง ครอบคลุมถึงการกินอิ่ม นอนหลับ สุขภาพดี มีสิทธิ มีโอกาส มีทางเลือกที่หลากหลาย

“เพื่อชีวิตและสังคม” หมายถึง เพื่อชีวิตผู้คนในทุกชุมชนของสังคม ให้มีความมั่นคงในชีวิต กินอยู่อย่างพอเพียง พึ่งตนเองได้ ผู้คนในสังคมเอื้ออาทรต่อกัน ผู้เสียเปรียบและผู้ด้อยโอกาสจักได้รับการดูแลเป็นลำดับแรก ผู้คนในสังคมต่างช่วยกันดูแลเอาใจใส่ พัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อทุกชีวิตในสังคม

ตัวแบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อชีวิต ประกอบด้วย 5 เรื่อง 15 หลัก ตามที่เสนอไว้ใน ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวแบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อชีวิต

เรื่อง	หลัก
ฐานคิด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ จิตใจเพื่อแบ่งปันเพื่อนมนุษย์
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ขยาย “โอกาส” สร้าง “ทางเลือก” เพื่อ “ชีวิต” ที่ดีกว่า ◆ ให้ “ชุมชน” “คนชั้นกลาง” “คนชั้นล่าง” “คนยากไร้” “ผู้มีโอกาสน้อย” พวยนอยได้ ◆ คาน “ระบบ” และ “ทุนผูกขาด” เอาเปรียบประชาชน จนหมดทางไป ◆ ส่งเสริมผู้ผลิต ผู้ค้ารายย่อย รายกลาง และ “ทุนชุมชน” ให้เป็น “ทุนแข่งขันเชิงสังคม”
กรอบการพัฒนาชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เน้นการกระจายประโยชน์สุขทางเศรษฐกิจให้ทั่วถึงเป็นธรรมในลำดับสูงสุด ◆ เน้นเกียรติศักดิ์ศรี-มาตรฐานภาพ-เสรีภาพ-สมภาพ ◆ เน้นการพัฒนาแนวผสมผสานหลายมิติเป็นเนื้อเดียวกัน เชิงบูรณาการเป็น “องค์กรรวม” ด้านเศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม/ประชาธิปไตย/สังคม/ภูมิปัญญา การเพิ่ม “ผลิตภาพ” ตอบสนอง “เรื่องปากท้องของคนเกิดขึ้นได้ตามแนวทางการกล่าวนี้
คน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ คนมีศักยภาพ “คิดดี/ทำดี” และเสียสละให้ชุมชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีสิ่งล่อใจด้วยเงินทองของข้าวเสมอไป ◆ คนเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติอย่างสันติ ไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีเป็น “เครื่องมือ” รับใช้คนในทางสร้างสรรค์ ไม่ใช่ถูกสร้างขึ้นบนความทุกข์ยากของคนด้วยกันเอง คนมิใช่ทาสเทคโนโลยี คนเป็นนายเทคโนโลยี กำหนดทิศทางของมัน

การจัดการ

- ◆ “ภาวะการนำเชิงศีลธรรม” สร้างศรัทธาความเชื่อมั่น
- ◆ ฝึกพลังเชิงกลุ่มก้อน/เชิงชุมชน องค์กรประชาชน สหกรณ์ประชาชน การมีส่วนร่วมมากกว่าต่างคนต่างทำ เชิงปัจเจกอย่างสะเปะสะปะ
- ◆ ระบบแรงจูงใจ ขับเคลื่อนด้วย “ลำนึกชุมชน” “ลำนึกสาธารณะ” ชื่อสัตย์/เมตตาธรรม เป็นฐานธรรมาภิบาลแท้ เพิ่ม “ประสิทธิภาพ” โดยอาศัยความรู้แนวทฤษฎี เป็น “เครื่องมือ” เช่น แรงจูงใจทางวัตถุ (รายได้-ค่าจ้าง-กำไร ระดับเหมาะสม)
- ◆ การสร้างประโยชน์ชุมชนและประเทศชาติ คือ สิ่งเดียวกันกับการพัฒนาฐาน “ชีวิต” ตนเองและครอบครัวอย่างมีหลักประกัน
- ◆ การตลาดเพื่อชีวิตและสังคม

7.2 ยุทธศาสตร์ปฏิรูปโครงสร้างระบบทั่วด้าน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อชีวิตและสังคม แบ่งเป็นสามส่วน รวมถึงแปดเรื่องดังต่อไปนี้

ส่วนแรก ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเท่าเทียมเพื่อพลิกฟื้นชีวิตและแผ่นดิน

7.2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาความมั่นคงของคนไทย “การพัฒนาคน”

หมายถึง กระบวนการที่สามารถขยายโอกาสและทางเลือกของคน คนมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตที่ตนต้องการ รัฐที่ดีควรสร้างทางเลือกการทำมาหากินและการดำเนินชีวิตหลากหลายมากมาย เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีต่อประชาชนด้วย **“การพัฒนาความมั่นคงของคน”** หมายถึง ประชาชนจักสามารถดำเนินชีวิตบนทางเลือกอันหลากหลายดังกล่าวได้อย่าง **“ปลอดภัย”** และมี **“เสรีภาพ”** อีกทั้งเขามีความมั่นใจพอสมควรว่า **“โอกาส”** เหล่านั้น ที่เขาได้รับใน **“วันนี้”** จะไม่สูญเสียไปใน **“วันพรุ่งนี้”** กล่าวคือโอกาสชีวิตที่ดีมีหลักประกันจะดำเนินไปอย่าง **“ยั่งยืน”**

ภัยคุกคามความมั่นคงของคนไทยมีอยู่ 7 เรื่อง ประกอบด้วย ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความไม่มั่นคงด้านอาหาร ความไม่มั่นคงด้านสุขภาพ ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล ความไม่มั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ความไม่มั่นคงด้านชุมชนและวัฒนธรรม และความไม่มั่นคงทางการเมือง ภัยทั้ง 7 เรื่อง ดังกล่าวจึงต้องได้รับการแก้ไข

7.2.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมระดับชาติ ดูแลเรื่องการศึกษ สุขภาพ การว่างงาน ความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ผลกระทบต่อการทำมาหากิน กลุ่มเป้าหมายได้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ คนตกงาน ผู้ป่วยโรคเอดส์ คนติดยาเสพติด ชนเผ่าชาวไทยภูเขา ชนกลุ่มน้อย เกษตรกรรายย่อย แรงงานรับจ้าง กรรมกร คนในชุมชนแออัด คนไม่มีที่อยู่อาศัย คนเร่ร่อน ฯลฯ

7.2.3 ยุทธศาสตร์การปฏิรูปโครงสร้างภาคการเกษตรและการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตรกับภาคนอกเกษตรอย่างสมดุล การปฏิรูปที่ดินอย่างจริงจังในความหมายให้มีมีการกระจายความเป็นเจ้าของที่ดินไปสู่ผู้ไร้ที่ดิน และผู้มีที่ดินไม่พอทำกิน โดยเฉพาะเกษตรกรรายกจนรายย่อย หรือโครงสร้างการจัดเก็บภาษีที่ดินใหม่ในอัตราก้าวหน้า กำหนดอัตราภาษีค่าโอน ซื้อขายที่ดินใหม่โดยเฉพาะเจ้าของที่ดินรายใหญ่ บริษัท และผู้ไม่ใช่ประชาชนจากที่ดินแต่เก็บไว้เก็งกำไรเฉยๆ ให้เก็บภาษีในอัตราสูงมาก อนุญาตให้กลุ่มชาวบ้านร่วมกันใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อการเกษตรของชุมชนได้ เพิกถอนสิทธิผู้ได้ที่ดินโดยมิชอบคืนสู่ชุมชน เร่งออกกฎหมายจำกัดสิทธิในการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม เร่งรัดปฏิรูปการใช้ที่ดินและมาตรการทางภาษีและอื่นๆ เพื่อให้ราคาที่ดินเหมาะสมสำหรับเกษตรกร ผู้ประกอบการ และประชาชนที่จำเป็นต้องซื้อที่อยู่อาศัย หยุดยั้งภาคอสังหาริมทรัพย์ที่ปั่นราคาบ้านและที่ดินแบบฟองสบู่อีก

การปฏิรูปโครงสร้างการตลาดรับซื้อผลผลิตการเกษตรในราคาเป็นธรรม ทำลายระบบผูกขาดการรับซื้อ **สร้างการตลาดแข่งขันเชิงสังคมขึ้นแทนที่** ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรจริงจัง เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการผลิตแก่ชาวไร่ชาวนาชาวสวน พัฒนากิจกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตเกษตรอย่างต่อเนื่อง (เช่น สุราแซ่ ไวน์ผลไม้

สุรากลั่นเกิน 15 ดีกรีของชาวบ้าน ฯลฯ) การพัฒนาความสัมพันธ์กิจกรรมภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในเมืองให้เกื้อกูลกันมากที่สุด เป็นแนวทางที่ต้องส่งเสริมเพราะเป็นทางออกของชาติ

อย่าลืมน่าว่าชุมชนชนบทมีหลากหลาย ที่พึ่งตนเองได้มีไม่มาก ส่วนใหญ่แล้วพึ่งตนเองได้น้อยและไม่ได้เลย เป็นชุมชนล้มละลายแล้วก็มาก แนวทางของรัฐมักมองชุมชนในลักษณะแบบเดียวเหมือนกันหมด ไม่มีความแตกต่าง แล้วใช้มาตรการ/วิธีการเดียวกันแก้ปัญหาแบบรวมศูนย์จาก “บนสู่ล่าง” จึงไม่สำเร็จ เพราะไม่ตรงกับปัญหาพื้นฐานแต่ละแห่งซึ่งแตกต่างกันออกไป การแก้ปัญหาจึงควรมองจากปัญหาพื้นฐานของชุมชน มากกว่าจะมองจากสายตาคนภายนอกชุมชนในสายตา “คนเมือง” ที่นั่งคิดคาดเดาปัญหาชนบทเอาเอง

7.2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนธรรมชาติ (ดิน-น้ำ-ป่าไม้-อากาศ) ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมที่สมดุลกับชีวิต-เศรษฐกิจ-สังคม ควรคืนธรรมชาติให้ชุมชนร่วมจัดการใน “กรอบยั่งยืน” ปรับปรุงนโยบายป่าไม้แห่งชาติ แก้ไขกฎหมายให้ “สิทธิชุมชน” ในการดูแลรักษาและจัดการป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่มีส่วนกระตุ้นการทำลายป่าจึงต้องปรับเปลี่ยนโดยเร็วให้เป็นแนวทางยั่งยืน ทำลายขบวนการนายทุนตัดไม้ทำลายป่า มากกว่าจะมาไล่ตามจับชาวบ้านตัวเล็ก ๆ ออกกฎหมายดูแลการวิจัยของชาวต่างชาติร่วมกับคนไทยที่อาจนำไปสู่ “การฉกชิง” ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืช สมุนไพรที่หลากหลายมากมายในป่าเขตร้อนชื้นของแผ่นดินไทย เพื่อนำไปเป็นประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยการตัดต่อพันธุกรรม (GMOs หรือ Genetically Modified Organisms) สนับสนุนเทคโนโลยีชีวภาพ แล้วนำไปจดทะเบียนสิทธิบัตรตามกรอบทรัพย์สินทางปัญญาขององค์การการค้าโลกต่อไป หากไม่มีระเบียบกฎหมายที่เหมาะสมอาจเกิดการสูญเสียมหาศาลอย่างคาดไม่ถึงก็เป็นได้ จึงจำเป็นที่สังคมไทยทุกฝ่ายศึกษาทำความเข้าใจความซับซ้อนซ่อนเงื่อนของโลกาภิวัตน์²⁷

7.2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนจนเมือง คนล้มละลายจากอาชีพเกษตรย้ายเข้าเมืองพบปัญหาที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน เด็กเร่รอน คนได้สะพาน คนไม่มีที่ซุกหัวนอน นับวันจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเขตเมือง รัฐนอกจากไม่มีนโยบายที่ชัดเจน ยังบีบบังคับที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัด จึงต้องออกกฎหมาย-

เกี่ยวกับการคุ้มครองชุมชนแออัดโดยเร่งด่วน ห้ามใช้ความรุนแรงในการไล่รื้อ หรือ บังคับย้ายออกไปนอกเมืองห่างไกลหางานยาก เท่ากับปล่อยให้คนยากจน คนด้อยโอกาสตามยถากรรม ควรสร้างหลักประกันพื้นฐานความมั่นคงในที่อยู่อาศัย การบริการสาธารณสุข น้ำ ไฟฟ้า ฯลฯ แก่คนในชุมชนแออัด ควรมีการพัฒนาอาชีพ และการจัดการศึกษารูปแบบใหม่เพื่อสร้างโอกาสให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้ ควรคิดค้นแนวทางใหม่เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบสำหรับผู้มีรายได้น้อยกลุ่มนี้

7.2.6 ยุทธศาสตร์การขจัดความยากจนและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย เป็นเพียงการช่วยผ่อนคลายชั่วคราว มากกว่าจะเป็นการแก้ไขเชิงโครงสร้างเพื่อขจัดความยากจนเป็นการถาวรให้หมดสิ้นไปหรือเหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ เพราะรัฐใช้แนวทางผิดพลาดมอง “ความยากจน” เป็นเรื่อง “จนเงิน” อย่างเดียว จึงคิดว่าถ้าเติมเงินให้ชุมชน หรือแจกเงินชาวบ้าน (อย่างกองทุน 1 ล้านบาท 1 หมู่บ้าน) แล้วจะแก้จนได้ ทั้งที่การแก้ความยากจนอย่างถาวรนั้น ต้องทำให้คน/ชุมชนพึ่งตนเองได้ ความยากจนเชิงโครงสร้างต้องแก้ไขด้วยยุทธศาสตร์ชาติใหม่ เพื่อพลิกฟื้นชีวิตชุมชนให้เข้มแข็ง

ควรทำความเข้าใจความเกี่ยวพันกันด้านต่างๆ ของแนวคิดที่ว่าด้วยความยากจน (ดูรูปที่ 2) ดังนี้

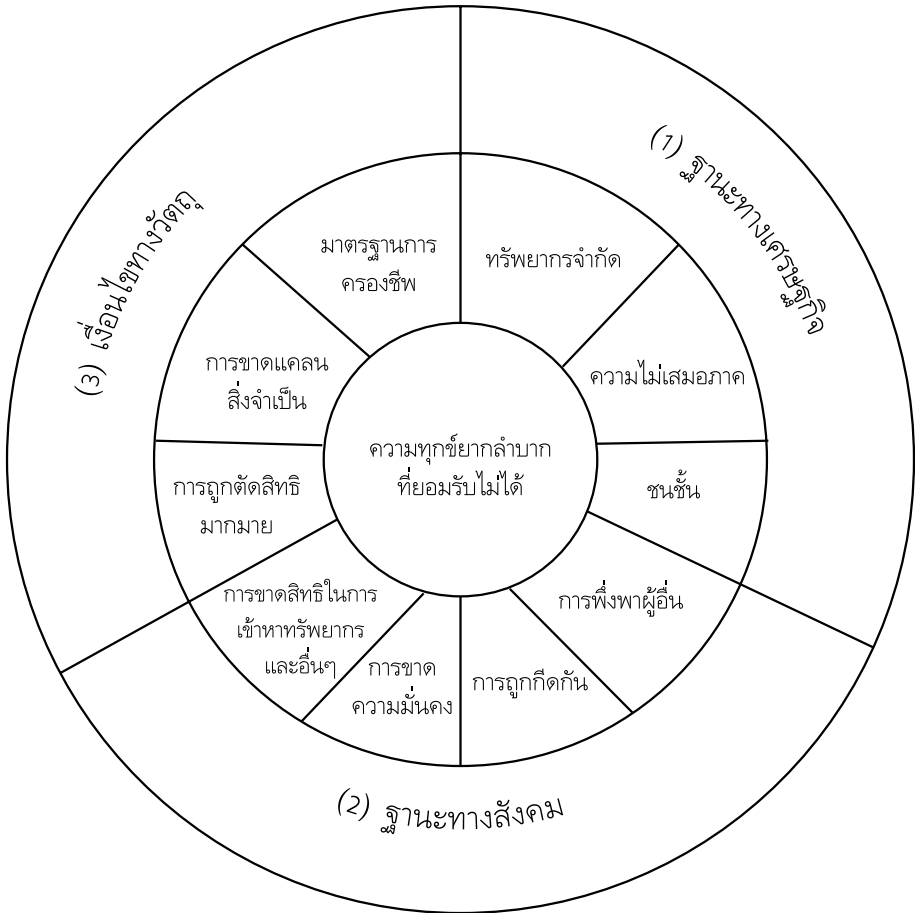
(ก) **ฐานะทางเศรษฐกิจ** ประกอบด้วย การมีทรัพยากรจำกัด ความไม่เสมอภาคและชนชั้น

(ข) **ฐานะทางสังคม** ได้แก่ การขาดสิทธิในการเข้าหาทรัพยากรและอื่นๆ การขาดความมั่นคง การถูกกีดกันและการพึ่งพาผู้อื่น

(ค) **เงื่อนไขทางวัตถุ** ซึ่งมีมาตรฐานการครองชีพ การขาดแคลนสิ่งจำเป็น การถูกตัดสิทธิมากมาย

รูปที่ 2 แนวคิดที่ว่าด้วยความยากจน

ที่มา Spicker, P. (1999) *The International Glossary on Poverty*

การถูกตัดสิทธิในเรื่องต่างๆ มากมายก็ดี การขาดสิทธิในการเข้าหา
ทรัพยากรและอื่นๆ เพราะถูกปิดกั้นเอาไว้โดยปริยายก็ดี ตลอดจนการอยู่ในชนชั้น
ที่ขาดอำนาจควบคุมทรัพยากร เครื่องมือทำมาหากินและการขาดปัจจัยการผลิต อีกทั้ง
ทั้งการถูกกีดกันจากอำนาจรัฐอำนาจทุนก็ดี ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ล้วนแล้วนำไปสู่
“**ความทุกข์ยากลำบากที่ยอมรับไม่ได้**” (รูปวงกลมตรงกลาง) ซึ่งหมายถึง เงื่อนไข
ทางวัตถุอันจำเป็นสำหรับพื้นฐานชีวิตของบุคคลเหล่านั้นขาดหายไปเป็น “**ที่ยอมรับ
ไม่ได้**” ในมาตรฐานเชิง “**ศีลธรรม**” คนจนเหล่านี้จึงกลายเป็น “**คนชายขอบ**”
หลุดลอยจากสังคม ไร้ที่พึ่ง ล้มละลาย คนนับล้านมีหนี้สิน ไม่อาจหลุดพ้นจากวงจร
แห่งหนี้ซ้ำซากตลอดชีวิตของพวกเขาได้

สังคมไทยควรให้โอกาสการเริ่มต้นชีวิตด้วยการปลดภาระอันหนักของ
เขาออกไปก่อนพร้อมกับการพัฒนาอาชีพอย่างจริงจัง และฟื้นฟูฐานทรัพยากรของ
ชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการ **ยกเลิกหนี้สินชานาและคนจนทั้งหมดทั่วประเทศ** (ไม่
ใช้พักชำระหนี้ชั่วคราวอย่างที่รัฐทำ ซึ่งเป็นเพียงแค่การผ่อนคลาย) หากหลักการนี้ชัดเจน
เรื่องวิธีการในรายละเอียดย่อมไม่ยากที่จะพัฒนาขึ้น ทั้งนี้หนี้ในระบบและ
นอกระบบ รัฐได้ใช้เงินภาษีของประชาชนกว่า 1 ล้านล้านบาท อุ่มระบบธนาคารไม่
ให้ล้มได้ แล้วทำไมรัฐจะจ่ายเงินไม่กี่แสนล้านบาทของประชาชนช่วยประชาชนคนทุกข์
ยากหลุดพ้นจากวิกฤตในชีวิตไม่ได้เชียวหรือ?

แทนที่จะใช้เงินกองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาทแบบกระจายเป็นเบี้ยหัว
แตกไปยังครัวเรือนหรือประชาชนเชิงปัจเจกตามแนวทางทุนนิยม ทำไม่ไม่จัดสรรเงิน
ก้อนนี้เพื่อฟื้นฟูฐานทรัพยากรของชุมชน สร้างพื้นฐานความเข้มแข็งชุมชนเรียงลำดับ
ความสำคัญของปัญหาในแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกัน ตามกรอบการพัฒนาพอเพียง/
พึ่งตนเอง “**การหว่านเงินแบบเบี้ยหัวแตก**” นอกจากสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนได้
น้อยแล้ว ยังทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้ รัฐบาลเองก็เป็นหนี้ เป็นการพัฒนาแบบสงเคราะห์
ชั่วคราว สร้างวัฒนธรรมการแจกแบบชานตาตลอด สวนทางกับการให้ชุมชนยืนบน
ขาตนเองได้ เช่นเดียวกับโครงการ “**หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์**” ที่สร้างแนวคิดแบบ
เสรีนิยมใหม่ ให้ชุมชนเน้นการผลิต สินค้าหรือพืชเกษตรตัวใดตัวหนึ่งเพื่อขายเชิง
พาณิชย์ จะเห็นให้ชาวบ้านไปเป็นพ่อค้ากันหมด แทนที่จะให้เขามีอาชีพผลิตหลากหลาย

เพื่อลดความเสี่ยงไปในทางในกรอบยั่งยืน อย่างที่ชุมชนส่วนใหญ่ทำอยู่ ควรให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพจากความหลากหลายอย่างเป็นจริงเป็นจัง ไม่ใช่รัฐใช้แนวคิดแบบ **“คุณพ่อรู้ดี”** (บนสู่ล่าง) ซึ่งเป็นความผิดพลาดของทุกรัฐบาล หลายชุมชนผลิตได้แต่หาลาดไม่ได้ ทั้งยังถูกตราจากกระบวนการตลาดที่เอาเปรียบ นี่คือนโยบายพื้นฐานต่างหาก ดังนั้นที่รัฐคิดแค่หาลาดจึงไม่พอ ต้องแก้ไขโครงสร้างผูกขาดในการรับซื้อสินค้าชาวบ้านด้วย หากทางทำลายโครงสร้างผูกขาดตรงนี้ ส่งเสริมขบวนการรวมกลุ่มชาวบ้าน รัฐร่วมกับชาวบ้าน ฟังชาวบ้าน ไม่ใช่รัฐไปยึดเอียด ดังนั้นควรส่งเสริม **“หนึ่งตำบล หลายผลิตภัณฑ์”** มากกว่าจึงจะสอดคล้องกับแนวทางพึ่งตนเอง

ส่วนที่สอง ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างภายในชาติทุกระบบให้แข็งแกร่งในการเข้าสู่โลกาภิวัตน์อย่างมีศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ

7.2.7 ยุทธศาสตร์การเมืองภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเพิ่มอำนาจให้ชุมชนและคนไทยอันไพศาล ยุทธศาสตร์นี้เกี่ยวข้องกับบทบาทองค์กรประชาชนจำนวนมากในทุกภาค องค์กรพัฒนาเอกชน ปัญญาชน ชาวชนบท และประชาชนทั่วไป ควรเข้ามามีส่วนร่วมในวิถีประชาธิปไตยแท้จริง ซึ่งน่าจะค่อยๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ด้านหนึ่งเพราะแรงสะท้อนของโลกาภิวัตน์ต่อการทำมาหากินของชาวบ้านจะมากขึ้น การรุกต่อทรัพยากรท้องถิ่นจากขบวนการข้ามชาติจะเพิ่มขึ้นไม่ยังมีอยู่ในหลากหลายรูปแบบโดยทุนขนาดใหญ่ทั้งเทศและไทย ผลกระทบเรื่องสิ่งแวดล้อมจะมากขึ้นในท่ามกลางกระแสเสรีนิยมใหม่ที่มีนักเทคนิคนิยม (เทคโนแครต) คนไทยใจฝรั่ง (ความคิดวิชาการแบบฝรั่งอย่างไม่จำแนก) หนุนช่วย อีกด้านหนึ่งนั้นอำนาจถูกรวมศูนย์ในมือนักการเมืองยิ่งขึ้น ผู้มีอำนาจการเมืองที่โยงใยเชื่อมต่อภาคธุรกิจเอกชนจะมีบทบาทมากขึ้น อำนาจข้าราชการจะลดลง การเมืองแบบ **“รัฐบรุษ”** จะเข้ามาแทนที่ องค์กรส่วนท้องถิ่นจะถูกตัดกำลังลง จะถูกอำนาจส่วนกลางกำกับมากขึ้น (ทั้งๆ ที่รัฐอ้างว่ามีนโยบายกระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่น) อำนาจชุมชนจะถูกลิตรอน ทิศทางการเมืองดูจะเคลื่อนตัวลักษณะนี้

ดังนั้น เป้าหมายของการเมืองภาคประชาชนค่อนข้างชัดเจนว่า เป็น **การแสวงหาความเป็นธรรมในแนวทางประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์บนหนทางสันติวิธี** เพื่อกระจายอำนาจสู่ชุมชนสู่มวลมหาประชาชน มีเนื้อหาแบบ **“รัฐประชาชน”**

ที่องค์กรชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการรัฐที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของพวกเขา ไม่ใช่อยู่กับข้าราชการประจำ นักเทคนิคนิยม และคนของรัฐเท่านั้น

พลังประชาชนจะมีแค่นั้นนั้น ต้องรวบรวมให้เป็นเอกภาพเดียวกันภายใต้เครือข่าย และองค์กร มีการจัดตั้งอย่างเป็นระบบให้มีความเข้มแข็ง มีลักษณะพลวัตรัฐเท่าทันโลกาภิวัตน์อันซับซ้อนอ่อนแอ การเคลื่อนไหวระดับ “จุลภาค” (เครือข่ายสตรี เด็ก โรคเอดส์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ) ควรทำอย่างเข้าใจไม่ขาดลอยจากระดับ “มหภาค” (โครงสร้างใหญ่ที่ไม่เป็นธรรม) นักพัฒนาการศึกษาทฤษฎีการพัฒนาและแนวปฏิบัติของรัฐในกรอบเสรีนิยมใหม่ให้ยึดกุมได้ ไม่เช่นนั้นอาจหลงทางหลงประเด็นว่าดีแล้วเหมาะแล้วกับถ้อยคำรูปแบบใหม่ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นให้ฟังไพเราะ เช่น “**ธรรมรัฐ**” “**ธรรมาภิบาล**” “**พักชำระหนี้**” “**หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์**” “**กองทุนหมู่บ้าน**” “**การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน**” ฯลฯ ซึ่งออกแบบตามภาษา “**คนชั้นกลาง**” ในเมือง เป็นเพียงแค่อ่อนคลายความกดดันจากภาวะการณ์คนชั้นล่าง มากกว่าจะแก้ไขที่รากเหง้าปัญหาอย่างแท้จริง นักพัฒนาจึงควรพัฒนาการเรียนรู้ตลอดเวลา ขบวนการเคลื่อนไหวจึงควรตั้งโรงเรียนการเมืองภาคประชาชนเคลื่อนที่ไปตามชุมชนครอบคลุมทั่วประเทศในรูปแบบเหมาะสม ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ พิทักษ์สิทธิชุมชน ผู้บริโภครวมกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคขึ้น ฯลฯ เป็นพันธมิตรกับทุนชนาดกลาง ขนาดเล็ก ทุนย่อย รวมทั้งคนชั้นกลางดูแลกันและกัน

แม้พลังประชาชนจะถูกกดทอนโดยการกระทำรัฐในรูปแบบต่างๆ เช่น ดึงอดีตนักกิจกรรมร่วมทำงานกับรัฐโดยมอบตำแหน่งให้ มีวิธีการสลายการชุมนุมในหลายๆ ลักษณะก็ตาม แต่ขบวนการภาคประชาชนยังสามารถก้าวเดินไปข้างหน้าต่อไปด้วยเจตจำนงอันมุ่งมั่นหากไม่ติดยึด “**ตัวบุคคล**” การร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสังคมที่ดีงามเป็นเรื่อง “**อุดมการณ์**” “**ศรัทธา**” และ “**จิตวิญญาณ**” มากกว่า ผู้เขียนยังเชื่อว่าพลังประชาชนไม่มีวันตาย มีแต่จะเติบโตใหญ่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น แม้จะต้องเผชิญคลื่นลม หรือพายุแห่งอุปสรรคนานัปการ

7.2.8 ยุทธศาสตร์การเมืองในระบบ ผู้มีอำนาจซีกรัฐบาลอยากให้การเมืองไทยเหลือน้อยพรรค ถึงกับประกาศให้เหลือแข่งกันสองพรรคก็พอในการเลือกตั้งสมัยหน้า ดังนั้น การยุบพรรค/ควมรวมพรรคกับพรรคใหญ่จึงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลง

นี้ไม่สร้างสรรค์ต่อการสรรค์สร้างประชาธิปไตยของไทย เท่ากับประชาชนถูกมัดมือชก เป็นการสวนทางกับ “**แนวทางประชาชน**” ประเด็นไม่ใช่อยู่ที่จำนวนสองพรรคหรือ สิบพรรค หากมีสิบพรรคแต่อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจแนวเดียวกัน ก็เท่ากับมีพรรค อุดมการณ์แบบเดียวกันแหละ อย่างที่เป็นอยู่ขณะนี้ล้วนแล้วโลกาภิวัตน์แนวเสรีนิยม ใหม่ทั้งสิ้น ภาคประชาชนและสังคมไทยจึงควรสนับสนุนพัฒนาเปิดโอกาสให้มีพรรค การเมืองหลากหลายอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ ที่มีจุดยืนทางนโยบายสาธารณะแตกต่างกันออกไปอย่างเด่นชัดคนละแนวทางจะดีกว่าสำหรับประชาชนในระบอบ ประชาธิปไตย²⁶

การยุบพรรคต่างๆ เข้ารวมกับพรรคใหญ่ แบบเผด็จการชาติเพื่อรวม ศูนย์อำนาจการกำกับบริหารนโยบายชาติจะสอดคล้องกับการเป็น “**ระบบทุนนิยม ขึ้นาโดยรัฐ**” ที่ไม่ต้องการให้มีฝ่ายค้านทัดทานท้วงติง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ซีกรัฐบาลค่อนข้างนิ่งเฉยรอว่ารัฐบาลจะสั่งให้ยกมือสนับสนุนกฎหมายใด เรื่องใด แทนที่จะรวมกลุ่มใช้ศักยภาพของพวกตนที่มีอยู่คิดค้นศึกษาหาช่องทางที่จะออกกฎหมาย ที่ให้ความเป็นธรรมกับประชาชน ส.ส.หน้าใหม่ควรได้มีโอกาสฝึกฝนงานสภาแต่กลับ เงียบสนิท ตกอยู่ในฐานะสยบยอม เช่นเดียวกับพรรคการเมืองใหญ่ฝ่ายค้าน อย่าง พรรคประชาธิปัตย์ จึงหะอย่างนี้ก็ไม่มากนัก่าจะช่วงชิงคิดค้นพัฒนาเสนอแนวทาง นโยบายใหม่ๆ ให้เป็นทางเลือกแก่ประชาชนได้บ้าง น่าจะถือโอกาสปรับโครงสร้าง ความคิดและพรรคตนเองทั้งขบวนการ แต่กลับเฉื่อยชาเชื่องช้าแทบไม่น่าเชื่อ แม้มีการ เคลื่อนไหวบ้างก็เป็นเรื่องทางเทคนิคทั้งนั้น กระแสจึงแผ่วเบาไม่สามารถปลุกประชาชนได้

ภาคการเมือง ภาคราชการ องค์กรอิสระ สถาบันวิชาการ บริษัทที่ปรึกษา สถาบันการเงิน บรรษัทเอกชน สื่อ ฯลฯ ต้องโปร่งใส ถูกตรวจสอบได้ โครงการ สาธารณะขนาดใหญ่ต้องมีผู้แทนจากประชาชนมีส่วนร่วมในคณะกรรมการตั้งแต่ ต้นจนจบ ให้ดำเนินการถูกต้องตามหลักวิชาการ โปร่งใส เป็นธรรม ยกเลิกกฎหมาย ที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชน นโยบายสาธารณะและร่างกฎหมายใหม่ที่สำคัญมาก ควรรับฟังความคิดเห็นประชาชนอย่างกว้างขวาง และมีการลงประชามติทั่วประเทศ

7.2.9 ยุทธศาสตร์การทหารเพื่อการพัฒนา ในโลกยุคใหม่ “ความมั่นคง”
ถูกนิยามครอบคลุมกว้างขวางกว่าแบบเดิมมาก ความมั่นคงแบบเก่านั้น ภัยคุกคาม

มักเห็นได้เป็นรูปธรรมหากมีการล่อลวงล้าอชิปไตย เพื่อปกป้องเอกราชของชาติต้องใช้กำลังปฏิบัติการทางทหาร แต่แบบใหม่ พิจารณา “ความมั่นคง” หลายมิติ อย่าง ผสานกันเป็นองค์รวมภัยคุกคามหลายเรื่องเป็นนามธรรม ซับซ้อนขึ้น เข้าใจยากขึ้น เช่นเรื่องอชิปไตยทางเศรษฐกิจและการเงิน การขาดอิสรภาพในการบริหารนโยบาย เศรษฐกิจจากการลงนามในสัญญาเสียเปรียบต่างชาติ การครอบงำเศรษฐกิจไทยโดยต่างชาติในภาคการธนาคาร ภาคการค้าปลีก การค้าส่ง บทบาทการลงทุนต่างชาติใน กิจกรรมพลังงานของรัฐกับความมั่นคงของชาติ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วเกี่ยวข้องกับเอกราช และอชิปไตยของชาติในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ควรทำความเข้าใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ทหารประชาธิปไตยที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ มองเห็น ความสำคัญบทบาทของทัพกับการพัฒนามากขึ้น โดยไม่ละเลยบทบาทในการป้องกัน ภัยรุกรานจากนอกประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องน่ายินดี ทหารเป็นบุคลากรมีวินัย กองทัพมี- เครื่องไม้เครื่องมือพร้อมระดับหนึ่งที่จะช่วยเหลือประชาชนได้หลายด้าน เช่น ยาม น้ำท่วม ภัยพิบัติธรรมชาติ และอื่นๆ ชาวบ้านอุ่นใจพึ่งพาอาศัยเพื่อนพี่น้องทหารได้ บทบาทกองทัพกับการพัฒนาที่ควรได้รับการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยสัมพันธ์ กับภาคเอกชนและภาคประชาชนให้ต่อเนื่องต่อไป

7.2.10 ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ทุกระดับให้แข็งแกร่ง รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนการสร้างและสืบสานภูมิปัญญาชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทunesทางสังคม Tunesทาง วัฒนธรรม สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อเพิ่มผลผลิตมาของชาติ หัวใจการปฏิรูปการ ศึกษา น่าจะอยู่ที่การสร้างความสะดวกมาภาคทางสังคม และส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่ ผู้คนในสังคม ผู้เรียนควรมีภูมิปัญญาไทที่รับใช้สังคม มากกว่าจะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไปเอาเปรียบผู้อื่น ฉกฉวยผลประโยชน์จากผู้ด้อยโอกาสได้

นอกจากนี้ควรส่งเสริมหมอบ้านและการใช้ยาสมุนไพรอย่างจริงจัง ให้ เป็นสาธารณสุขทางเลือกบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบสานวัฒนธรรมอย่างเข้าใจใน ฐานะภูมิปัญญาไม่ใช่วัฒนธรรมเพื่อขาย เห็นเม็ดเงินแล้วตาโต บ่อยครั้งจึงกลายเป็น การย่ำยีวัฒนธรรมไปเลย ควรจัดตั้งสถาบันถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนและ ภูมิปัญญาชุมชนให้ถูกต้อง โดยชาวบ้านผู้รู้จริง เป็นสถาบันองค์ความรู้เชิงสหวิทยา- การแบบบูรณาการ ควรมีทุกจังหวัด

7.2.11 ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยในฐานะป้อมปราการทางปัญญา

ของสังคม คงต้องยอมรับว่าพิจารณาโดยรวมๆ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มักเล่นบทบาท “ตาม” (วิ่งตามโลกาภิวัตน์) มากกว่าจะ “ชี้นำ” สังคม ถูกครอบงำด้วยองค์ความรู้ / ระบบคิดแบบฝรั่งมากกว่าจะสร้างสรรค์ทฤษฎีขึ้นมาจากกระบวนการเรียนรู้ในบริบทของไทยเอง มุ่งผลดีกำลังคนตอบสนองต่อชุมชนธุรกิจและอุตสาหกรรมสมัยใหม่เป็นสำคัญ หลักสูตร-การเรียนการสอน-การวิจัย-บริการสังคม-ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จึงไม่ตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนอันหลากหลายเท่าที่ควรและไม่สามารถสร้างฐานความแข็งแกร่งของชาติในระยะยาวไกลได้มากนัก หลักสูตรมักลอกเลียนกัน หรือเปิดสอนตามๆ กัน แทนที่จะคิดค้นอะไรใหม่ๆ บ้าง ยอมหลุดจากกรอบเดิม กรอบฝรั่งบ้าง ก็ไม่ค่อยได้ทำกัน ที่สำคัญ โครงสร้างการบริหารมหาวิทยาลัย (รวมทั้งระดับกระทรวง) มักเอื้อต่อ **“การรักษาสถานภาพเดิม”** มากกว่าจะเป็นแวดล้อมที่เอื้อเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ทั้งระบบอุดมศึกษาไทย

ขณะนี้รัฐบาลกำลังเร่งให้มหาวิทยาลัยไทยออกนอกระบบราชการ ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยตามแนวเสรีนิยมใหม่นั้น รัฐควรตอบคำถามใหญ่ๆ ก่อน เช่น การที่มหาวิทยาลัยจะออกนอกระบบราชการนั้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงให้เป็นป้อมปราการทางปัญญาอันแข็งแกร่งของสังคมไทยได้หรือไม่? **หรือว่า** เป็นแค่เปลี่ยนแปลง **โครงสร้างอำนาจ** เพียงย้ายเปลี่ยนอำนาจสู่มือผู้บริหารมากขึ้นแค่นั้น? **สังคมไทยได้อะไรมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือไม่?** การเปลี่ยนแปลงจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพื้นฐานเชิงโครงสร้างที่ผู้เขียนระบุไว้ หรือไม่ เพียงใด ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีอาชีพควรมีลักษณะอย่างไร กระบวนการสรรหาผู้บริหารจะได้ผู้บริหาร **“มีอาชีพ”** แท้จริงหรือไม่ การบริการจะรับใช้แค่คนกลุ่มเล็กของประเทศ ชั้นกลางและชั้นสูงเท่านั้นมากกว่า คนยากคนจนที่ต้องการเรียนหนังสือหรือเปล่า?

7.2.12 ยุทธศาสตร์การต่างประเทศ ควรมีการปฏิรูปหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการต่างประเทศครั้งใหญ่ให้มีพลวัตเป็นเอกภาพ มีสถาบันวิจัยเชิงอนาคตเกี่ยวกับแนวทางนโยบายการต่างประเทศของประเทศต่างๆ ที่ไทยสัมพันธ์ด้วย วิเคราะห์เจาะลึกความน่าจะเป็นของสถานการณ์โลกอยู่ตลอดเวลา ควรเป็นพันธมิตรที่ดีกับเพื่อน

บ้าน แสงหารูปแบบและเนื้อหาความเป็นอิสระทางการเงินและการค้าในภูมิภาค เพื่อลดการคุกคามจากประเทศใหญ่ อีกทั้งเตรียมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) และ การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) อย่างรัดกุม ร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองเชิงกลุ่มพนักกำลังในเวทีการค้าโลกอย่างองค์การการค้าโลก ในการกำหนดกฎเกณฑ์อย่างไม่ถูกกระทำ และเสียเปรียบประเทศใหญ่ ขบวนการภาคประชาชนควรจับตาดูติดตามเรียกร้องสิ่งเหล่านี้ และเคลื่อนไหวเป็นเครือข่ายสากลกับพันธมิตรทั่วโลก อย่างกรณีการชุมนุมครั้งใหญ่ประมาณ 6 ถึง 7 หมื่นคน เรียกร้องให้มีความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศที่เป็นธรรมที่นครซีแอตเทิล (Seattle) มลรัฐวอชิงตัน เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2544 ควรคิดค้นกับพันธมิตรภาคประชาชนสากล แสวงหาสู่ทางการจัดตั้งองค์การระดับโลก ที่ดูแลผลประโยชน์ทางสังคม วัฒนธรรมของประเทศเล็ก คนตัวเล็กๆ ในระดับโลกขึ้น เพื่อเป็นเวทีทางเลือกที่มีน้ำหนัก

ส่วนที่สาม ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนเศรษฐกิจไทยให้มีรากฐานมั่นคงเพื่อความยั่งยืน

7.2.13 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคผู้ประกอบการ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการเงินการธนาคาร เศรษฐกิจล่มสลายปี 2540 เหตุผลประการหนึ่งที่สำคัญคือระบบทุนนิยมไทยอ่อนแอเชิงรากฐานจึงพึ่งพา/ขึ้นต่อ/เสียเปรียบทุนนิยมโลกาภิวัตน์เป็นอย่างมาก รัฐไทยก็เอื้อหนุนใหญ่มากกว่าทุนเล็ก ทั้งนี้ ในหลักการระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทุนกลางทุนเล็กจำนวนมากต้องแข็งแกร่งเป็นเสาหลักระบบเอาไว้ จึงควรหันไปฟื้นฟูที่พื้นฐานโดยเฉพาะ **“ทุนชุมชน” “ทุนกลาง-ทุนย่อย”** ในแนวทาง **“ทุนแข่งขันเชิงสังคม”** โดยพัฒนาทุนภูธร ทุนชาติ ตลาดเงิน ตลาดทุน สถาบันการเงินการธนาคารให้มีความรับผิดชอบทางสังคม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้จากภาคประชาชน ขจัดทุนผูกขาดเอาเปรียบประชาชนให้หมดสิ้นไป ควรรื้อจัดปรับหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต และมหาบัณฑิต (MBA) หลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต และมหาบัณฑิตใหม่ในบริบทธุรกิจเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมไทยเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ในบริบทสังคมอเมริกา/ตะวันตกอย่างไม่จำแนก กล่าวคือต้องผสานประยุกต์องค์ความรู้ฝรั่งให้เป็นให้ถูกทาง และสร้างทฤษฎีองค์ความรู้ หลักคิดใหม่ๆ จากความเป็นจริงสังคม

ไทยให้มากขึ้นเพื่อเป็นฐานการทำงานของผู้เรียนในภาคผู้ประกอบการและภาคอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้น นอกจากความเชื่อมโยงกับภาคเกษตรแล้ว สังคมไทยควรส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมที่ดูแลสิ่งแวดล้อมให้ดีที่สุดเป็นลำดับแรก คัดค้านอุตสาหกรรมที่ก่อมลภาวะ ให้รางวัลอุตสาหกรรมทำให้สิ่งแวดล้อมสะอาด

ส่วนเรื่อง **“ธรรมรัฐ”** ในภาคผู้ประกอบการนั้น ไม่จำเป็นต้องไปจ่ายเงินแพงเพื่อเรียนจากความคิดตำราฝรั่ง หากไม่ดูถูกหรือมองข้ามความสำคัญของศาสนาธรรม หรือพุทธปรัชญาที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย เราก็น่าจะเรียนรู้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ดีกว่าเป็นไหนๆ

7.2.14 ยุทธศาสตร์การพัฒนาตลาดภายในประเทศให้เข้มแข็ง หลักการขยายเครือข่ายกิจกรรมอย่างเชื่อมโยงระหว่างเมืองใหญ่กับเมืองเล็ก ภาคเกษตรกับภาคนอกเกษตร รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง หัวใจคือการกระจายอำนาจซึ่งกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม การทำให้คนจนมีความมั่นคง เป็นความหมายเดียวกันกับเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นในชุมชนต่างๆ คนจนอยู่ได้ คนรวยจึงจะอยู่ได้สามารถขายสินค้าได้ เกื้อกูลกัน ความมั่งคั่งของชาติจึงจะอยู่บนฐานยั่งยืน พัฒนาการออมภายในประเทศเพื่อลดการพึ่งพาเงินกู้ต่างประเทศด้วยการส่งเสริมสถาบันการเงินรูปแบบใหม่ๆ กระจายออกไปในชุมชน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ชุมชน ธนาคารอิสลาม สร้างสำนักการออมขจัดลัทธิบริโภคนิยมในหลักสูตรชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา ในสถาบันครอบครัว และสื่อสารมวลชน จึงจะสามารถระดมเงินทุนจากชุมชนจากภายในประเทศในกรอบการพึ่งตนเองเป็นการสร้างความคิด **“การธนาคารแบบใหม่”** เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดเศรษฐกิจฟองสบู่ กู้เงินเกินตัวแล้วล้มลงมาอย่างที่เราเห็น

7.2.15 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีตามแนวทางพึ่งตนเอง ทูกรัฐบาลให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยแนวศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Science) ค่อนข้างน้อย หากเทียบค่าใช้จ่ายของรัฐด้านดังกล่าวที่คิดเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ (GDP) ค่อนข้างต่ำมากในระดับสากล ฐานความรู้จึงอ่อนแอเป็นผลให้ภาคเศรษฐกิจจริงของไทยเชิงโครงสร้างอ่อนแอไปด้วย ต้องซื้อเทคโนโลยีและภูมิปัญญาต่างประเทศเกินตัว เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เป็นผลให้ต้องใช้

เงินกู้ต่างประเทศ และขาดดุลบัญชีเดินสะพัดสูง มูลค่าปัจจัยนำเข้าสำหรับการส่งออก (Import Content) สูงมาก สังคมไทยจึงควรปฏิรูประบบการศึกษาและสถาบันวิจัยระดับชาติใหม่ ให้นำหนักที่การสร้างทฤษฎีใหม่ๆ ด้วยการวิจัยแนวศาสตร์บริสุทธิ์ให้มากขึ้น ไม่ใช่เน้นที่การวิจัยเชิงนโยบายและเชิงประยุกต์เป็นสำคัญอย่างปัจจุบัน เพื่อสร้างสรรค์เทคโนโลยีที่สามารถยืมบนขาตนเองได้ สนับสนุนการพัฒนาประเทศได้ (ดังแสดงในรูปที่ 3)

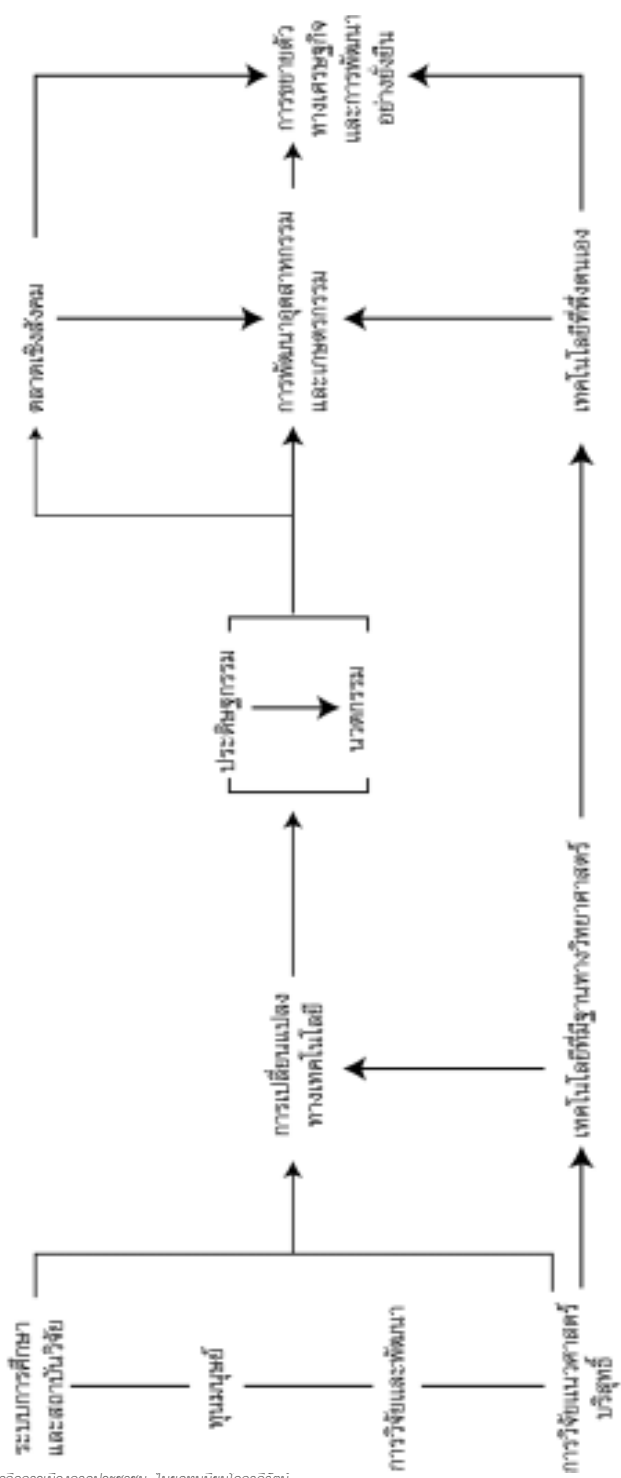
การพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพควรพิจารณาหืออย่างลุ่มลึกทั้งด้านการเกษตรและด้านการแพทย์ ประเด็นสำคัญมากด้านการเกษตรคือเรื่องการตัดแต่งพันธุวิศวกรรม หรือที่เรียกกันว่าพืช GMOs (Genetically Modified Organisms) ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของผู้บริโภค เรื่องเทคโนโลยีชีวภาพเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของโลกาภิวัตน์ ขณะนี้รัฐไม่แสดงจุดยืนควรเปิดเวทีกว้างขวางทั่วประเทศระดมความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ นำสังเกตว่าประเทศที่สนับสนุนพืช GMOs มักเป็นประเทศผลิตอาหารได้ไม่พอกับประชากร แต่สังคมไทยเราเป็นประเทศผลิตอาหารได้เหลือเฟือ เราจึงควรพิจารณาครอบรอบด้านแล้วตัดสินใจประกาศจุดยืน ไม่ใช่หลับหูหลับตาเดินตามโลกาภิวัตน์

7.2.16 ยุทธศาสตร์การพัฒนาพลังงานแบบยั่งยืน เรื่องพลังงานเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากเรื่องหนึ่งในสังคมไทย หากรัฐยังคงใช้แนวทางเก่าต่อไป ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนอย่างกรณีบ่อนอก หินกรุด ท่อก๊าซที่สงขลา จะเกิดขึ้นไม่สิ้นสุด เพราะลึกลงไปคือความขัดแย้งเรื่องแนวทางการพัฒนาประเทศ จึงต้องรื้อกระบวนการคิดเรื่องพลังงานใหม่ให้อยู่ในกรอบการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน ปฏิรูปโครงสร้างความคิดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพลังงานทั้งหมด สังคายนากฎหมายเกี่ยวกับพลังงานทั้งหมด กิจกรรมที่มีผลกระทบต่อชุมชน ต้องฟังเสียงชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดี กระบวนการตัดสินใจนโยบายและโครงการพลังงานต้องทำแบบชุมชนมีส่วนร่วมแท้จริง การวิเคราะห์และประเมินโครงการรัฐควรใช้กระบวนการวิธีการในกรอบใหม่เชิงบูรณาการ²⁹

7.2.17 ยุทธศาสตร์ตลาดเสรีเชิงสังคม นโยบายเสรีทางเศรษฐกิจควรมีความรัดกุม จำแนก เลือกรับ มีมาตรการรองรับที่เหมาะสม หยุคัย “**การครอบงำ**”

รูปที่ 3 การพัฒนาเทคโนโลยีตามแนวทางพึ่งตนเอง

ของบรรษัทข้ามชาติ ต่างชาติจึงสามารถครอบงำเศรษฐกิจไทยได้ ทบพวนกฎหมาย เปิดทางทุน สร้างสมดุลอย่างเหมาะสมระหว่างบทบาททุนเทศกับทุนไทย ไม่ให้เอาเปรียบทุนย่อยและผู้บริโภคคนไทย จึงควรออกกฎหมายกำกับให้เป็นธรรมต่อคนตัวเล็ก **“ตลาดเสรีเชิงสังคม”** หมายถึง ทุนย่อยอยู่ได้อย่างแข็งแรงตอบสนองคนจนได้ โดยไม่ถูกเบียดเบียนจากทุนใหญ่ แบ่งบทบาทตอบสนองคนละตลาด ไม่ใช่ตลาดเสรีแบบ **“ปลาใหญ่กินปลาเล็ก”** ตามแนวเสรีนิยมใหม่ ทุนการเงิน ทุนธนาคาร ควรใช้กรอบแนวคิด **“ตลาดเสรีเชิงสังคม”** เช่นเดียวกัน

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่รัฐทำอยู่เป็นการขายเพื่อใช้หนี้สาธารณะมากกว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ นโยบายด้านนี้เป็นนโยบายสาธารณะ ควรมีการวิจัยเจาะลึกทุกด้านของแต่ละรัฐวิสาหกิจแล้วเปิดเผยต่อสาธารณะ หากเอกชนดำเนินการดีกว่าอย่างรัฐอ้างหรือไม่ ต้องแสดงตัวเลขรายละเอียดเรื่องประสิทธิภาพด้านราคาและคุณภาพบริการ เรื่องการคลังที่ว่ารัฐลดภาระด้านเงินอุดหนุนลงและค้ำประกันเงินกู้แล้วส่วนรายได้จากรัฐวิสาหกิจเข้ารัฐลดลงจะชดเชยจากส่วนไหน เท่าใด ความมั่นคงแห่งชาติสาขาพลังงาน สื่อสาร ขนส่ง จะถูกครอบงำโดยทุนต่างชาติหรือไม่ ควรวิจัยเป็นกรณีรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งอย่างชัดเจน ไม่สรุปตีคลุมว่าดีแล้วอย่างที่ผ่านมา

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา มีมูลค่าผลผลิตสูงเป็นอันดับ 6 ระดับโลก ใช้นโยบายเสรีพลังงาน (อย่างที่ไทยกำลังจะทำ) มีตลาดกลางไฟฟ้าโดยบริษัทฯใหญ่เอ็นรอน ปรากฏว่าไฟตก ดับๆ ติดๆ อัตราค่าไฟฟ้าสูงกว่าเดิมมาก จนมลรัฐแคลิฟอร์เนียเกิดวิกฤติพลังงาน บริษัทฯใหญ่เอ็นรอนที่เรียกว่ามีอาชีพระดับโลกบริหารล้มเหลว ล้มละลาย จึงล้มลงมาไม่เป็นท่า ก็เพราะกรอบ **“เสรีนิยมใหม่”** ไม่ใช่หรือ? กรณีที่น่าจะเป็นอุทาหรณ์อย่างดีสอนใจชนชั้นนำไทยบ้าง!

7.2.18 ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจในกรอบการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ความรู้เศรษฐศาสตร์แบบแยกส่วนไม่เพียงพอจะอธิบายและแก้ไขวิกฤตการณ์ของประเทศไทย ควรใช้มาตรการเศรษฐกิจมหภาคและเครื่องมือเชิงเทคนิคอื่นๆ ในกรอบการพัฒนาแบบองค์รวม (เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม/สุขภาพ/ประชาธิปไตย/ภูมิปัญญา) เพื่อตอบสนองสนับสนุนเสถียรยุทธศาสตร์ข้างต้นอย่างเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น การปฏิรูปโครงสร้างภาษีอากรเพื่อการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ด้วยการ

เก็บภาษีทางตรงมากขึ้น ภาษีมรดก ภาษีทรัพย์สิน ภาษีที่ดิน ภาษีผลได้จากการลงทุนหลักทรัพย์³⁰ การปฏิรูปรายจ่ายสาธารณะเพิ่มสัดส่วนการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มฐานความรู้³¹ ลดหรือยกเว้นภาษีให้กับชาวต่างชาติไร้ชาวสวนที่ปลูกข้าวพืชผักผลไม้ปลอดสารพิษ เพื่อคุณภาพชีวิตคนไทยและดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดูแลธนาคารให้กำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรม³² ดูแลผู้ประกอบการรายย่อยให้ได้รับความเป็นธรรมจากการแข่งขัน³³

8. บทสรุป

ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทยห้าสิบปีถึงปัจจุบัน **“แบบไม่สมดุล” “แบบมุ่งภายนอก”** และ **“แบบเปิดเสรีอย่างไม่จำแนก”** เป็นตัวการทำลายศักยภาพชุมชนทุนธรรมชาติ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญา จนเกิดวิกฤติหนี้สิน วิกฤติภาคประชาชน วิกฤติสิ่งแวดล้อม และวิกฤติภูมิปัญญา ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนำมาซึ่งอำนาจการต่อรองที่ไม่เท่าเทียมระหว่าง **“รัฐ”** กับ **“ประชาชน”** ระหว่าง **“ประชาชน”** กับ **“นายทุนใหญ่”** เป็นผลให้ความยากจนในเมืองและชนบท รวมทั้งความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ยังคงดำรงอยู่และนับวันจะเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น³⁴

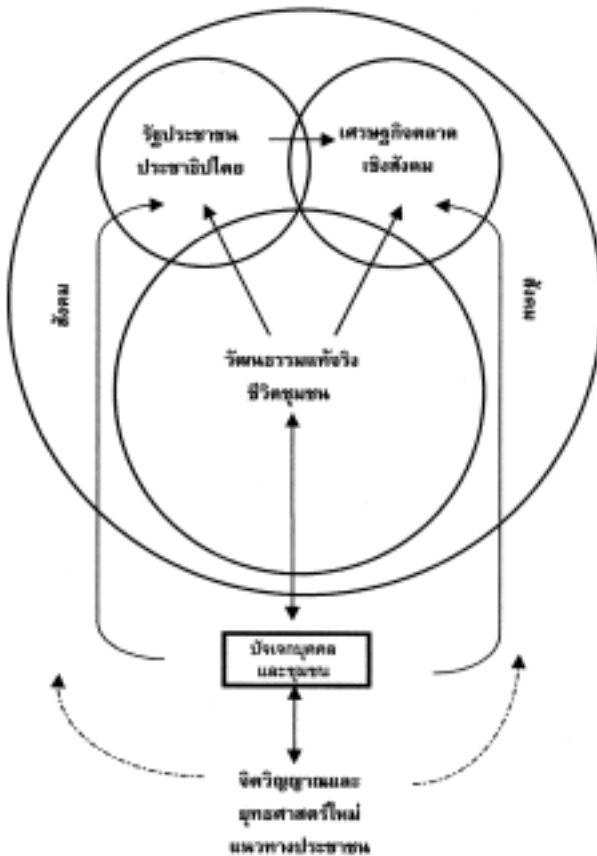
ด้วยเหตุนี้ ถึงเวลาที่ต้องนิยาม **“การพัฒนา”** ใหม่ โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รื้อกระบวนการคิดและยุทธศาสตร์ชาติใหม่ให้เป็นแบบสมดุลมุ่งสร้างความยุติธรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น ระบบคุณค่าของวัฒนธรรมแท้จริง (รูปที่ 4) จะนำไปสู่การสร้างสรรค์รัฐประชาชนประชาธิปไตย บนพื้นฐานพันธะผูกพันอย่างเปิดเผย กระตือรือร้น และการมีส่วนร่วมในการคิดค้นและตัดสินใจทางการเมือง ทั้งยังนำไปสู่การสร้างสรรค์เศรษฐกิจตลาดเชิงสังคม ประกอบด้วยวิสาหกิจท้องถิ่นพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจัดหารัพยากรและสินทรัพย์พื้นฐานให้ทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสำหรับการดำรงชีพในชุมชนได้ สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความไปได้สำหรับสังคมในการจัดตั้งองค์กรชุมชนตนเอง กลุ่มความร่วมมือที่เข้มแข็ง เป็นระบบที่มีชีวิตชีวาสามารถสร้างโอกาสสูงสุดสำหรับแต่ละคนให้เขาสามารถแปลงศักยภาพที่มีอยู่ของเขาเพื่อชุมชนและประเทศชาติโดยรวมได้ จากรูปจะเห็นว่าสังคมภาคประชาชน มีฐานจากจิตวิญญาณและยุทธศาสตร์ใหม่แนวทางประชาชน จะส่งผ่านประชาชนเข้าสู่วัฒนธรรม

และสู่สถาบันสังคมต่างๆ ในสังคม³⁵ การสร้างสังคมภาคประชาชนให้เข้มแข็งตามแนวทางดังกล่าวนี้จะนำพาสังคมไทยก้าวไปในกระแสโลกาภิวัตน์³⁶ ได้อย่างมั่นคง

สุดท้ายขอขอบพระคุณวีรชน 14 ตุลาผู้กล้าหาญและคนไทยทุกหมู่เหล่า ที่ร่วมแรงร่วมใจกันฝ่าฟันให้ได้มาซึ่งสังคมที่ติงาม ขอพวกเราจงมาร่วมใจกันสืบสานเจตนารมณ์อันมุ่งมั่น สามัคคีร่วมมือกัน แฝว่แนวทางให้สังคมไทยก้าวไปสู่สันติภาพและความเป็นธรรมอย่างยั่งยืนสำหรับคนไทยและลูกหลานทุกคนในอนาคตด้วย

รูปที่ 4 สังคมภาคประชาชน

ที่มา Korten (2001) อ้างแล้ว และ Perlas (2000) อ้างแล้ว และปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมโดยผู้เขียน

เชิงอรรถ

1. Alan Krugman, **The End of Globalization** (London : Random House, 2001), pp. 4-5.
2. โปรดดู V.I. Lenin, ed., **Imperialism, the Highest State of Capitalism** (Peking : Foreign Language Press, 1975).
3. Wiwatchai Atthakor, **Thailand's Development Policy and the External Debt Problem**, 1961-1979 (Ph.D. Dissertation, Indiana University, 1982), Chapter 3.
4. United Nations Development Programme (UNDP), **Human Development Report 1999** (New York : UNDP, 1999), p.30.
5. โปรดดู Immanuel Wallerstein, "The Rise and Future Demise of the World Capitalist System" in Frank J. Lechner and John Bol., **The Globalization Reader** (Malden, Massachusetts : Blackwell Publishers Inc., 2000), pp. 57-63.
6. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อุตถากร **กบฏทางปัญญา : วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายเศรษฐกิจไทย** พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าปิงใส 2545)
7. UNDP, **Human Development Report** 1999, p.3.
8. Ibid., p.60.
9. โปรดดู Diana Hunt, **Economic Theories of Development : An Analysis of Competing Paradigms** (London : Harvester Wheatsheaf, 1989).
10. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อุตถากร "การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย : แนวพัฒนาการเศรษฐกิจ" ใน **เศรษฐกิจไทยบนเส้นทางสันติประชาธรรม** (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2531)
11. การวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของไทยก็เข้าข่ายนี้ เป็นการวางแผนแบบชี้แนะ (Indicative Planning)
12. โปรดดู J. Williamson, ed., **Latin American Adjustment : How Much Has Happened?** (Washington, D.C. : Institute for International Economics, 1990) และ J. Williamson, "The Washington Concensus Revisited" in L. Emmerij, ed., **Economic and Social Development into the 21st Century** (Washington D.C., : Inter-American Development Bank, 1997).
13. โปรดดู Jeffrey Sachs, **The Economic Transformation of Eastern Europe : The Case of Poland** (Memphis, TN : P.K. Seidman Foundation, 1991).
14. โปรดดู Louis Althusser, **Lenin and Philosophy and Other Essays** (New Left Books, 1971) Martin Carnoy, **Education as Cultural Imperialism** (New York : Lungman Inc., 1974) และ Antonio Gramsci, **Selection From the Prison Notebooks** (New York : International Publishers, 1971).

15. โปรดดู วิวัฒน์ชัย (2531) อ้างแล้ว
16. UNDP, *Human Development Report 1999*, p.33.
17. ภาพยนตร์เรื่อง **Titanic** เรื่องเดียวทำเงินสูงถึง 18,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ
18. UNDP, *Human Development Report 1999*, p.4, 33.
19. Marya, Buvinic and Andrew R. Morrison, "Living in a More Violent World", *Foreign Policy*, Spring, 2000, p.58.
20. UNDP, *Human Development Report 1999*, p.42.
21. Ibid.
22. โปรดดู Walter Laferber, *Michael Jordan and the New Global Capitalism* (New York : W.W. Norton and Company, 1999).
23. Ibid. pp.90-91.
24. UNDP, *Human Development Report 1999*, p.33.
25. **ประชาชาติธุรกิจ** 2-4 กันยายน 2545 น.1 และ 4
26. **กรุงเทพธุรกิจ** 29 กันยายน 2545 น.1 และ 10
27. โปรดดูวิวัฒน์ชัย อรรถการ "แปลงหนี้ เปิดป่า : เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจแห่งชาติ?" **มติชนรายวัน** 6 มีนาคม 2545 น.6
28. โปรดดูวิวัฒน์ชัย อรรถการ "อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจกับพรรคการเมืองไทย" **มติชนรายวัน** 12 กุมภาพันธ์ 2545 น.6
29. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อรรถการ "บ่อนอก หินกรูด ท่อก๊าซ : กรอบคิดที่ขัดแย้งกันสองแนวทาง" **มติชนรายวัน** 24 เมษายน 2545
30. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อรรถการ ภาชีที่ดิน ภาชีทรัพย์สิน ภาชีมรดก : ปฏิรูปโครงสร้างภาษีเพื่อความ เป็นธรรม" **มติชนรายวัน** 1 สิงหาคม 2545 น.6
31. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อรรถการ "งบฯ ปี'46 : ฤาเป็นแค่มายากลการคลังไทย?" **มติชนรายวัน** 25 มิถุนายน 2545 น.6
32. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อรรถการ "ดอกเบี้ยวที่บิดเบี้ยว" **มติชนรายวัน** 30 พฤษภาคม 2545 น.6
33. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อรรถการ "การค้า 'เสรี'...ที่ไม่เป็นธรรม" **มติชนรายวัน** 1 สิงหาคม 2545 น.6
34. โปรดดู วิวัฒน์ชัย อรรถการ **ผ่าแผน 9 สร้างบ้านไม่ตรงแบบ : วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติทุกฉบับกับแนวทางประชาชน** พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ น้ำปิงใส 2545)
35. David C. Korten, *When Corporations Rule the World* (Bloomfield, Connecticut : Kumarian Press Inc. and San Francisco, California : Berrett Koehler, 2001) p.330.
36. โปรดดูข้อวิพากษ์ความล้มเหลวทางนโยบายของไอเอ็มเอฟในโลกาภิวัตน์ และทางออกใน Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (New York : W.W.

Norton and Company, 2002), หนังสือที่วิพากษ์โลกาภิวัตน์และหลากหลายมุมมองอื่นๆ เช่น Ken Booth and Tim Dunne, ed., **World's in Collision: Terror and the Future of Global Order** (New York: Palgrave Macmillan, 2002), David C. Korten, **The Post Corporate World : Life After Capitalism** (San Francisco and West Hartford : Berrett-Kohler Publishers, Inc. and Kumarian Press Inc. 1999), John Laird, **Money Politics, Globalisation and Crisis : The Case of Thailand** (Singapore : Graham Brash Pte Ltd, 2000) Jerry Mander and Edward Goldsmith, ed., **The Case Against the Global Economy and For a Turn Toward the Local** (San Francisco : Sierra Club Books, 1996), Kenichi Ohmae, **The End of the Nation State : The Rise of Regional Economies** (London : Harper Collins Publishers, 1995), George Soros, **George Soros on Globalization** (New York : Public Affairs, 2002).

ประวัติ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ชัย อັตถากร

การศึกษา

เกิดที่ตำบลตลาด เขตเทศบาล จังหวัดมหาสารคาม ในยุคที่ยังไม่มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนเทศบาล 1 (หลักเมือง) จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจาก โรงเรียนมหาสารคามพิทยาคม เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ศึกษาต่อมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ได้รับทุนศึกษาต่อต่างประเทศ ดังนี้

- ปริญญาเอกสาขาเศรษฐศาสตร์ (ด้านการคลังและเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ) จาก Indiana University สหรัฐอเมริกา ด้วยทุนมูลนิธิ FORD/IU/NIDA
- ปริญญาโทสาขาเศรษฐศาสตร์ (ด้านเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ) จาก Western Michigan University สหรัฐอเมริกา ด้วยทุนรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (USAID)
- ปริญญาตรีสาขาพาณิชยศาสตร์ (ด้านการเงินระหว่างประเทศ) จาก Hitotsubashi University ญี่ปุ่น ด้วยทุนรัฐบาลญี่ปุ่น

ประสบการณ์ทางการบริหาร

เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เช่น รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน คณบดีคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ ผู้อำนวยการสำนักวิจัย วิชาการในตำแหน่งคณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ประธานโครงการปริญญาโทสาขาพัฒนาสังคม กรรมการสภาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นต้น

ประสบการณ์ทางวิชาการระดับต่างประเทศ

- ได้รับคัดเลือกไปสอนในระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบัน IIST (Institute for International Studies and Training) ของกระทรวงการต่างประเทศและอุตสาหกรรม (MITI) ประเทศญี่ปุ่น ในฐานะศาสตราจารย์รับเชิญ (Visiting Professor)
- ได้รับเชิญไปทำวิจัยที่ Sophia University ประเทศญี่ปุ่น และได้รับทุนวิจัยจาก องค์กร

ต่างประเทศ เช่น Toyota Foundation, United Nations University, Japan Society for the Promotion of Science ฯลฯ

- เป็นนักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลก สํารวจเศรษฐกิจทางตอนเหนือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- เป็นที่ปรึกษาและวิทยากรในโครงการฝึกอบรม “Macro-economic Management” ของธนาคารโลก จัดที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สํารับข้าราชการระดับสูงของลาว
- เป็นผู้อำนวยการโครงการฝึกอบรมหลักสูตร Industrial Planning ขององค์การสหประชาชาติ UNIDO (United Nations Industrial Development Organization)
- เป็นวิทยากรบรรยายเรื่อง “ประสบการณ์การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในประเทศกำลังพัฒนา” ให้ผู้บริหารระดับสูงของเวียดนาม ณ กรุงฮานอย
- หัวหน้าคณะผู้แทนไทยไปปฏิบัติงานด้านการบริหารและการวางแผน ที่สาธารณรัฐประชาชนจีน และไปปฏิบัติงานหลายประเทศในยุโรปตะวันออกและตะวันตก
- เป็นวิทยากรวิเคราะห์เศรษฐกิจไทยเรื่อง “Current Economic Situation in Thailand” ให้กับคณะอาจารย์และนักศึกษาปริญญาเอก The Hong Kong Polytechnic University
- ได้รับเชิญไปเสนอบทความและบรรยายทางวิชาการในหลายประเทศ จัดโดยมหาวิทยาลัยสถาบันวิชาการ และองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ล่าสุดได้รับเชิญจากสมาคม NAFSA ไปบรรยายที่สหรัฐอเมริกา เรื่อง Economic Crisis in Southeast Asia

ผลงานทางวิชาการ

มีงานเขียนทางวิชาการได้รับการตีพิมพ์(ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) กว่า 100 เรื่อง หนังสือสองเล่มล่าสุด ได้แก่ **กบดักทางปัญญา : วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายเศรษฐกิจไทย (2545)** และ **ฝ่าแผน 9 สร้างบ้านไม่ตรงแบบ : วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับกับแนวทางประชาชน (2545)**

บทความจุดอ่อนกระบวนทัศน์และวิธีวิทยา “เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก” และ “การพัฒนาแนวทางทุนนิยม” ได้เขียนไว้ในเรื่อง **การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทย : แนวทางพัฒนาการเศรษฐกิจ (2531)** พิมพ์ในโอกาสที่ระลึก ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ครบ 72 ปี ในหนังสือเรื่อง “เศรษฐกิจไทย : บนเส้นทางแห่งสันติประชาธรรม”

เนื่องจากเป็นผู้สนใจวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา จึงมีข้อเขียนวิพากษ์ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องกว่า 20 ปีมาแล้ว บทความทางวิชาการเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ, การพัฒนาแบบนิกรัล หนทางสู่ไทหรือทาส (เสนอที่มหาวิทยาลัยบอมเบย์ ประเทศอินเดีย) และ **ผลกระทบของความช่วยเหลือต่างประเทศ**

ต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชน (เสนอที่ประเทศฟิลิปปินส์) ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำโดยหลายหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย และ World Organization Against Torture เป็นต้น

เคยชี้ไว้ในงานวิจัยปี 2525 เรื่อง **Thailand's Development Policies and the External Debt Problem 1961-1979** (1982) ว่า ไทยอาจเผชิญกับ “วิกฤตินี้สินต่างประเทศ” ซึ่งได้เกิดขึ้นจริงในเวลาต่อมา รัฐบาลไทยถึงกับต้องลดค่าเงินบาทในปี 2527

เคยวิเคราะห์ตั้งคำถามและพยากรณ์ไว้ตั้งแต่ปี 2531 ในบทวิเคราะห์ เรื่อง **NICs As a Development Model and Thailand After the Year 2000 : Economic Miracle or Debtacle** (1988) ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทยที่ทำมาและทำอยู่ละเลยความเข้มแข็งทาง “รากฐาน” ทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิปัญญา อีกทั้งเดินตามและขึ้นต่อแนวคิดต่างชาติในกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างขาดการจำแนกและประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย จนต้องพึ่งพาเงินกู้จากต่างประเทศค่อนข้างสูง อาจนำไปสู่ “วิกฤตการณ์พัฒนา” และ “วิกฤตินี้สินต่างประเทศ” ครั้งที่สองอีกได้ นี่คือนสิ่งที่วิเคราะห์ไว้เมื่อ 10 ปีก่อน (2531) และเกิดขึ้นจริงในปี 2540

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับ **บทบาทการลงทุนความช่วยเหลือ และหนี้สินระหว่างประเทศ** (2528) **ปัญหาการเข่านาของชาวนาไทย** (2518) **สิ่งแวดล้อมกับการเกษตรเชิงพาณิชย์** (2539) **บทความเรื่อง แปลงหนี้เปิดป่า : เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจแห่งชาติ?** (2545) **บ่อนอก หินกรูด ท่อก๊าซ : กรอบคิดที่ขัดแย้งกันสองแนวทาง** (2545) ล้วนเป็นผลงานที่เพิ่มมิติทางความคิดในการหาแนวทางเลือกในการพัฒนาประเทศของสังคมไทย จึงเสนอให้ประเทศไทยเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเสียใหม่เป็นแบบ “การพัฒนายั่งยืน พึ่งตนเอง”

ความเป็นนักวิชาการ

- ◆ ดร.วิวัฒน์ชัย อัดถากกร เป็นนักเศรษฐศาสตร์แนวสังคมนิยมบูรณาการ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมานานกว่า 30 ปีในการสอน วิจัยและบริหาร มีประสบการณ์กว้างขวางในต่างประเทศ ได้รับทุนศึกษาปริญญาตรี-โท-เอก อีกทั้งได้รับเชิญไปสอน วิจัย สัมมนา และดูงานหลายประเทศในเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา

- ◆ ดร.วิวัฒน์ชัย ไม่ปรารถนาที่จะถูกจองจำด้วย “กระบวนการทัศน์เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก” ซึ่งนิยมคิดได้แค่ตัวเลขเชิงเทคนิคกลไกซ้ำซาก เน้นความสำคัญเฉพาะบางตัวแปรในแบบจำลองคณิตศาสตร์ครั้งแล้วครั้งเล่า ดังเสมือน “มนุษย์หุ่นยนต์” ที่ไร้จิตวิญญาณถูกสั่งงานแบบกดปุ่ม

- ◆ เขาได้พลิกกลับวิธีคิด ใช้ประโยชน์จากข้อมูลตัวเลขและ “ความรู้เชิงเทคนิค” ให้เป็น “เครื่องมือ” แล้วตีความใน “กรอบใหม่” เพื่อแสดง “ความหมายทางสังคม” เป็นการนำความรู้เดิมเชิงเทคนิคที่จำเรียนมา (เศรษฐศาสตร์และพหุศาสตร์) ผสานเข้ากับการวิเคราะห์ “เชิงโครงสร้าง” ให้ลงตัวเพื่อตอบคำถามได้ทั้งสองระดับ

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ในกรอบใหม่ ทำให้ดร.วิวัฒน์ชัย ได้ข้อสรุปว่า การแก้ไขปัญหาของชาติด้วยมาตรการทางเศรษฐกิจ/การเงิน/การคลัง/การค้าและอื่นๆ ในเชิงเทคนิคนั้น ควรทำในกรอบการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนกำกับไว้

ถึงแม้จะเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ถูกอบรมมาให้วางตัวเป็นกลางทางวิชาการ แต่ความชอบคิดชอบเขียนบนพื้นฐานแห่งเหตุและผลทางวิชาการซึ่งมีมานานแล้ว ทำให้เขาไม่อาจสมานความเชื่อที่ว่า ในกระบวนการศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์สาขาอื่นๆ จะเกิดความเป็นกลางได้อย่างแท้จริงเหมือนกระบวนการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะวิทยาศาสตร์สังคมกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้น มีความแตกต่างกันในหลายประเด็นหลัก “ความเป็นกลางทางวิชาการ” ในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ยังคงเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอย่างไรหาข้อสรุปไม่ได้ในชุมชนวิชาการต่างๆ ที่ไม่ใช่เรื่องยากเกินความเป็นนักวิชาการจะเข้าใจ

สำหรับ ดร.วิวัฒน์ชัย นั้น เขาเห็นว่า “วิชาการ” ควรมีจุดยืนอยู่ที่การให้ความสำคัญแก่ “มนุษย์” และ “สันติภาพ” เป็นข้อควรพิจารณาที่สำคัญเบื้องต้น

ในห้วงที่ศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา ดร.วิวัฒน์ชัยได้ร่วมกับเพื่อนๆ จัดกิจกรรมทางวิชาการ จัดพูดจัดสัมมนาทางวิชาการ ทำเอกสาร และเขียนบทความตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยที่นั่น เพื่อเผยแพร่ทรรศนะเรื่องบ้านเมืองอยู่สม่ำเสมอ ในช่วงวิกฤตปี 2519

และนับตั้งแต่ประเทศเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ดร.วิวัฒน์ชัยได้เขียนบทวิเคราะห์ไอเอ็มเอฟ ซึ่งวิพากษ์การแก้ปัญหาเศรษฐกิจตามกรอบแนวทาง ไอเอ็มเอฟ และวิจารณ์การแก้ปัญหาของรัฐที่ยังคง “คิดแบบเก่า ทำแบบเก่า” อยู่ แม้จะมีรูปแบบใหม่บ้าง แต่ยังอยู่ในกระบวนการที่คนเก่าไม่ตรงจุด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ โดยเขียนผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ ลัทธิประชานิยมทางโทรทัศน์ทางวิทยุ และได้รับเชิญอภิปรายในที่สาธารณะหลายแห่งมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

กรรมการระดับชาติและวิทยาการ

ในฐานะนักวิชาการที่ให้ความสำคัญกับความรู้เชิงวิชาชีพอื่น ที่เกี่ยวข้องกับสาขาเศรษฐศาสตร์ จึงเคยได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งต่างๆ เช่น ที่ปรึกษาโครงการวางแผนอุดมศึกษาระยะยาว (15ปี) ของทบวงมหาวิทยาลัย กรรมการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรรมการอำนวยการกลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติสาขาเศรษฐศาสตร์ ฯลฯ

ได้รับเชิญเป็นวิทยากรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) สถาบันพระปกเกล้า วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง สถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง วิทยาลัยปกครอง สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย การท่าเรือแห่งประเทศไทย โรงงานยาสูบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัย
ศิลปากร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัย
บูรพา สถาบันราชภัฏ องค์การพัฒนาเอกชน กลุ่มการเกษตรของชาวไร่ชาวนา กลุ่มสหกรณ์ออม
ทรัพย์ชาวบ้าน กลุ่มชุมชนแออัด กลุ่มครูอาจารย์ กลุ่มสิทธิมนุษยชน ฯลฯ

ปัจจุบัน

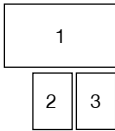
รับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
(NIDA) สอนด้านระบบเศรษฐกิจไทย เศรษฐศาสตร์สำหรับการจัดการ ทฤษฎีและนโยบายการ
พัฒนา การคลัง การบริหารการเงิน เศรษฐศาสตร์การค้าและการเงินระหว่างประเทศ

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ คณะกรรมาธิการทหาร วุฒิสภา

ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอการวิเคราะห์สถานการณ์เศรษฐกิจ ในรายการวิทยุ “บ้านเมืองของเรา”
เป็นประจำ ผ่านเครือข่ายสถานีวิทยุทั่วประเทศ

ผู้เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ แสดงทรรศนะต่อเรื่องราวเศรษฐกิจสังคมของชาติ อยู่เป็น
ระยะสม่ำเสมอ

บรรยายภาพ

10.30 น. วันจันทร์ที่ 14 ตุลาคม 2545 ที่ห้องประชุมอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ผู้สนใจเข้าร่วมฟังปาฐกถากว่า 200 คนมารวมอยู่พร้อมกัน โดยมีศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ให้เกียรติเป็นประธานในงาน และศาสตราจารย์ระพี สาคริก อดีตประธานกรรมการมูลนิธิ 14 ตุลา ให้เกียรติเป็นผู้มอบโล่รางวัลแก่องค์กรปาฐก (ภาพที่ 1)

กรรมการมูลนิธิ 14 ตุลา ชุดปัจจุบันเข้าร่วมงานอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา อาทิ ดร.โคทม อารียา คุณชัยวัฒน์ สุรวิชัย คุณประสาร มฤคพิทักษ์ คุณวิเชียร คุตตวัส ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัสวดี ทุนพยนต์ คุณเสาวนีย์ จิตรื่น และคุณวิลาสินี หมอมก เจริญพงศ์ (ภาพที่ 1)

4	6
5	

คุณกมล กมลตระกูล ในฐานะประธานคณะกรรมการสรรหาองค์ปาฐก กล่าวรายงานและแนะนำองค์ปาฐก (ภาพที่ 2) จากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ชัย อุตถากร จึงขึ้นกล่าวปาฐกถา (ภาพที่ 3 และ 4) ตลอด 1 ชั่วโมงเศษของการปาฐกถา ดำเนินไปอย่างน่าสนใจ และตรึงอารมณ์ผู้ฟังให้คิดตามไปจนกระทั่งจบ

ดร.โคทม อาริยา รักษาการประธานกรรมการมูลนิธิในขณะนั้น กล่าวขอบคุณ แขกผู้มีเกียรติ (ภาพที่ 5) ช่วงท้ายของงานเป็นพิธีมอบโล่เชิดชูเกียรติและเงินรางวัล แก่องค์ปาฐก โดยศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นผู้มอบ ขณะที่องค์ปาฐกได้แสดงความจำนงมอบเงินรางวัลที่ได้รับกลับคืนเป็นเงินบริจาคให้กับมูลนิธิในโอกาสเดียวกันนี้ด้วย ท่ามกลางเสียงปรบมือยาวนานสำหรับกิจกรรมทางวิชาการและบรรยายภาคอันอบอุ่นเต็มไปด้วยมิตรไมตรี

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา และมูลนิธิ 14 ตุลา

ความเป็นมา

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ออกแบบไว้เมื่อ พ.ศ.2518 โดยนายเทอดเกียรติ คักดีคำตวง ผู้ชนะการประกวดแบบ แม้ในตอนนั้นจะใช้ชื่อว่า อนุสาวรีย์วีรชน 14 ตุลา แต่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) ก็มีแนวคิดแล้วว่า ไม่ต้องการสร้างแต่เพียงอนุสาวรีย์เพียงเพื่อรำลึกเหตุการณ์ในอดีต แต่ต้องการสร้างอาคารอนุสรณ์สถานให้มีประโยชน์ใช้สอยด้วย

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา สร้างเสร็จใน พ.ศ.2544 หรือ 28 ปี ภายหลังเหตุการณ์ หากต้องการสร้างอนุสรณ์สถานกันเอง เช่น หากที่ดินสักแปลงหนึ่งแล้วสร้างอาคารขึ้นมา ก็อาจไม่ต้องใช้เวลาจนถึงปานนี้ แต่ตั้งแต่เริ่มโครงการในปี 2517 แล้ว ทั้ง ศนท.และรัฐบาล นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ก็เห็นพ้องต้องกันว่า เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นเหตุการณ์บ้านเมือง ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็น “เจ้าของ” เหตุการณ์นั้น หากเป็นเรื่องของส่วนรวม ดังนั้น การสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา จึงควรเป็นเรื่องของรัฐร่วมกับประชาชน และสถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถานก็ควรจะอยู่ในบริเวณถนนราชดำเนินอันเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ 14-16 ตุลาคม 2516

รัฐบาลในสมัยนั้น ไม่ว่าจะป็นรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ต่างก็ให้การสนับสนุนการก่อสร้างอนุสรณ์สถานทุกรัฐบาล กล่าวคือ รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ รับหลักการที่จะสร้างอนุสรณ์สถาน และในพิธีวางศิลาฤกษ์

ในเดือนตุลาคม 2518 โดยสมเด็จพระสังฆราช ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ในสมัยนั้นก็เข้าร่วมพิธีด้วย

ถึงกระนั้นก็ตาม กว่าที่อนุสรณ์สถาน 14 ตุลาจะปรากฏเป็นรูปธรรมดังที่เห็น หนทางการดำเนินการก็มิได้เรียบง่ายและราบรื่น หากเต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ ดังจะไล่เรียงตามระยะเวลาโดยสรุปดังต่อไปนี้

ปี 2518 กระทรวงการคลังที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลในสมัยนั้น ให้เป็นผู้ประสานงานโครงการ เกิดเรื่องเบาะแสบประมาณว่า รัฐบาลจะต้องจ่ายเงินซื้อที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อยู่แล้ว ควรจะให้ประชาชนเป็นผู้บริจาคค่าก่อสร้าง หากไม่พอ รัฐบาลจึงจะออก ในระบบราชการ ถ้ามีความเห็นต่างกันเกิดขึ้นเรื่องก็จะชะงักไป

ปี 2519 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสมัย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ประสงค์จะเร่งรัดโครงการโดยยกเลิกข้อแม้ให้ประชาชนบริจาคค่าก่อสร้าง แต่เวลาและเงินไม่อำนวย และเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ขึ้นเสียก่อน ทำให้โครงการก่อสร้างต้องยกเลิกไป โดยรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มีมติให้ยึดเงินที่ประชาชนบริจาคเพื่อการก่อสร้างอนุสรณ์สถานส่งเข้าคลัง

ปี 2520-2531 รัฐบาลหลังรัฐประหารปี 2520 มิได้ใส่ใจในเรื่องโครงการก่อสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา แม้ว่าบรรยากาศการเมืองจะเริ่มเปิดกว้างมากขึ้น และนิสิตนักศึกษาจะเริ่มเรียกร้องมาตั้งแต่ พ.ศ.2525 ให้รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รื้อฟื้นโครงการอนุสรณ์สถานขึ้นมาใหม่ก็ตาม

ปี 2532 เมื่อบรรยากาศการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะมีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2531 เสียงเรียกร้องให้สร้างอนุสรณ์สถานก็ดังชัดยิ่งขึ้น กระทั่งเดือนมิถุนายน 2532 มีข่าวว่ารัฐบาลจะคืนทรัพย์สินให้จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นเหตุให้สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยออกมาคัดค้านถึงขั้นอดข้าวประท้วง จนรัฐบาลต้องยกเลิกแนวคิดไป แต่กระแสเรียกร้องให้มีการสร้างอนุสรณ์สถานวีรชน 14 ตุลากลับยิ่งเข้มข้น ในวันที่ 20 ตุลาคม 2532 จึงมีการรวมตัวกันของนักศึกษา นักวิชาการ และตัวแทนองค์กรเอกชนเป็น “คณะกรรมการติดตามการสร้างอนุสรณ์สถานวีรชน 14 ตุลา” ขึ้น โดยมีศาสตราจารย์ ระพี สาคริก เป็นประธาน

คณะกรรมการฯ ส่งตัวแทนเข้าพบนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในวันที่ 27 ตุลาคม 2532 ซึ่งมีผลให้คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2532 ให้คืนเงินบริจาคของประชาชนให้ทบวงมหาวิทยาลัย นำไปใช้ในการสร้างอนุสรณ์สถาน โดยปรึกษาประสานงานกับนิสิตนักศึกษาต่อไป

แม้จะประสบความสำเร็จในระยะแรก แต่คณะกรรมการติดตามการส้างอนุสรณ์สถานฯ ก็ไม่สามารถดำเนินการรุดหน้าไปได้ เหตุผลที่สำคัญก็คือ ไม่สามารถขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ มาใช้ในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานได้ วิธีการแก้ไขปัญหาก็คือ ยกระดับคณะกรรมการจากที่ตั้งกันเอง มาให้ตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรี โดยมีทบวงมหาวิทยาลัยช่วยงานฝ่ายเลขานุการในตอนแรก แต่ยังคงให้ศาสตราจารย์ศรีสาคร เป็นประธานอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาก็ยกระดับความเป็นทางการขึ้นอีกโดยขอให้รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการ

ปี 2533 อีกแนวทางหนึ่งที่ดีว่าอาจจะช่วยแก้ปัญหาการติดขัดในระบบราชการได้บ้างก็คือ การตั้งมูลนิธิ 14 ตุลา โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการก่อสร้างอนุสรณ์สถาน และรับโอนเงินบริจาคของประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มาไว้ที่มูลนิธินี้ การดำเนินการยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิ เริ่มตั้งแต่วันที่ 24 ตุลาคม 2533 และได้รับอนุญาตจัดตั้งในวันที่ 14 ธันวาคม ปีเดียวกันนั่นเอง

ปี 2533-2534 ความพยายามขอเช่าที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ของทบวงมหาวิทยาลัยไม่ประสบผล เพราะเมื่อติดต่อไปยังสำนักงานทรัพย์สินฯ ก็ได้รับคำตอบในหลักการว่า ขอให้ทบวงฯ เปรียบกับผู้เช่าเดิมก่อน ถ้าตกลงกันได้แล้ว สำนักงานทรัพย์สินฯ ก็ยินดีให้เช่าที่ดินดังกล่าว

ปี 2535 เกิดเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ทำให้มีแนวคิดแทรกขึ้นมาว่า ควรจะสร้างอนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์เดือนตุลาและเดือนพฤษภา มารวมไว้ ณ บริเวณสวนสันติพร ซึ่งมีโครงการจะสร้างขึ้น ณ บริเวณกรมประชาสัมพันธ์และกรมสรรพากรเดิม

ปี 2539 โครงการสวนสันติพรมีอันต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีโครงการที่จะต้องใช้ที่ดินดังกล่าวแก้ไขปัญหาวางจร เมื่อเกิดติดขัดเช่นนี้ โครงการสวนสันติพรก็ต้องรอไปก่อน รวมทั้งการก่อสร้างอนุสรณ์สถานด้วย

ปี 2541 โครงการอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ได้รุดหน้าไปอย่างมากในปีนี้ ซึ่งเป็นโอกาสครบรอบ 25 ปีของเหตุการณ์ โดยประธานกรรมการจัดงาน 25 ปี 14 ตุลา คือนายธีรยุทธ บุญมี และกรรมการบางคนเช่น นายประสาร มฤคพิทักษ์ และนายธีรพล นิยม ได้ติดต่อกับนายอานันท์ ปันยารชุน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการติดต่อขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ซึ่งก็ได้รับความกรุณาด้วยดี

ปี 2542 อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งในการก่อสร้างนอกเหนือจากเรื่องของการขอเช่าที่ดินคือ การย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลออกจากบริเวณที่จะใช้ก่อสร้าง ซึ่งก็ได้อาศัยรัฐมนตรี

ช่วยว่าการกระทรวงการคลัง นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล ในฐานะประธานคณะกรรมการผู้
ค้ำสลากกินแบ่งฯ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานคร นายพิจิตต รัตตกุล และเลขานุการผู้ว่าฯ นายสมชาติ สืบตระกูล และ
บุคคลอื่นอีกหลายคน กว่าจะประสบผลสำเร็จได้ก็ใช้เวลาถึง 1 ปี คือในโอกาส 26 ปี 14
ตุลา นั้นเอง

ปี 2543 บริษัท แพลน คอนซัลแทนท์ จำกัด ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง
อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างอนุสรณ์สถานมีขึ้นแต่เสียงสนับสนุน เสียงคัดค้านก็มีเช่นกัน
เช่น มีการวิจารณ์ว่าทำไมต้องรื้อฟื้นเหตุการณ์มหาวิปโยคที่มีการฆ่าฟันกัน ทำไมต้อง
สร้างสิ่งที่จะทำให้เกิดความบาดหมางกับทหาร คนที่เสียชีวิตหลายคนเป็นชาวบ้านธรรมดาที่
ไม่ได้เรียกร้องประชาธิปไตย ทำไมต้องยกย่องเป็นวีรชนด้วย ฯลฯ ในห้วงเวลานี้จึงเป็นการ
ตอบของคำถามต่อสาธารณะเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันว่า อนุสรณ์สถานเป็นสัญลักษณ์ของ
เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่พึงเป็นบทเรียนของอนุชน มิได้เน้นเรื่องการฆ่าฟันกัน และไม่ได้
มุ่งสร้างความบาดหมางประการใด หากต้องการให้เกิดบทเรียนที่จะสร้างความสมานฉันท์เพื่อ
จะได้ช่วยกันพัฒนาประเทศชาติต่อไป ส่วนผู้ที่เสียชีวิตนั้น เรื่องทุกอย่างก็ได้จบลงแล้วพร้อมกับ
ชีวิตของเขา ผู้ที่เป็นญาติมิตรนั้นเองที่จะรู้สึกถึงถึงความสูญเสียที่เกิดขึ้น และเป็น
ธรรมเนียมของไทยและนานาชาติที่จะต้องรำลึกถึงและยกย่องผู้ที่ได้เสียชีวิตไป ว่าเป็นผู้เสียสละ
กล้าหาญ และมีเกียรติ

ปี 2544 ในวันที่ 14 ตุลาคม 2544 ได้มีพิธีสมโภชสถูปวีรชน 14 ตุลา อันที่จริงเราเคย
เรียกสิ่งก่อสร้างนี้ว่าอนุสาวรีย์บ้าง ประติมากรรมบ้าง แต่สุดท้ายก็เห็นพ้องกันเรียกว่าสถูป
เพราะมีการนำชื่อของวีรชน 14 ตุลา ที่จารึกบนแผ่นอิฐดินเผา มาประดับไว้บริเวณฐานสถูป
นี้ พร้อมทั้งมีพิธีทางศาสนาเพื่อรำลึกถึงผู้ล่วงลับ ตลอดจนการปิดทองบนแผ่นอิฐจารึกชื่อวีรชน
ด้วย

หลักการและความหมายของอนุสรณ์สถาน

คณะกรรมการอำนวยการสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ภายใต้สังกัดมูลนิธิ 14 ตุลา ซึ่ง
ประกอบด้วยตัวแทนจาก กทม. ญาติวีรชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีศาสตราจารย์นาย
แพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว เป็นประธาน ได้มอบหมายให้ผู้ชนะการประกวดแบบในปี 2517
เป็นผู้พัฒนาแบบเดิมให้เหมาะกับยุคสมัย ตามแนวคิด 2 ประการ ได้แก่

1. เคารพความจริงของประวัติศาสตร์
2. ให้ประชาชนส่วนต่างๆ เช่น เด็ก ผู้หญิง ศิลปิน กวี ชาวบ้าน มีส่วนร่วมอย่างกว้าง

ขวาง และให้มีความหมายกับสาธารณชนที่จะเป็นบทเรียน เป็นเครื่องจูงใจให้คนไทยมุ่งแก้ ปัญหาและต่อสู้เพื่อสิ่งดีงามให้กับสังคมไทย

จากแนวคิดดังกล่าว สถาปนิกได้นำไปพัฒนาแบบอนุสรณ์สถานฯ ให้เป็นอนุสรณ์สถาน ที่เน้นความสงบนิ่ง โล่งกว้าง และเรียบง่าย เพื่อรำลึกและคารวะต่อวีรชน มีประติมากรรม รำลึกอยู่ใจกลาง (ภายหลังจึงเรียกว่า สุนทรียวีรชน) อาคารประกอบด้วยสวนหย่อม ลานกิจกรรม สำหรับการอภิปราย ฟังเพลง และการแสดงกลางแจ้ง มีส่วนที่เป็นห้องประชุม ห้องสมุด (ภายหลังเรียกว่า ห้องอ่านหนังสือ) และพิพิธภัณฑ์แสดงประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย สำหรับประติมากรรมรำลึกหรือสุนทรียวีรชนนั้น ประกอบด้วยฐานทรงสี่เหลี่ยมสูง 5 เมตร ช่วง กลางปลายสอบเข้ายาว 7 เมตร และยอดแหลมทรงสลับสี่เหลี่ยมสูง 2 เมตร รวมความสูงทั้งสิ้น 14 เมตร

ยอดสุภเป็นรูปทรงสากลที่แสดงถึงจิตวิญญาณสูงส่งของมวลมนุษยชน ส่วนปลายยอดสุภ มีรอยหยักคล้ายสร้างไม่เสร็จ เพื่อสื่อความหมายว่าภารกิจการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยยังไม่สิ้นสุด ยอดปลายสุภทำด้วยวัสดุโปร่งแสงเพื่อให้เห็นแสงไฟจากพลังงานแสงอาทิตย์ แผงนี้ถึงไฟ แห่งประชาธิปไตยที่เป็นอมตะ

ฐานสุภทั้งสี่ด้านบุด้วยกระเบื้องดินเผาที่แข็งแกร่ง สลักทรายชื่อวีรชน 14 ตุลา และราย ล้อมด้วยแผ่นอิฐสลับทิวทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ ความเสียสละ และแผ่นอิฐแกะลาย จากแบบภาพถ่ายหรือภาพศิลปะจากการสร้างสรรค์ของศิลปินกลุ่มต่างๆ เพื่อสื่อถึงการเติบโต งอกงามของสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิ 14 ตุลา ยังเตรียมแผนการ รับผิดชอบต่อ อาทิตี หนังสือ ภาพถ่าย งานศิลปะ และบทกวีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลา ซึ่งจะถูกรวบรวมและนำมาแสดงไว้ในส่วนพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจจะอยู่ในบริเวณเดียวกับกับห้องอ่านหนังสือและส่วนต่างๆ ของอาคาร

แนวคิดในการทำงานและกิจกรรม

มูลนิธิ 14 ตุลา ในฐานะผู้รับผิดชอบและดำเนินการจัดสร้างอนุสรณ์สถานฯ และร่วม ดำเนินกิจการของอนุสรณ์สถานฯ ได้จ้างเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อเข้ามาบริหารจัดการพื้นที่และอาคาร แห่งนี้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 จำนวน 5 อัตรา การทำงานของเจ้าหน้าที่ประจำจะอยู่ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการมูลนิธิ แต่ก็มีอิสระตามสมควรหากไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ

หลังจากเข้าปฏิบัติงานได้ระยะหนึ่ง ผู้ปฏิบัติงานของอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ได้กำหนด กรอบความคิด ทิศทางการบริหารจัดการอาคารและพื้นที่ โดยมีเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. เกิดความเคลื่อนไหวและควมมีชีวิตชีวาในพื้นที่อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา โดยการจัดกิจกรรมที่เน้น “คน” เป็นองค์ประกอบสำคัญ
2. เป็นแหล่งจุดประกายความคิดและเป็นพื้นที่แห่งโอกาสของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ ได้ฝึกฝนและเสริมสร้างตนเองในภาคปฏิบัติ ให้เป็นคนที่มีความรู้ทางสังคมหรือเป็นนักกิจกรรมทางสังคมที่มีคุณภาพ มีจิตใจรักประชาธิปไตย
3. ภายในปี 2549 อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา จะต้องเป็นสถานที่ที่มีลักษณะเป็นห้องเรียนประวัติศาสตร์ หรือเป็นศูนย์การเรียนรู้นอกโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยของไทย ทั้งนี้ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ไว้ว่า

“จะต้องเป็นสถานที่จัดกิจกรรมสาธารณะที่มีความหลากหลายทั้งรูปแบบ และเนื้อหา ตลอดจนเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจและให้การศึกษาทางการเมืองแก่เยาวชนคนหนุ่มสาว อันจะนำไปสู่การสร้างหรือเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทย”

จากเป้าหมายและวิสัยทัศน์ดังกล่าว ภาระหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานของอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา จึงไม่เพียงแต่การบริหารอาคารให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเท่านั้น แต่ยังต้องเชิญชวนองค์กรหน่วยงาน และบุคคลจากส่วนต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมและใช้ประโยชน์จากอนุสรณ์สถานแห่งนี้ให้มากที่สุด อีกทั้งยังต้องคิดค้นและผลิตกิจกรรมขึ้นมาเองอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและความหลากหลายของกิจกรรมโดยรวม

ในปี 2546 กิจกรรมของอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ที่ผู้ปฏิบัติงานริเริ่มขึ้นมา มีทั้งกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม อาทิ โครงการปาฐกถาประจำปี การจัดทำคนศึกษาเดินทัวร์เส้นทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ การจัดทำเว็บไซต์ โครงการค่ายเยาวชน เป็นต้น หากกิจกรรมเหล่านี้ประสบความสำเร็จ ก็เชื่อได้ว่าโครงการกิจกรรมเช่นนี้ก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปีต่อไป

โครงการในอนาคต

การก่อสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา นั้นยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ถึงแม้จะเปิดให้สาธารณชนเข้าใช้ประโยชน์ได้บ้างแล้วก็ตาม แต่พื้นที่ห้องอ่านหนังสือก็ยังไม่สามารถเปิดให้บริการได้เต็มที่ ส่วนสภุภวีรชนก็ยังคงจัดทำแผ่นอิฐที่บริเวณฐาน และการทำราวยกแก้วส่วนยอดให้เสร็จสมบูรณ์ และที่สำคัญ อาคารอนุสรณ์สถานฯ ยังมีได้ดำเนินการจัดทำเนื้อหาที่จะพัฒนาอาคารให้เป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย เพื่อให้เป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ที่มีความดึงดูดแก่เด็กและเยาวชนตามที่วางกรอบเอาไว้

ภารกิจสำคัญของมูลนิธิ 14 ตุลา ในขณะนี้ คือการวางกรอบคิดแนวทางในการจัดทำ นิทรรศการและภาพประดับทั่วทั้งอาคาร ไม่ว่าจะเป็นงานประติมากรรม ภาพเขียนฝาผนัง หรืออื่นๆ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับข้อมูลความคิดเห็นจากการประชุมระดมความคิดเห็นเรื่อง การจัดทำนิทรรศการถาวร/กึ่งถาวร ภายในอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2545 อันนำมาสู่การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการนิทรรศการและภาพประดับอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2545 เพื่อทำหน้าที่ศึกษาและจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับงานนิทรรศการ และภาพประดับที่จะใส่เข้ามาในอาคาร ตลอดจนดำเนินการเพื่อให้การจัดทำนิทรรศการและ ภาพประดับบรรลุผลเชิงรูปธรรมตามกำหนดการที่วางไว้

อย่างไรก็ตาม การจัดทำสตูดิโอวีรชน ให้เสร็จสมบูรณ์กำลังคืบหน้าไปมาก และคาดว่าจะ แล้วเสร็จทันงานฉลองวาระ 30 ปี เหตุการณ์ 14 ตุลา ในปี 2546 นี้ ส่วนพื้นที่ห้องอ่าน หนังสือ นั้น ตามแผนงานจะจัดทำเป็นห้องสมุดขนาดเล็กที่เน้นสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเมืองไทย โดยเฉพาะ และจะจัดทำเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมระบบสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์ มี ชุดซอฟต์แวร์นำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์และความเป็นมาของสถานที่แบบกระชับและน่าสนใจ และการจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีลักษณะโต้ตอบกับผู้ใช้ เพื่อให้เป็นแหล่ง ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในอนาคต แผนงานดังกล่าวนี้คาดว่าจะภายในปี 2546 หรืออย่างช้าคือภายในไตรมาสแรกของปี 2547 จะดำเนินการแล้วเสร็จ แต่อาจยังไม่สมบูรณ์ทีเดียว ขึ้นอยู่กับทุนดำเนินการ ความร่วมมือ จากผู้ที่เกี่ยวข้องและมีความชำนาญเฉพาะด้าน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสาธารณชน อย่างกว้างขวางเป็นเงื่อนไขสำคัญ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นภารกิจของมูลนิธิ 14 ตุลา ในอันที่จะ หาหนทางผลักดันให้บรรลุผลสำเร็จต่อไป

วิวัฒน์ชัย วินิจจะกุล

ผู้จัดการอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา

4 กุมภาพันธ์ 2546

เอกสารประกอบการเขียน

1. โคม อารียา, อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา, เอกสารถ่ายสำเนา, มปท.
2. อนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย, หนังสือพิธีเปิดอนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย วันที่ 14 ตุลาคม 2544
3. แผ่นพับแนะนำอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16

มูลนิธิ 14 ตุลา

วัตถุประสงค์

1. ร่วมดำเนินการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลาคม 2516 และร่วมในการดำเนินกิจการของอนุสรณ์สถานฯ
2. ส่งเสริมให้ความสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่ด้านประชาธิปไตยและการพัฒนา
3. จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย
4. ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่อุทิศตนเพื่อการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย
5. ร่วมมือและประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน มูลนิธิจะไม่ดำเนินการใดๆ ที่เป็นการแสวงอำนาจหรือประโยชน์ทางการเมือง การฝักใฝ่ทางการเมืองหรือการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ
6. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์

รายชื่อคณะกรรมการ

1. นายโคทม อารียา	ประธานกรรมการ
2. นายชัยวัฒน์ สุรวิชัย	รองประธานกรรมการ
3. นางละเมียด บุญมาก	กรรมการ
4. นางสาวเสาวนีย์ จิตรีน	กรรมการ
5. นางสาววิลาสินี หมอกเจริญพงศ์	กรรมการ
6. นายสุธี คุณาวิชยานนท์	กรรมการ
7. นายวิเชียร คุตต์สวัสดิ์	กรรมการ
8. นางสาวน้อมจิตร บุญญาภิสมภาร	กรรมการ
9. นางสุรัสวดี ทุ่งพยนต์	กรรมการและเหรัญญิก
10. นายประสาร มฤคพิทักษ์	กรรมการและเลขานุการ

รายชื่อเจ้าหน้าที่สำนักงานมูลนิธิ

1. นายวิวัฒน์ชัย วินิจจะกุล	ผู้จัดการอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา
2. นายรักษา สุทธิพงศ์	ผู้ช่วยผู้จัดการอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา
3. นางสาวปาริชาติ ผลเพิ่ม	เจ้าหน้าที่ประสานงานกิจกรรม
4. นายเศรษฐวัฒน์ สุรินทร์คำ	เจ้าหน้าที่ธุรการ
5. นางสาวอรอมล บัวแผน	แม่บ้าน

สถานที่ติดต่อ

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 เลขที่ 14/16 ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ 0-2622-1013-5 โทรสาร 0-2622-1016 e-mail : oct14_f@hotmail.com

